

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARIES

A standard linear barcode consisting of vertical black lines of varying widths on a white background.

3 1761 01772299 2

Carlo Mendia

NAPOLI

St. L.
1776

Philes
B898

JORDANI BRUNI NOLANI

OPERA LATINE CONSCRIPTA

PUBLICIS SUMPTIBUS EDITA

RECENSEBANT

V. IMBRIANI et C. M. TALLARIGO

VOL. II.

CONTINENS:

1. De Umbris Idearum.
 2. Ars Memoriae.
 3. Cantus Circaeus.
-

33139
14/4/94

NEAPOLI
APUD DOM. MORANO
MDCCCLXXXVI.

1. *Leviathan*
2. *God*
3. *Truth*
4. *Truth*
5. *Truth*
6. *Truth*
7. *Truth*
8. *Truth*
9. *Truth*
10. *Truth*
11. *Truth*
12. *Truth*
13. *Truth*
14. *Truth*
15. *Truth*
16. *Truth*
17. *Truth*
18. *Truth*
19. *Truth*
20. *Truth*
21. *Truth*
22. *Truth*
23. *Truth*
24. *Truth*
25. *Truth*
26. *Truth*
27. *Truth*
28. *Truth*
29. *Truth*
30. *Truth*
31. *Truth*
32. *Truth*
33. *Truth*
34. *Truth*
35. *Truth*
36. *Truth*
37. *Truth*
38. *Truth*
39. *Truth*
40. *Truth*
41. *Truth*
42. *Truth*
43. *Truth*
44. *Truth*
45. *Truth*
46. *Truth*
47. *Truth*
48. *Truth*
49. *Truth*
50. *Truth*
51. *Truth*
52. *Truth*
53. *Truth*
54. *Truth*
55. *Truth*
56. *Truth*
57. *Truth*
58. *Truth*
59. *Truth*
60. *Truth*
61. *Truth*
62. *Truth*
63. *Truth*
64. *Truth*
65. *Truth*
66. *Truth*
67. *Truth*
68. *Truth*
69. *Truth*
70. *Truth*
71. *Truth*
72. *Truth*
73. *Truth*
74. *Truth*
75. *Truth*
76. *Truth*
77. *Truth*
78. *Truth*
79. *Truth*
80. *Truth*
81. *Truth*
82. *Truth*
83. *Truth*
84. *Truth*
85. *Truth*
86. *Truth*
87. *Truth*
88. *Truth*
89. *Truth*
90. *Truth*
91. *Truth*
92. *Truth*
93. *Truth*
94. *Truth*
95. *Truth*
96. *Truth*
97. *Truth*
98. *Truth*
99. *Truth*
100. *Truth*

AVVERTENZA

Morto il Prof. FRANCESCO FIORENTINO, i continuatori della ristampa delle OPERE LATINE di Giordano Bruno, Vittorio Imbriani e Carlo Maria Tallarigo, si tennero stretti ai criterî, onde l'illustre Filosofo e Letterato ne avea intrapreso questa Edizione novissima: criterî largamente esposti, nella sua lettera al Ministro Francesco De Sanctis, prenessa al primo volume di dette opere, venuto fuori nel 1879-1884, e diviso in due parti. Anzi, massime per quel, che riguarda il punteggiamento e l'ortografia in genere, quei criterî egli trassero a maggior rigore, che l'autore de' medesimi non tenne, essendo loro ferma opinione una ristampa, specie se di libro rarissimo, conservato a pochi esemplari, dover essere, possibilmente, un fac-simile. Morto anche l'Imbriani, stampati appena i dieci primi fogli del presente volume, il sottoscritto reputò sacro dover suo continuare la via tracciata da' due illustri amici e maestri.

Questo secondo volume, adunque, delle OPERE LATINE del Bruno è la copia fedele dell'Edizione di Parigi del M. D. LXXXII: Edizione, come ognun sa, curata dallo stesso Giordano Bruno, il quale, in un *Pro Erratis, quæ intellectum turbant*, messo in fine del *De Umbris Idearum*, corresse alcuni errori di

stampa. E questi errori, naturalmente, sono stati emendati, ciascuno a suo luogo, nel testo della presente ristampa. Ma non si è fatto così, per altri pochi errori tipografici, non registrati nell'*Errata-Corrigere* Bruniano: come, ad esempio, a pag. 25, l. 18, *edoremur*, che pare debba dire *edoceremur*; a pag. 42, l. 25, *inexis-tentemque*; a pag. 59, l. 14, *in timiusque*; a pag. 79, l. 15, *aplasunt*; a pag. 80, l. 11, *offerunti*, che, evidentemente, stanno, per isbaglio di stampa, in luogo di *inexsistentemque*, *intimiusque*, *apta sunt*, *offerunt*, e che il lettore correggerà da sè.

Così scrupolosa fedeltà all'Edizione originale potrebbe, forse, parere soverchia. Certo è, però, che chi non l'abbia veduta quell'Edizione (e, indubbiamente, non saranno pochi, tanto essa è rara), potrà dire, vedendo la presente, senza tema d'ingannarsi: « Questa ristampa è tale e quale; se ne eccettui i caratteri mutati, le sigle ommesse, la carta diversa, l'originale io l'ho dinnanzi ».

Quanto alle correzioni di stampa, si è adoperata la maggior diligenza, che si è potuta. Stampato il volume, riletto e collazionato col testo, non si è trovato altro errore che, a pag. 25, un *adsimilitam*, per *alsimilatam*. E se è questo solo, come è da augurarsi, il curatore superstite della ristampa del presente volume avrà ragione di chiamarsi contento dell'opera sua.

Napoli, 15 Giugno 1886.

CARLO MARIA TALLARIGO.

I O R D A N V S

B R V N V S N O L A N V S

D E V M B R I S I D E A R V M .

Implicitibus artem , Quærendi , In-
ueniendi, Iudicandi, Ordinandi,
& Applicandi:

*Ad internam scripturam, & non vulgares
per memoriam operationes explicatis.*

A D H E N R I C V M I I I . S E R E-
nis. Gallor. Polonorūmque Regem. &c.

P R O T E S T A T I O .

*Vmbra profunda sumus, nē nos vexetis inepti.
Non ros, sed doctos tam graue quærit opns.*

P A R I S I I S ,

Apud Ægidium Gorbinum , sub insi-
gne Spei, è regione gymnasiij
Cameracensis.

M . D . L X X X I I .

C V M P R I V I L E G I O R E G I S .

PH. IORD. BR. NOL. A-

MICO ET STVDIOSO

Lectori.

*Est in sublimi posita
Dianæ in Chio facie,
Quæ tristis templum videtur intrantibus,
Hilaris exequuntibus.*

*Et littera Pythagoræ,
Bicorni acta discrimine,
Quæis trucem ostendit vultum dextri tramitis:
Finem largitur optimum.*

*Vmbrarum, quæ profundis
Emersere de tenebris,
In fine grata fiet, nunc asperior
Et facies, & littera.*

HENRICO III SERE-
NISS. GALLORVM, PO-
lonorūmque Regi, &c. Phi-
lotheus Iordanus Bru-
nus Nolanus.

S. P.

Quis ignorat (sacrutissima Maiestas) principalia dona principalibus; principaliora maioribus: et maximis principalissima deberi? Nullus ergo ambigat, cur opus istud, tum nobilitate subiecti circa quod versatur; tum singularitate inuentionis, cui innittitur; tum grauitate demonstrationis, qua communicatur, inter maxima numerandum: in te ægregium populorum spectaculum, virtute præstantis animi spectatissimum, celsitudine sublimis ingenij celeberrimum, ideoque clarissimorum, magnanimum, doctorumque omnium obsequio iure colendissimum respexerit. Tuum est ipsum gratiose animo acceptare, magno fauore tueri, maturoque iudicio examinare: Cum eminenter generosus, potens, atque sapiens videaris.

VALE.

MERLINUS ART.

*Est qui depinxit gallos gallinaceos,
Qui quoniam non est omnino imprudens:
Quò non sic grauius deprehendi possint
Tractus inepti, de inepto artista:
Seruulos ordinauit, et amiculos;
Per quos vult naturales procul abigi.*

*Hoc cum non ignoraueris, timeto
Dum verus gallus in pictos appropias,
Qui faciunt mirari auriculatos:
Ne importuno ministro abactus, doleas.*

MERL. IVDICI SOBRIO.

*Est fluuius in Phrygia dictus Gallus
De quo si bibas molicum.
Medetur malis corporis.*

*Si absorpseris insobrietate, t' absorbebit
Adusque ut agas animum,
Non bibiturus iterum.*

*Sic etiam literae sophiae parum tactae:
Ciuiilem ad vitam conferunt,
Et condelectant plurimum.*

*Si nimium t' ingurgitas, te turbabunt.
Inquit insaniam t' adigent,
Precipitemue gloriam.*

*Cum fueris igitur hactenus factus prudens,
Nè tantum damnum incurreres,
Magistrorum suffragio*

*Tantummodo sophiam placuit pilissare,
Tantum labris altingere,
Et naribus olfacere.*

*Propterea non bene facere te declaro,
Huc dum iudex acceleras,
Quò quasses Midæ auriculas.*

MERL. APTO IVDICI.

*Est quod canis accessit ad arandum ;
Quod scandere astra vult Camelus, est quod
Tractante rana sorex tranat fluum
Quod lenti properant ad venandum asini,
Quod tentat cuculus lupos aucupari,
Est quod concupiunt volare porci,
Est aliquid natura malè appositum.*

*Non autem est Organete hoc artis vicium,
Vel inuitantis ad effodiendum,
Seu faciendas expiscationes,
Siue tranandum pennis aptis uerem,
Vel docentis venari, & aucupari.*

*Si vos sentitis aptos effosores,
Et minimè non optos ad volandum,
Expiscandum, venandum, & aucupandum,
Atque idcirco non ind' esse lamenta:
Concædam vobis, concædentibus quod
Intrastis labyrinthum sine filo.*

PHILOTHEI IORDANI

BRVNI NOLANI DIALO-
gus prælib. Apologeticus pro
vmbris idæarum ad suam me-
moriæ inuentionem.

INTERLOQUTORES:

HERMES. PHILOTHIMUS. LOGIFER.

HERMES. — *Perge liber. Neque. n. ignoras eundem so-
lem; eamdemque artem. Idem sol huius gesta propalat
in honorem, illius in contumeliam facta producit. Tri-
stantur illo presente nocturnæ striges, bufo, basiliscus,
bubo: solitaria, nocturna, & Plutoni Sacra. Gestiunt
autem Gallus, Phoenix, Cignus, Olor, Aquila, Linx,
Aries atque Leo. Ipso oriente operatores tenebrarum
congregantur in cubilia, homo vero & animalia lucis
exeunt ad opus suum. Hæc inuitat ad laborem; trudit
illa in ocium. In ipsum lupinus & Elitropia conuertun-
tur, ab ipso vero herbæ atque flores noctis auertuntur.
In nebulae speciem rarefactos humores attollit, detur-
bat autem in terram condensatos in aquam. Aliis pe-
rennem atque continuam; aliis vicissitudinalem lucem im-
pertitur. Hunc intellectus non errans stare docet: Sensus*

autem fallax suadet moueri. Hic terræ girantis parti huic expositæ oritur: occidit simul aliter dispositæ. Idem orizontes quos dicunt arcticos per differentias dextri atque sinistri apparenter circuit: aliis vero multis supernum atque infernum perlustrare videtur arcum. Hic terræ sui circuitus altum habenti maior appareat: imum vero tenenti (vt potè ab eodem magis elongatæ) minor. In aliis emicircuitum portionibus tardè; in aliis vero velociter absentatur. Hic terræ incumbenti in Austrum Borealior: in Boream vero properanti Australior efficitur. Rectum habentibus Orizonta, in lances æquales hinc inde latitudinem recipit; obliquum vero tenentibus in iniquas. Idem intra duos molis istius medios parallelos spacium incolentibus perpetuo commensuratas luci tenebras tribuit: cœteris autem tempore definito. Ipsi si diua tellus suo nos dorso enutriens, nostrum frontem obiiciat, obliquos eius radios nobis impetrabit: iis autem rectos quorum capit is verticem supposuerit. Ad ipsum quoque quedam admota mundi corpora, (quæ multi intelligunt esse animalia deösque sub uno principe secundos) ipsius ab auge vel apogio (quod appellant) lumen conceptant; cœteris habentibus ipsum in opposito, vel mediis (vt vocant) latitudinibus & interuallis. Eiusdem totius luna (quam aliam intelligunt philosophorum plurimi esse terram) in suo ad illum conuerso hemisphærio liberum concipiente lumen: hæc illius globi interpositione tristis umbratam ad eundem conuersam, auerso hemisphærio lunæ commonstrat faciem. Vnus ergo idemque perpetuo Sol perseverans atque manens, aliis atque aliis; aliter atque aliter dispositis;

alius efficitur atque alius. Haud secus solarem artem istam aliis, aliisque, aliam atque aliam futuram crediderimus.

PHILOTHIMVS. — Quid est Hermes quod tecum ipse loqueris? qui nam libellus est, quem præ manibus habes?

HERMES. — De umbris Idearum ad internam scripturam contractis liber est, de quo sum anceps; an prodire debeat, an perpetuo sub eisdem, in quibus olim latuit, tenebris perseverare.

PHILOTHIMVS. — Cur hoc?

HERMES. — In signum siquidem (ut aiunt) sese effert ipsius author in quod non unius generis armati collimant Sagittarij.

PHILOTHIMVS. — Id quidem si omnibus esset formidandum atque precaudendum, nemo vñquam digna pertentias set opera: nihil vñquam bonum atque egregium proliisset in conspectum. Non cessat prouidentia deorum, (dixerunt Agyptij Sacerdotes) statulis quibusquam temporibus multe hominibus Mercurios quosdam; etiam si eosdem minime vel male receptum iri precognoscant. Nec cessat intellectus, atque sol iste sensibilis semper illuminare, ob eam causam quia nec semper, nec omnes animaduerimus.

LOGIFER. — Facile ipsis consenserim qui res eiusmodi minimè vulgandas esse censerent: Philotimum audio hac de re dubium, qui si ea auribus percepisset, que nos percepimus; certè potius hæc cremenda in ignem proiceret, quam publicanda curaret. hæc n. doctori suo haclenus haud iucundam attulere messem: nunc ignoro quid nam sit quod in posterum sperare possit, præter

n. perpaucos, qui hæc per se ipsos intelligere possunt, rectum de ipsis iudicium inferre minimè poterunt.

PHILOTHIMVS. — *Audis quæ dicit iste?*

HERMES. — *Audio, sed vt plus audiam, inter vos ipsos discutite.*

PHILOTHIMVS. — *Disceptabo igitur tecum Logifere & illud primum dixerim: dictum tuum nullius esse persuasionis quin potius tuæ rationis neruus oppositam valeat firmare sententiam. Ii. n. pauci, qui huius inuentionis intelligentiam fuerint assequiti, de quorum numero ego Hermèsque sumus: non modicis efferrent laudibus: qui verò ipsum minime intellexerint, nec laudare poterunt, nec vituperare.*

LOGIFER. — *Dicis quod esse debet: non quod erit, est, atque fuit. Multi cum non intelligent, ob id ipsum quod non intelligunt, insuper & ex iniquo, quo aguntur animo, multas aduersus authorem ipsum & artem adglomerant calumnias. Nonne auribus tuis doctorem Bobum audisti, qui nullam dixit esse memoriae artem: sed eam consuetudine tantum & crebra excursuum repetitione, quæ sit visa multoties reuidendo, auribusque percepta multoties recipiendo, comparari?*

PHILOTHIMVS. — *Huic si cawla foret, cercopitecus erat.*

LOGIFER. — *Quid respondebis Magistro Anthoc, qui eos, qui præter vulgares edunt memoriarum operationes, putat magos vel energumenos vel eiusce generis alicuius speciei viros? Vides quantum in litteris insenuerit ille!*

PHILOTHIMVS. — *Hunc non dubitauerim esse nepotem illius asini qui ad conseruandam speciem fuit in Archâ Noe reservatus.*

LOGIFER. — *Et magister Roccus artium et medicinae archymagister, qui Empyricam mauull quam doctrinalem memoratiuam, nugas putaret ista potius, quam artificiosas præceptiones.*

PHILOTHIMVS. — *Non ultra matulam.*

LOGIFER. — *Dixit unus ex antiquis doctoribus hanc artem omnibus esse non posse peruiam preterquam iis qui memoria pollent naturali.*

PHILOTHIMVS. — *Deponata sententia.*

LOGIFER. — *Pharsacon iuris utriusque doctor & philosophus grammeus sentit hanc artem grauare potius quam releuare, nam ubi sine arte recolendæ sunt res: iam cum arte obligamur recolere res, locos, & imagines plurimas, quibus nulli dubium est magis memoriam naturalem confundi & implicari.*

PHILOTHIMVS. — *Crysippi acumen, & sententia ferreo ingentique pectine carminanda.*

LOGIFER. — *Dixit doctor Berling ex istius oratione etiam doctissimos, demetere nihil posse, credo quia nil ipse demetit.*

PHILOTHIMVS. — *Sub illis echinis ulla ne castanea?*

LOGIFER. — *Magister Maines & si omnibus placeat inquit, mihi nunquam placebit.*

PHILOTHIMVS. — *Nec vinum quod nunquam gustabit.*

LOGIFER. — *Ille, quem nosti amicum tuum, quid putas hac de re, sentiet?*

PHILOTHIMVS. — *Sepiæ atramentum additum lucernæ facit homines Æthiopa videri; vitiata quoque liuore mens turpia iudicat etiam aperte pulchra.*

LOGIFER. — *Excelsum quoque Magistrum Scoppet inter-*

huius nostræ tempestatis, medicos facilè principem, ferunt dixisse authori: ut suam illi memoriam ostenderet priusquam artem, quod dubium est an deditans, an impotens ille præstare noluerit.

PHILOTHIMVS. — *Si dixisset illi ostende mihi urinam tuam priusquam solidiora contempler excrementa: forlasse morem illi gessisset author noster, hospitalius enim & urbanius, & pro sua dignitate, suo officio, & arte conuenientius illum exceperisset.*

LOGIFER. — *Quid dicemus de Magistro Clyster doctore medico quem non fas est proxime dicto cedere, nihil n. differt ab eodem qui ex Aknaldo & Tiberide vult magis super obliuiosum linguam pupæ impositam, tenacissimam ferenti memoriam conferre.*

PHILOTHIMVS. — *Dixit Aristoteles. cytharizando fil cytharædus. Si quis huic miserrimo (ipso quod habet extracto) aliud superimposuerit cerebrum, forsitan medicando siet medicus.*

LOGIFER.—*Dixit quoque doctor Carpophorus ex Proculo & Sabino itacense Mentis & memorie sedem tripliciter distinctam. Inter pup[pi]m enim atque proram pinea media est: quæ cum memoria quippiam repetere instamus patefacta; à prora ad puppim spiritui animali aditum præstat. Porro nunquam animalis spiritus nisi serenus, lucidus, & clarus pertransit. Hinc immodica frigid[il]ate obtusus memoriam nostram hebetem reddit atque languidam. Quæ quidem frigiditas si fuerit cum siccitate coniuncta: immodicas vigilias afferet et insomnia: si cum humilitate lethargum. Ad quæ impulsanda, sunt per artem hæc excogitata. Exercitium sensus reuocans & excitans,*

& spiritus turpi recordia, & ocio consopitos quasi exper-
gesciens. Moderatus coitus. Propulsata tristitia & vo-
luptate lætitia revocata. Meatum corporis omnium pur-
gatio. Eburneo pectine asperoque panno capitis confri-
catio. Leuiorum, vel lymphatorum vinorum vsus, ne ve-
næ hiantes vini vehementia sanguinem exurant. Sto-
machi rebus naturaliter vel artificialiter sipticis occlu-
sio, ne fumositas è stomacho cibi ebullitione euaporans,
mentem ingeniumque obscurans somnum excitet. A fri-
gidis humidisque cibariis vt à piscibus in genere, cere-
bro, atque medullis abstinentia, non minus quam ab acu-
tis atque fumosis porris raphanis, alleis, cœp[is] quæ
igne non fuerint digesta. Rerum aromaticarum usus.
Capitis atque pedum cum aquæ decotione, in qua Mel-
lissa, Laurifolia, Fœniculi, Camomillæ, Cannæ simi-
liaque ferbuerint, abstersio. Pythagorica exercitatio quæ
nocturno fiat crepusculo, vt potè memorie menti ingeniō-
que maxime conferens. Hæc sunt quæ memoriam pos-
sunt releuare, ea que Democritus Archigene[s] Ale-
xander & Andronicus Peripateticus literarum monumen-
tis tradidere, non artes istæ nugatorice, quæ nescio quibus
imaginibus & figuris solidam seiactant conflare memo-
riam.

PHILOTHIMVS. — Alienum sermonem, ruditu proprio con-
clusit; Psithacum egit venerabilis doctor, & Asinum.

LOGIFER. — Dixit Magister Arnophagus iuris legumque
peritus, & apprime probatus, plurimos esse doctos qui eam
non habent peritiam, haberentque si qua esset.

PHILOTHIMVS. — Puella ratio non adhuc dentiens: pro-
pterea denti frangibulum non adducimus.

LOGIFER. — *Artem Tullij, Thomæ, Alberti, Alulidis, aliorumque obscurorum authorum se vidisse, & ex eisdem nullum se elicere potuisse succum protestatur Doctissimus Theologus & subtilissimus literarum patriarcha magister Psicoteus.*

PHILOTHIMVS. — *Iudicium primæ tonsuræ.*

LOGIFER. — *Et vt vno verbo tandem omnia complectar: varij variè sentiunt, diuersi diuersa dicunt, quot capita tot sententiae.*

PHILOTHIMVS. — *Et tot voces. Hinc corui crocitant, cuculi cuculant, lupi vlulant, sues grundiunt, oues balant, mugiunt boves, hinniunt equi, rudunt asini. Turpe est dixit Aristoteles solicitum esse ad quemlibet interrogantem respondere, boves bobus admugiant; equi equis adhinniant, asinis adrudant asini; nostrum est colloquio aliquid circa istius hominis inuentionem pertentare.*

LOGIFER. — *Recte quidem. Placeat igitur Hermeti librum apperire, ut ipsius authoris sententias consideremus.*

HERMES. — *Libentissime faciam. En operis prophæmium lego.*

Neminem (inquit) latere existimo multas memoratiuas artes ab aliis editas, quarum omnes atque singulæ iisdem prorsus canonibus vtentes, in eadem ferme difficultate versantur: qua de re consultum fuit nobiscum, vt potius inuentionis istius fruges proponeremus, quibus grauius, facilius, atque expeditius negocium adeò illustre, pro arte tam deside-

rabili consequenda tractaretur. Diuturnam exercitationem antiquiores institutiones perquirendo: ab eorum prosecutione atque studio ingenia fœliciora importunius abigebant: minus. n. durantia & (vt rem apertius insinuem) magis impatientia, quo magis subtilia promptioraque sunt ingenia, quorum quibusdam magis omnia tangere, quam vnum apprehendere consultitur.

PHILOTHIMVS. — *Illud quod mihi arridet de authore isto est quod non se facit de eorum grege qui aliorum sententias hinc inde in vnum colligentes, se pro immortalitate consequenda aliorum impensa in numerum authorum pro posteritate laborantium referunt; & vt plurimum eorum se constituunt doctores, quorum nullam prorsus habent intelligentiam atque rationen: iique multoties facere non possunt: quominus (postquam pellem leonis ex aliorum inuentis vtcumque sibi adaptauerint) in propriam crebrius, & tandem irrumptant vocem, quando aliquid ex eorum delumbi Marte (quia facile est inuentis addere) eiaculantur, vel de penuria stupili sensus egurgitant. Illa illa sunt aries infantiarum, tormenta errorum, bombardæ ineptiarum, & tonitrua coruscationes, fulgura, & tempestates magnæ ruditatum.*

LOGIFER. — *Non sentis idem de carminilegis & versificatoribus nostris qui alienis inuentionibus, hemiuersibus & versibus, pro suis se nobis venditant poetis?*

PHILOTHIMVS. — *Milte poetas. sicut. n. pro locis scimus*

*longas regibus esse manus, ita & altæ longæque pro locis
atque temporibus poetis solent esse voces.*

LOGIFER. — *De versificatoribus dixi, non poetis.*

PHILOTHIMVS. — *Benè, pauci igitur, aut nullus pro se
dictum putabit. Sed hæc quid ad rem nostram? Sufficit
quod in proposito authorum artis istius fuerit intel-
lectum.*

LOGIFER. — *Non de poetis.*

PHILOTHIMVS. — *Sed cepta prosequamur legas.*

HERMES

Hinc (ait) cum animum meum ad obsequendum quibusdam amicis meis appulerim post diuersi generis alias memoriae artes, quas priuatim ad diuersos direximus, & iuxta vias varias aliis pro eorum dignitate atque captu communicauiimus: hanc ex principiorum virtute, quæ continentur in ea aliis omnibus præferendam, & ex deductis nulli posthabendam compilauimus. In qua nimirum artificium facilé & scientiam pro praxi minimè laboriosam polliceor, librum vero, cum suis sententiis minimè omnibus peruum, contraria eorum consuetudinem qui libros de hac arte faciles, atque breues: ipsam verò difficilem, atque prolixam tradidere: istam eruditorum pauci intelligent, intelligētibus autem omnibus vsu veniat: sitque quam omnes siue rudes, siue eruditi, facilē scire, & exercere possint: quāmque sine doctore, tantum in metaphysicis & doctrinis Platonicorum bene versati possint intelligere: habet enim illud ars ista, quia cūm hoc quod complectitur terminis arduis & speculatiuarum facul-

tatum præ suppositiis, poterit tamen quibuscumque (dummodo prorsus hebetis non sint ingenii) declarari, continet enim propriissimos terminos, & rebus significandis maximè accommodatos.

Ars ista non simplicem ad memoriæ artem confert: sed & ad multarum facultatum inventionem viam aperit & introducit. Propterea meminerint quibus dabitur eius interiora percipere: vt eam pro maiestate non cumque sine delectu communem faciant: eiusdemque canones singulis eorum quibus est communicanda pro meritorum capacitatisque facultate, intensius, atque remissius elargiantur expliciti.

Super hæc nouerint in quorum manus ars ista incederit: nos eius non esse ingenij, vt determinato alienæ philosophiæ generi simus adstricti: neque vt per vniuersum quamcumque philosophandi viam contemnamus. Neminem quippe eorum qui ad rerum contemplationem proprio innixi ingenio, aliquid artificiose methodicè sunt moliti, non magnificimus. Non abolemus Pythagoricorum mysteria: non paruifacimus Platonicorum fides: & quatenus reale sunt nacta fundamentum Peripateticorum ratiocinia non despiciimus. Ipsum ea de causa dicimus: vt eorum curam attenuemus qui proprio ingenio aliena volunt ingenia metiri: Cuiusmodi est infortunatum genus illud, quod cum diutius in optimis philosophis elaborauerit: non eo vsque proprium promouit animum, ne vsque in finem cum proprio careat ingenio: semper vtatur alieno; cui tamen magis quām iis qui propriam ignorantēs paupertatem audent non audenda; compatiendum est & quadam ex parte (nisi ex incuria remaneat) est lau-

dandus. Isti similes cum fuerint Aristotelico repleti spiritu (vt iam vocales & progressiuos libros liceat videre. vbi audierint vel legerint. De vmbbris Idearum: iam verbo hærebunt dicentes, idæas esse somnia, vel monstra. quas esto concesserimus, quæritur an quod rerum naturæ conformatur, conuenienter dicitur currere sub vmbbris idæarum? Rursum vbi incurserint locum ratiocinantis animae. Iordane (inquiet) iam animam texere dicis vel filare. Similiter & in aliis quibusdam buccas inflantes, per internum quendam hostem à fructus istius disciplinæ participatione divertentur. Quibus hoc manifestari volumus. Nos quoque in iisdem cum minus saperemus versasse animum, tunc. n. (vt par erat) fide ad scientias captandas vtebanur. Nunc vero vbi superum beneficio, acquisitis & inuentis ad vltiores proprios actus vti possumus citra contradictionis iustum notam: Si commodus est Platonicus terminus & intentio commoda: acceptatur. Si quoque Peripateticæ intentiones ad maiorem rei in hac arte faciunt expressionem; fideliter admittuntur. De aliis similiter iudicetur. Non enim reperimus vnum artificem qui omnia vni necessaria proferat. Non idem, inquam, Galeam, scutum, ensem, hastilia, vexilla, timpanum, tubam, cæteraque omnia militis armamenta conflabit, atque perficiet. Ita maiora, aliarum inuentionum tentantibus opera non solius Aristotelis Platonisque solius officina sufficiet: Quandoque etiam (ipsum queraro si consuetis vti videbimur terminis:) illud ideo est non quia non consuetas per eos explicare cupimus intentiones. Per vniuersum autem diuersis variorum phi-

losophorum studiis vtimur, quatenus melius propositum inuentionis nostræ insinuemus. Vnde nihil est quod faciat quomodo periti in istis philosophandi generibus per se ipsos facilé (dummmodo animum aduentant) hanc, & alias artes nostras intelligere valeant.

Artem istam sub duplice forma tractamus , atque via: quarum altera est altior & generalis tum ad omnes animi operationes ordinandas, tum etiam est caput multarum methodorum, quibus tanquam diuersis organis artificiosa potest pertentari & inueniri memoria: Et consistit ipsa primò in triginta intentionibus umbrarum. Secundo in triginta conceptibus idearum. Tertio in pluribus complexionibus , quæ fieri possunt ex intentionibus & conceptibus per industriosam adaptationem elementorum primæ rotæ ad elementa secundæ. Altera quæ sequitur . est contractior ad certum memoriæ per artificium comparandæ genus.

TRIGINTA INTEN- TIONES VMBRARVM

INTENTIO PRIMA. A.

Vnico igitur annuente deo , propiciisque diis sub ipso altissimo principe magnis, ita incipimus.

Hominis perfectionem, & melioris quod in hoc mundo haberi possit adeptionem insinuans Ilebraeorum sapientissimus ; amicam suam ita loquentem introducit. SVB VMBRA ILLIUS QVEM DESIDERAVERAM SEDI. Non enim est tanta hæc nostra natura ut pro sua capacitate ipsum veritatis campum incolat , dictum est enim. Vanitas homo viuens. Vniuersa vanitas. & id quod verum est atque bonum, vnicum est atque primum. Quî autem fieri potest vt ipsum cuius esse non est proprié verum, & cuius essentia non est proprié veritas; efficaciam & actum habeat veritatis? Sufficiens ergo est illi atque multum: vt sub umbra boni , verique sedeat. Non inquam sub umbra veri bonique naturalis atque rationalis (hinc enim falsum diceretur atque malum) sed Methaphysici, Idealis, & supersubstantialis: vnde boni & veri pro sua facultate particeps efficitur animus, qui & si tantum non habeat vt eius imago sit ; ad eius tamen est imaginem: dum ipsius

animæ diaphanum, corporis ipsius opacitate terminatum, experitur in hominis mente imaginis aliquid quatenus ad eam appulsum habet: in sensibus autem internis & ratione, in quibus animaliter viuendo versamur: vmbram ipsam.

INTENTIO SECVNDA. B.

Hoc ipsum cum consideraueris: illud quoque tibi occurrat velim: vt à tenebrarum ratione seiungas vmbram. Non est vmbra tenebræ: sed vel tenebrarum vestigium in lumine. Vel luminis vestigium in tenebris. Vel particeps lucis & tenebræ. Vel compositum ex luce & tenebris. Vel mixtum ex luce & tenebris. Vel neutrum à luce & tenebris, & ab utrisque se-iunctum. Et hæc vel indè quia non sit plena lucis veritas, vel quia sit falsa lux. Vel quia nec vera nec falsa, sed eius quod verè est aut falsè, vestigium, &c. Habeatur autem in proposito. vt lucis vestigium, lucis particeps, lux non plena.

INTENTIO TERTIA. C.

Porrò cum bifariam accidat intelligere lucem; & in regione substantiæ, & in regione eorum quæ circa substantiam, vel in substantia consistunt (vnde secundum duplē sumitur vmbra oppositionem) illud te meminisse oportet; lucem quæ circa substantiam est tanquam ultimum eius vestigium à luce quæ primus actus dicitur proficisci. Umbram quoque quae est circa substantiam ab umbra quae ex substantia dicitur

emanare. Ipsa est primum subiectum quod & materiam appellant phisici nostri: Eius omnia participia cum puram non recipiant lucem: sub vmbra lucis esse & operari dicuntur.

INTENTIO QVARTA. D.

Consequenter te non prætereat quod cum vmbra habeat quid de luce, & quid de tenebris. Dupli aliquem accidit esse sub vmbra. Vmbra videlicet tenebrarum & (vt aiunt) mortis: quod est cum potentiae superiores emarcescunt, & ocliantur, aut subseruiunt inferioribus. Quatenus animus circa vitam tantum corporalem versatur, atque sensum. Et vmbra lucis, quod est cum potentiae inferiores superioribus adspirantibus in æterna eminentioraque obiecta subiiciuntur, vt accidit in cœlis versanti qui spiritu irritamenta carnis inculcat. Illud est vmbram incumbere in tenebras: hoc est vmbram incumbere in lucem. In Orizonte quidem lucis & tenebrarum, nil aliud intelligere possumus quam vmbram. Hæc in orizonte boni & mali: veri & falsi. Hic est ipsum quod potest bonificari, & maleficari, falsari, & veritate formari: quodque istorum tendens sub istius, illorum vero sub illius vmbra esse dicitur.

INTENTIO QVINTA. E.

Vmbras eas in proposito maximè consideramus quæ sunt appetituum, & cognoscituæ facultatis obiecta, sub specie veri bonique concepta, quæ sensim ab unitate illa supersubstantiali decedentia, per crescen-

tem multitudinem, in infinitam multitudinem (vt Pythagoreorum more loquar) progrediuntur: quæ quantum ab unitate recedunt, tantum ab ipsa quoque veritate elongantur. Fit enim ab ipso superessentiali ad essentias ab essentiis ad ipsa quæ sunt, ab iis ad eorum vestigia, imagines, simulachra, & umbras excursus: tum versus materiam vt in eius sinu producantur; tum versus sensum, atque rationem vt per eorum facultatem dinoscantur.

INTENTIO SEXTA. F.

Vmbra in materia seu natura, in naturalibus ipsis, in sensu interno atque externo, vt in motu & alteratione consistit. In intellectu vero, intellectumque sequente memoria est vt in statu. Ideo sapiens ille virginem supra naturalem & suprasensualm quasi notitiam consequatam: sub illius primi veri bonique desiderabilis umbra sedentem inducit. Quæ sessio seu status quia in naturaliter degentibus non multum perseverat (mox n. atque statim sensusisti nos insiliunt atque deturbant, ipsique nostri duces phantasmatu nos circumueniendo seducunt) sessio illa potius praeterito absoluto vel inchoato, quam praesenti tempore designatur. Dicit. n. sub umbra sedi, vel sedebam.

INTENTIO SEPTIMA. G.

Cum vero in rebus omnibus ordo sit atque connexio, vt inferiora mediis & media superioribus succedant corporibus; Composita simplicibus, simplicia simpli-

cioribus vniuantur. Materialia spiritualibus spiritualia prorsus in materialibus adhærent. Ut vnum sit universi entis corpus, vnuus ordo vna gubernatio, vnum principium, vnuus finis, vnum primum, vnum extræmum. Cumque (vt non ignorauerunt Platonicorum principes) demigratio detur continua à luce ad tenebras (cum mentium quædam per conuersionem ad materiam, & auersionem ab actu; subeunt naturam, atque fatum) nihil impedit quominus ad sōnum cytharæ vniuersalis Apollinis ad superna gradatim reuocentur inferna: & inferiora per media, superiorum subeant naturam: quemadmodum & sensu constat terram in aquam, aquam in aerem, aerem in ignem rarefieri: sicut ignis in aerem, aer in aquam, aqua in terram densabatur. Ita generaliter videmus in iis quæ mutantur, motum statu, & statum motū semper terminari. Quod & in ipso cœlo semper esse atque fieri optimè Peripateticorum quidam considerauere: cum quippé ipsum habere actum admixtum cum potentia dicunt (quamuis & aliæ sint mixtionis istius rationes) intelligunt eius motum esse in fine ad præteritum, & in principio ad futurum. Quidquid ergo sit de alia descensus specie de qua Theologorum prudentia decernat: illud obnixé nobis est intentandum, vt pro egregiis animi operationibus naturæ schalam ante oculos habentes, semper à motu, & multitudine, ad statum & vnitatem per intrinsecas operationes tendere contendamus: quod cum pro facultate præstiterimus, pro facultate quoque diuinis multitudini mirabilibus operibus conformabimur. Ad ipsum rerum præsignata connexio, & connexorum consequentia nos confortet & adhortetur.

Nouit quidem & docuit antiquitas quomodo proficiat discursus hominis à multis indiuiduis ad sp̄ciem, à multis speciebus ad vnum genus ascendens. Insuper quomodo infima intelligentiarum per omnes formas intelligat species distincte, inferioris distincte per plures atque multas formas ipsas omnes species concipiunt; superiores per pauciores, suprema per vnam, & ipsum quod est supra omne non per formam aliquam. Porro si antiquitas nouit quomodo proficiat memoria, à multis speciebus memorabilibus, ad vnam multorum memorabilium speciem se promouendo: ipsum certe non docuit.

INTENTIO OCTAVA. H.

Ad proximius quidem superius proximum inferius per aliquos gradus contracta similitudine promouetur. quos certe gradus cum nactum fuerit omnes: iam non simile: sed idem cum illo dicendum erit. Quod sané quomodo fiat per ipsum edoremur ignem: qui aquam non attrahit nisi in calore & raritate adsimilitam. Per communem igitur similitudinem ab vmbbris datur accessus ad vestigia, à vestigiis ad speculares imagines, ab istis ad alia.

INTENTIO NONA. I.

Quoniam vero quod est simile simili; est etiam simile eidem similibus sive per ascensum, siue per descensum, siue per latitudinem: Hinc accidit ut (infra suos limites) natura facere possit omnia ex omnibus, &

intellectus, seu ratio cognoscere omnia ex omnibus. Sicut inquam materia formis omnibus informatur ex omnibus, & passiuus (quem vocant) intellectus formis omnibus informari potest ex omnibus: & memoria memorabilibus omnibus ex omnibus. quia omne simile simili fit, omne simile simili cognoscitur, omne simile simili continetur. Porro simile remotum ad suum distans, per simile medium sibiique proximum tendit.

Hinc herbæ forma spoliata materia, non immedia-
té formam induitur animalis istius, sed formis Chili,
sanguinis, & seminis mediantibus. Hinc qui nouerit ap-
ta extræmorum media: & naturaliter & rationaliter
omnia poterit ex omnibus elicere.

INTENTIO DECIMA. K.

Cœterum. Similitudinem illam quæ cum æqualitate currit; & vniiformitati (quam æquiparantiam appellant) consonat: in proposito sensu alium operationum, siue ad internos, siue ad externos referantur sensus, inutilem & malè officiosam habeto. Fit enim ut simili caliditate affectum nec similem, nec infra illius similitudinis gradus consistentem sentiat: sed eam quæ existentem in sensituo subiecto excellit. Hinc qualem redigere in praxim debeas similitudinem præuideto, ne quæ sita ab adeptis quominus ingredi possint repellantur.

INTENTIO INDECIMA. L.

Considera, mundum istum corporeum partibus eius omnino similibus existentibus, formosum esse non potuisse. In variorum ergo connexione, partium pulchritudo manifestatur: & in ipsa varietate totius pulchritudo consistit. Hinc rei ymbratilis visio est visionum imperfectissima: quia quod imago cum varietate demonstrat: vmbra quod est infra extrinsecæ figuræ terminos vt plurimum etiam ementitos, quasi sine varietate profert. De vmbra dixerim quatenus vmbra est: non autem quā talis quam in proposito recipimus.

INTENTIO XII. M.

Verum Anaxagoricum Chaos est sine ordine varietas. Sicut igitur in ipsa rerum varietate admirabilem concernimus ordinem. Qui supræmorum cum infimis, & infimorum cum supremis connexionem faciens: in pulcherrimam vnius magni animalis (quale est mundus) faciem, vniuersas facit conspirare partes. Cum tantum ordinem tanta diuersitas: & tantam diuersitatem tantus ordo requirat. Nullus enim ordo vbi nulla diuersitas extat reperitur. Vnde primum principium nec ordinatum, nec in ordine licet intelligere.

INTENTIO XIII. N.

Certé si quemadmodum indissolubilis concordia fines primorum connectit principiis secundorum; & cal-

cem eorum quæ antecedunt capitibus eorum quæ proximè sequntur: catheram illam auream quæ è cælo fingitur ad terram usque tensa contractare valebis: sicut è cœlo per te potest factus esse descensus, facilè ad cœlum per ordinatum ascensum remeare valebis. Per hanc artificiosam connexionem magnū experiri possumus memoriae reuelamen: quæ valet etiam nullam ad inuicem per se retinentia consequentiam memoriae ordinata presentare. Ipsum manifestatur in subsequenti carmine, vbi cum intelligatur Aries agere in Taurum, huncque motum diuerso actionis generæ, agere in Geminos. Et inde moti varia, consequente actione deferantur in Cancerum. similiterque deinceps in aliis: eueniet vt ex intuitu vnius, alterius mox inmediatèque consequentis occursum collucemur.

Dux gregis, armenti regem sublatuſ in iram

In geminosque pedes, impete fronte ferit.

Vindex menté vacans hinc Taurus concitus, ictu

Irruit in Geminos impaciente fratres.

Germanos iuuenes affines protinus vnde

Excipiunt. Cancer rosida prata petit.

Repens obliquò lympharum Cancer alumnus,

Villoſi vultum forte Leonis adit.

Percitus inde Leo crinitos surgit in harmos

Vnde vagans rapidæ visa Puella feræ est.

Hanc petit: illa fugit: quæ gressu insana fugaci

Librantem incurrit persica lance virum.

Estuat hic, cupidis quem dum complexibus hæret;

Attriti Vermis cuspis adunca ferit.

Formidans lætum medicas dum currit ad artes

Poné Sagittiferum sentit adesse virum.

Qui modo stuprata, quam credit virgine læsus

Quo petit hunc iaculo, vulnerat ecce Caprum

Vt primum intrusum ferrum persensit inique

Effugit in rapidas præcipitosus Aquas:

Sic caper infelix à gurgite tractus aquarum;

Insueta inclusis Piscibus esca datur.

INTENTIO XIII. O.

Ascensus quidem qui fit per connexa atque concatenata, in proposito vmbRARUM idealium: non est per cathanam similibus constantem annulis, ratione quæ concipitur ex proximé dictis, atque deinceps enunciandis. Nec huius cathanæ annulus esse debet vmbra sub qua intelligitur Leuiathan dormire: non inquam vmbra abducens à luce; sed conducens ad lucem, quæ etiam si non sit veritas: est tamen à veritate, & ad veritatem, ideóque in ipsa non credas esse errorem sed veri latentiam.

INTENTIO XV. P.

Non igitur confundens vmbRARUM significatum per occultam omomimyam, omnino hoc stultiæ genus incurras, vt sine delectu de vmbRIS sentias, intelligas, & decernas, opponitur enim ea quam protegunt aliæ vmbRÆ (pro qua dicitur. Protegunt vmbrae vmbram eius) ei quæ eleuatur super corporum altitudinem in confinio intelligentiarum. Pro qua dicitur operuit mon-

tes vmbra eius. A qua ea quæ producunt in nobis intelligentiam & memoriam, deducuntur & emanant: Et in quam tandem scandentia versus lucem terminantur. Hanc, vel huic similem figura tam habent, qui Cabalistæ dicuntur, quia velamen quod erat Typicæ seu figuratiuæ in facie Mosis: figuratè verò in facie legis: non erat ad deceptionem; sed ad ordinatè promouendos hominum oculos, in quibus accidit læsio si repente de tenebris in lucem promoueantur.

Neque enim natura patitur inmediatum progressum ab uno extræmorum ad alterum: sed vmbbris mediantibus, adumbratòque lumine sensim. Naturalem videndi potentiam perdidere nonnulli de tenebris in repentinam lucem prodeentes tantum abest ut perquisito potirentur obiecto. Vmbra igitur visum preparat ad lucem. Vmbra lucem temperat. Per vmbram diuinitas oculo esurientis, sitientisque animæ caliganti, nuncias rerum species temperat, atque propinat. Eas igitur vmbras quæ non extingunt: sed seruant, atque custodiunt lucem in nobis; & per quas ad intellectum, atque memoriam promouemur, atque perducimur, recognosce.

INTENTIO XVI. Q.

In suo genere dixit Theologus nisi credideritis, non intelligetis: & in suo genere confirmant philosophi ex concessis positisque iis quorum fides esse dicitur (quæ fides apud Pythagoricos erat de non demonstratis, apud Peripateticos de non demonstrabilibus, apud Platonicos de vtrisque) aucupandas esse scientias: & ex

iis quæ in virtute, & radice, & implicatione quadam continent, ad formarum explicationem, & per naturalem, & rationalem cursum nobis est progrediendum. Natura dat inuolutas species, antequam tradat easdem explicatas. Similiter Deus, similiter & artes quæ diuinum, & naturalem ordinem pro dignitate persequntur. Si quibus verò arduum videtur in vmbbris exerceri, & vanitatis suspectum si per eas ad lucem non pateat accessus: norint talem defectum non esse ab vmbbris. Norint etiam sat expedire vel inuolutum tenere, quod nudum non capias.

INTENTIO XVII. R.

De vmbbris physicis , sunt ex arboribus & herbis quæ fugant serpentes , & mitiora fovent animantia : sunt & contrariae iis. De vmbbris autem idealibus (si verè sint ideales) cum omnes referantur ad intellectum & ad purgatum sensum interiorem non sunt quæ maximè non conducant si per eas fiat ascensus , & non dormiantur sub eisdem.

INTENTIO XVIII. S.

Non dormies si ab vmbbris physicis inspectis ad proportionalem vmbbrarum idealium considerationem promoueris. Si ab oculis nostris elongatum corpus ad distantem lucem accedat: minoratur illius ad oculos nostros vmbra: sed ipso corpore magis à luce recedente, minor ab illo transfunditur vmbra, visuique maius affertur impedimentum.

INTENTIO XVIII. T.

Maiora intensione lucis & densitate corporis, vmbra perspicacior efficitur: expressior inquam redditur, atque formation, quod inde est, quia in densitate, & raritate; continuitate & discontinuitate corpus imitatur. At vero talis imitatio per corpus detegitur.

INTENTIO XX. V.

Vmbra motum corporis simul persequitur atque lucis. Mouetur corpus? Vmbra mouetur. Mouetur lux? Vmbra mouetur. Mouetur vtrumque? Vmbra mouetur. Contra physicas obseruantias idem subiectum (subiectum inquam motus) simul diuersis, contrariisque subest motionibus. Quid. n? nonne necessario motum corporis ad lucem sequitur vmbra? & motum lucis ad corpus sequitur vmbra? numquid soluitur hæc necessitas amborum concursu cum oppositis mouebuntur lationibus? Porró aduerte quemadmodum ad lucis motum mouetur vmbra quasi fugiens; ad corporis autem motum quasi sequens: vnde non videtur implicari contrarietas, sed concordantia in fuga vnius, & prosequitione alterius oppositi, atque contrarij. Cæterum quomodo sit in istis, & proportionaliter in aliis: tu ipse perquire & considera: per nos enim res plusquam sat est aperitur iis, qui in hæc & alia animum aduentent.

INTENTIO XXI. X.

¶ Non te prætereat tandem vmbra cum ideis similitudo tum enim vmbrae, tum & ideæ non sunt contrariæ contrariorum. Per vnam speciem cognoscitur in hoc genere pulchrum & turpe; conueniens & inconueniens; perfectum, & imperfectum, bonum & malum. Malum enim imperfectum, & turpe proprias quibus cognoscantur non habent ideas: quia tamen cognoscit dicuntur & non ignorari, & quidquid cognoscitur intelligibiliter per ideas cognoscitur: in aliena specie cognoscuntur, non in propria quæ nulla est. Illud enim quod est eis proprium, est non ens in ente, vel (vt apertius dicam) defectus in effecto.

INTENTIO XXII. Y.

Vmbram si appellaueris accidens corporis à quo proiicitur: habes accidens vnius subiecti à quo recebat, & ad quod redeat vel secundum eandem speciem: vel secundum eundem numerum: Si volueris eam esse accidens eius in quod proiicitur; iam facies accidens ita ab uno subiecto separabile: vt idem numero diuersa pererret subiecta: vt cum per motum lucis, aut equi, vmbra equina quæ proiiciebatur in lapidem; nunc proiicitur in lignum. Hoc est contra physicam accidentis rationem: nisi in Scyllam te transportes negando vmbram esse accidens. Porró quid dicimus de idealibus vmbbris? ipsas nec substantias esse intelligas, nec accidentia: sed quasdam substantiarum, & acciden-

tium notiones. Si cui placeat eas animi , rationisque accidentia dicere, imperite dicet: non enim sunt habitus, nec dispositiones, nec facultates innatae vel accedentes: sed quibus, & per quas dispositiones quædam, habitus, facultatesque producuntur atque consistunt. Recte enim speculantibus substantia & accidens non diuidunt quidquid esse per vniuersum dicitur, vt modo supponimus. Consideratio ista non modicum valet ad vmbrae rationem habendam.

INTENTIO XXIII. Z.

Vmbra non subest tempori, sed istius tempori, non loco sed istius loco, non motui sed istius motui. Similiter de oppositis est intelligendum. Abstrahitur ergo ab omni veritate, sed non est sine illa. Et non reddit ineptos ad illam (si idealis sit vmbra) concipere enim facit contraria & diuersa, cum sit vnum. Vmbræ enim nihil est contrarium, precisèque nec tenebra, nec lux. Ad vmbram ergo arboris scientiæ confugit homo pro cognitione tenebræ, & lucis; veri, & falsi, boni , & mali, cum quæreret ab illo Deus ADAM YBI ES ?

INTENTIO XXIII. Ψ.

Illud etiam non est prætermittendum quo minus consideretur , quod vnum corpus opacum duobus vel pluribus oppositum luminaribus: duas vel plures proiicit vmbras. Intellige igitur quomodo , & penes quid umbra sequatur corpus : & quomodo penesque quid lucem consequatur: & considera quemadmodum vmb-

bram producit à corpore vno multiplicem lux multiplex: innumeræ luces innumeræ umbras, licet sensibiliter non appareant. Consequitur ergo alio modo lucem umbra, licet eam alios ratione confugere videatur.

INTENTIO XXV. A.

Nec te prætereat quod ut umbra lucem fugiat corporis quantitatem mentitur: & non nisi in certa vniusque distantia, situ, & dispositione: secundum longitudinem, & latitudinem corpori æqualem, ab opposita luce producitur umbra, adeo ut ipsam lucem nihil magis fugere videatur, quam corporis quantitatem per umbram insinuare. Sol quippe quibusdam in locis numquam umbram corpori reddit æqualem, in aliis vero rarius & ad modicum temporis.

INTENTIO XXVI. E.

Si magnitudo corporis opaci lucidi corporis magnitudinem excædat; producit umbræ conum in corpore, basim vero proicit in infinitam seu interminatam distantiam. Si vero magnitudo lucis, corporis opaci magnitudinem excædat: producit umbræ basim in corpore, conum vero determinabit in sua extra corpus ipsum projectione ad talem, tantamque distantiam: quantam magnitudo corporis lucidi supra opaci corporis magnitudinem proportionalem obtinuit rationem. Hinc umbra quam lunæ corpus lucidum produceret de terra in partem oppositam (posito quod sol absit ab hemisphærio inferiori) haberet pro cono certam terræ

marginem: basis vero eius extra terram quasi in infinitum crescens non esset determinabilis. Vmbra vero quam solis corpus producit de terra: habet certos terrae terminos pro basi: conus autem ipsius Mercurij sphærā non attingit. Iam simile de ideis vmbrisque ipsarum iudicium facito.

INTENTIO XXVII.

Vnde nota quemadmodum de luce & tenebra (tenebram enim densitatem corporis appello) nascitur vmbra, cuius lux pater est, tenebra mater: & non adest nisi hac & illo præsente: atque ita sequitur lucem, vt eamdem fugiat: quasi pudeat ipsam matris speciem præsentare patri: vt pudore saltem regiam progeniem protestetur. Veluti genere nobiles qui nobilitatem ipso habitu monstrare non valentes, ipso satis proprij habitus pudore demonstrant. Hinc crescente luce attenuatur, quæ illa se contrahente dilatatur: eademque totum circumplete corpus fugit.

INTENTIO XXVIII.

Sicut ex interposito perpendiculariter super planum inter Arcton & oculum gnomone, ex vmbra imaginabili lineam lucramur meridianam: & infallibiliter alias multas temporum differentias quæ in nocturno polarium stellarum circuitu ad differentias partium circellique quas linea in illius tensa circumferentiam per numeros manifestat. Non minus & ideales vmbrae per phys-

sica corpora ad ideas innumeratas poterunt tibi rerum significare proprietates & differentias.

INTENTIO XXVIII.

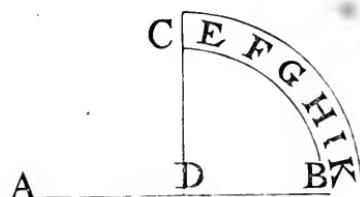
Et veluti sol sex umbrarum cardinales immittit differentias. Aliam oriens: cum proicit umbram corporis in occasum; Aliam occidens, cum extendit illam in orientem. Aliam meridianus & in Australi latitudine versus Boream. Aliam in latitudine Septentrionali versus Austrum. Aliam si nullam admittit latitudinem. Ex cingulo (quod aiunt) caeli perpendiculares intendens radios, versus nadir suum terrae producit umbram. Ab ipso autem emisphaerij alterius opposito versus augem effundet ipso progressu attenuandam umbram. Ita nobis in orizonte naturae, & in aequilibrata rectaque eiusdem sphera constitutis sub aequinoctiali sensu, vel intellectus aequidiali: sex sub aeternis ideis formantur umbrarum differentiae, ex quibus omnimodam ad lucem conuersionem possimus accipere.

INTENTIO XXX. A.

Vt vero intelligis omnes umbrarum differentias ad sex cardinales tandem referri: non minus scire debes quod omnes tandem ad unam fœcundissimam, aliarumque fontem generalissimum reduci debeant. In proposito (inquam) nostro una potest esse omnium idealium umbra, Additione, subtractione, & alteratione generaliter dictis omnes alias conflans, iudicans, atque praesentans. Sicut in arte materialiter per substan-

tium subiectum, formaliter autem per adiectiuum, quæ recipiunt in se ipsis alterantia, transponentia & vniuersaliter diuersificantia: Analogiam enim quan-dam admittunt methaphysica, & logica, physica: seu ante naturalia, naturalia, & rationalia. Sicut verum, imago, & vmbra. Cæterum idea in mente diuina, est in actu toto simul te, vnicō. In intelligentiis sunt ideæ discretis actibus. In cœlo, in potentia actiua multiplici & successiue. In natura per vestigii modum quasi per impressionem. In intentione, & ratione per vmbrae modum.

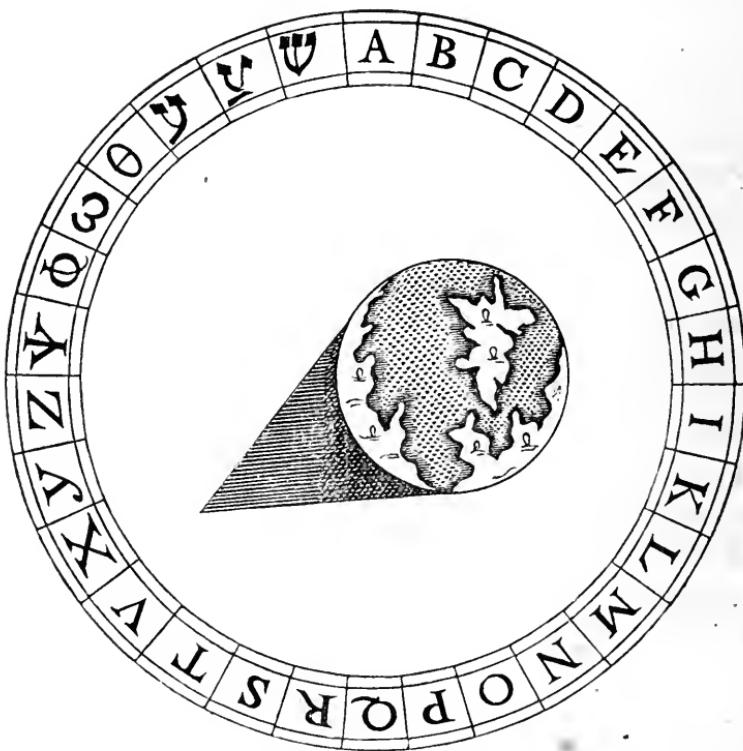
Adest paradigma vnius, ideæ actu infinitas rerum differentias habentis, & vnius vmbrae in facultate infinitarum differentiarum. Linea AB iacens lineam CD perpendiculariter cadentem & duos rectos angulos constituentem excipit. Iam si linea cadens inclinetur versus B: reddet angulum acutum ex vna parte, ex altera vero obtusum. Magis atque magis inclinata in F, G, H, I, K, & ita deinceps; obtusos, acutosque magis hinc inde dabit angulos.

Ita patet quomodo in facultate duarum illarum rectarum linearum; sint infinitæ acutorum, obtusorum-

que angulorum differentiæ. In prima causa hæc facultas non differt ab actu , quæ , & in qua quidquid esse potest, est. Quandoquidem esse & posse idemtificantur in ea. Ideoque in ipso D infinitæ simul; & vnum sunt angulorum differentiæ. In motore cælesti est in potentia actiuæ: sicut in manu quæ potest mouere in punctum E , F , G , & alios innumerous: non tamen mouit. In cœlo sicut in mixto ex actiuo & passiuo , sicut in linea CD quæ potest moueri ad efficiendum angulum hunc & illum : secundum quippè multas rationes cœlum intelligitur a Peripateticis habere actum potentiarum ad mixtum. In mobilibus consequentibus atque materia , est in potentia passiuæ, significata per D, quod innumerabiles differentias acuti. & obtusi per modum essendi in materia, & efficiente, & modum participantem de actu , déque potentia vt patet. Hoc quod diximus de differentiis angulorum : referas ad specierum differentias, quæ dicuntur esse sicut numeri. Vnde in omnibus & per omnia quælibet posse figurari manifestum est.

TYPVS VMBRARVM

DE TRIGINTA IDEA-

RVM CONCEPTIBVS.

Iam ad triginta Idearum conceptus, primo simpli-
citer; secundo cum intentionibus umbrarum complexe
conciendiis, consequenter progrediamur.

CONCEPTVS PRIMVS. A

Lvciferos (inquit Plotinus) in facie Deus oculos fa-
bricauit : caeterisque sensibus adhibuit instrumenta :
vt inde tum naturaliter seruarentur, tum etiam cognata
luce aliquid contraherent. Quibus sane verbis ma-
nifestat aliquid esse præcipuum, quod de mundo in-
telligibili ad ipsos pertineat.

CONCEPTVS II. B

Non fas est cogitare mundum istum plures habere
principes, & per consequens plures habere ordines
præter vnum. Et consequenter si vnum est ordinatum,
membra ipsius alia membris aliis sunt adnexa &
subordinata. Ita vt superiora secundum verius esse
subsistant, in extensam molem, & multiplicem nume-
rum versus materiam se exporrigentia. Vnde ab eo
quod est per se maximè ens; ad id quod minimum ha-
bet entitatis, & prope nihil haud temerè nuncupatur

fiat accessus. Quem ordinem cum suis gradibus, qui mente conceperit: similitudinem magni mundi contrahet aliam ab ea quam secundum naturam habet in se ipso. Vnde quasi per naturam agens: sine difficultate peraget vniuersa.

CONCEPTVS III. C

Qvia in iis quæ semper fiunt non est consultatio , & argumentatio. Si aliquid demonstratum fuerit semper idem facere: actus argumentationis tollitur ab eo, tollitur & consilium. Sed vt quadam forma se ipsam foras quasi naturaliter exprimente vel aliquid é sua natura explicante, & effundente, opera sua perficit. Ad cuius operantis similitudinem propius accedit quod idem vt plurimum & frequentissime operatur. Fiet enim vt minus, minimèque cogitans & decernens, in perfectum, exquisitumque actum prodeat. Qui ergo in loco consistens atque tempore, à loco rationes idearum absoluet atque tempore: diuinis entibus in suis operibus conformabitur, siue ad intellectum pertineant, siue ad voluntates. Id fortasse faciebat is qui dixit. IN CARNE CONSISTENTES NON SECUNDVM CARNEM VIVIMVS.

CONCEPTVS III. D

Qvod si possibile est atque verum : intellectualem animan non veré insitam atque infixam, inexistenterque corpori licet apprehendere: sed veré vt adsistentem & gubernantem : ita vt perfectam à corpore seorsum pre se ferre possit speciem. Cui sententiæ (si-

ne controuersia) Theologus ille adstipulatur maximē: qui perfectiori eam intitulans nomine, interiorem hominem appellauit. Quod si pro huius confirmatione, operationes sine corpore eidem possibles exquiras: Ecce certo loco temporique non adstrictis copulatur ideis, quotiescumque mente animo-ue solutus homo materiam destituit atque tempus.

CONCEPTVS V. E

Habet anima substantiam ita ad supernos intellectus se habentem, sicut diaphani corpus ad lumina (vt & principes Platonicorum intellexere) quod pro diaphanitate transparentiāque sua, nonnihil velut innatæ luminositatis admittit, quæ semper est in actu cum exuta est à corpore, tanquam regionem lucis inhabitanter. In corpore verō degens tanquam cristallus cuius diaphanitas opacitate terminatur: habet species sensibiles vagas: quæ per conuersionem, & auersionem iuxta temporum, locorumque differentias, accedunt atque recedunt.

CONCEPTVS VI. F

Rerum formæ sunt in ideis, sunt quodammodo in se ipsis; sunt in cœlo; sunt in periodo cœli, sunt in causis proximis seminalibus; sunt in causis proximis efficientibus, sunt individualiter in effectu, sunt in lumine, sunt in extrinseco sensu, sunt in intrinseco: modo suo.

CONCEPTVS VII. G

Receptione formarum ideo materia non impletur (vt per æternam nouarum affectationem protestatur) quia nec veras accipit; nec veré recipit quod recipere videtur. Non enim quæ verè sunt, sensibilia ipsa sunt, atque indiuidua: vt autumat qui hæc primo, principaliiter, & maximè substantias appellat. Quæ. n. veré sunt semper manent: quæ autem generationi subiacent, atque corruptioni non vere dicuntur esse. Quod non solum rectius philosophantibus placet. Sed & Theologorum alios audimus exteriorem hominem sub hac conditione naturali vanitatem appellantem. Alij vero cuncta quæ fiunt sub sole, id est quæ regionem incolunt materiæ vniuersalem vanitatis notam subire volunt. Ab ideis igitur, ab ideis, conceptionum fixionem perquirat anima, si intelligis.

CONCEPTVS VIII. H

Ideam primum hominem. Animam secundum. Tertium verò quasi iam non hominem dixit Plotinus vbi de ratione multitudinis idearum edisserit. Dependet secundus à primo, tertius à secundo, dum per ordinationem, contractionem, & compositionem, ordinatur ad physicam subsistentiam. Pro methaphysico igitur conceptu tertius ascendat in secundum: secundus in primum.

CONCEPTVS IX. I

Idem, manens, & æternum coincidunt. Idem enim quia idem, manet, & est æternum. Æternum quia æternum, manet, & est idem. Manens, quia manens est idem, & æternum. Nitaris igitur in ipsum idem oportet, vel id in quod identitatis habet rationem; vt permanenter, & perseveranter habeas. Id si capies: caput habebis quo specierum fixionem facias in anima.

CONCEPTVS X. K

Sententia hæc satis digna est vt in ea mentis acies figatur. Intellectus primus lucis amphitrites: ita lucem suam effundit ab intimis ad externa, & ab extræmis attrahit: vt quidlibet ab ipso pro capacitate possit omnia contrahere, & quæ libet ad ipsum pro facultate per ipsius luminis viam tendere. Hoc forte est quod quidam intellexit dicens. ATTINGIT A FINE VSQVE AD FINEM. & alius dicens. NON EST QVI SE ABSC. A' CAL. EIVS. Lucem hic intelligo intelligibilitatem rerum quæ sunt ab illo, & ad illum tendunt, & id quod concomitatur intelligibilitatem. Hæ res cum profluunt aliæ ab aliis, diuersæ à diuersis; in innumerum multiplicantur vt eas nisi qui numerat multitudinem stellarum, non determinet: Cum verò refluunt vniuntur vsque ad ipsam vnitatem quæ vnitatum omnium fons est.

CONCEPTVS XI. L

Primus intellectus fœcunditate sua, modo suo propagat ideas non nouas, nec nouiter. Natura nouas res

producit in numero, non nouiter tamen (modo suo) si semper eodem modo operatur. Ratio nouas atque nouiter in infinitum species format: componens, diuidens, abstrahens, contrahens, adlens, subtrahens, ordinans, deordinans.

CONCEPTVS XII. M

Deformium animalium formæ, formosæ sunt in cælo. Metallorum in se non lucentium formæ, lucent in planetis suis. Non enim homo, nec animalia, nec metalla vt hic sunt, illic existunt. Quod. n. hic discurrit illic actu viget, discursione superiori. Virtutes enim quæ versus materiam explicantur: versus actum primum vniuntur: & complicantur. Vnde patet quod dicunt Platonici, ideam quamlibet rerum etiam non viuentium, vitam esse & intelligentiam quandam. Item & in prima mente vnam esse rerum omnium ideam, Illuminando igitur, viuificando, & vniendo, est quod te superioribus agentibus conformans, in conceptionem & retentionem specierum efferaris.

CONCEPTVS XIII. N

Continet lumen, vita intelligentia, unitasque prima: omnes species, perfectiones veritates, numeros, rerumque gradus. Dum quæ in natura sunt differentia, contraria, atque diuersa: in ea sunt eadem, conuenientia, & vnum. Tenta igitur an possis viribus tuis identificare, concordare, & vniire receptas species, & non fatigabis ingenium: mentem non turbabis, & memoriam non confundes.

CONCEPTVS XIII. O

Cvm deueneris ad rationem qua conformabere cœlo corpori, quod animalium inferiorum etiam vilium ratione non vili formas continet pedem ne figito, sed nitaris ad intellectualis cœli conformitatem: quod totius mundi formas, præstantiori modo possidet, quam cœlesti.

CONCEPTVS XV. P

Talem quidem progressum tunc te veré facere compieres, & experieris cum á confusa pluralitate, ad distinctam vnitatem per te fiat accessio: id enim non est vniuersalia logica conflare, quæ ex distinctis infimis speciebus, confusas medias, exque iis confusiores supræmas captant: Sed quasi ex informib⁹ partibus & pluribus, formatum totum & vnum aptare sibi. Sicut manus brachio iuncta: pésque cruri, & oculus fronti, cum sunt composita: maiorem subeunt cognoscibilitatem, quam posita seorsum. Ita cum de partibus & vniuersi speciebus, nil sit seorsum positum & exemptum ab ordine (qui simplicissimus, perfectissimus, & citra numerum est in prima mente) si alias aliis connectendo, & pro ratione vniendo concipimus: quid est quod non possimus intelligere memorari & agere?

CONCEPTVS XVI. Q

Vnum est quod omnia definit. Vnus est pulchritudinis splendor in omnibus. Vnus ē multitudine specierum fulgor emicat. Quod si coniicias: tale inter oculos

tuos, & vniuersaliter visibilia interpones oculare, ut
nil sit quod te fugere possit omnino.

CONCEPTVS XVII. R

Error nobis & obliuio accidit; quia apud nos **ex**
forma, & infirmi viget compositio. Formatio quippe
corporei mundi, forma inferior est, ex ipsius enim
vestigio, & deformitate componitur. Illuc igitur ascende
vbi species sunt puræ, nihil informe, & omne forma-
tum ipsa forma est.

CONCEPTVS XVIII. S

Notauit Platonicorum princeps Plotinus. Quamdiu
circa figuram oculis duntaxat manifestam quis intuen-
do versatur, non dum amore corripitur: Sed vbi pri-
mum animus se ab illa reuocans, figuram in se ipso
concepit non diuiduam, vtrâque visibilem: protinus
amor oritur. Simile iudicium de obiectis intelligibili-
bus; ei quod est de appetilibus. Hinc igitur inuestiga
& contemplare quomodo species citius, viuacius, at-
que tenacius concipientur.

CONCEPTVS XIX. T

Septem gradibus (quibus duos addimus) constare
intellexit Plotinus Schalam qua ascenditur ad princi-
pium. Quorum. Primus est animi purgatio. Secundus
attentio. Tertius intentio. Quartus ordinis contempla-
tio. Quintus proportionalis ex ordine collatio. Sextus
negatio, seu separatio. Septimus, votum. Octauus trans-

formatio sui in rem. Nonus transformatio rei in seipsum. Ita ab vmbbris ad ideas patebit aditus, & accessus, & introitus.

CONCEPTVS XX. V

Omne quod est, post vnum; necessario multiplex est & numerosum. Præter vnum igitur atque primum omnia sunt numerus. Vnde sub infimo gradu schalæ naturæ est infinitus numerus, seu materia: in supræmo vero infinita vnitas, actusque purus. Descensus ergo, dispersio, & euagatio fit versus materiam. Ascensus, aggregatio, & determinatio fit versus actum.

CONCEPTVS XXI. X

Per numeros (inquiunt nonnulli) entia, se habere ad id quod veré est, seu verum ens, sicut materia per inchoationem formarum se habet ad formas.

CONCEPTVS XXII. Y

Triplicem considera formam. Quarum prima est à qua rem ipsam formari contingit, vt poté quæ producit actum: & istam non proprié ideam, vel rerum producendarum formam appellamus. Secunda qua res ipsa formatur tanquam parte: & huic non conuenit similitudinem dici eius, cuius est pars. Tertia quæ aliquid terminat, & figurat tanquam inhærens qualitas: & eiusmodi non potest recipere ideæ rationem, cum ab eo cuius est forma non separetur. Quarta ad quam aliiquid formatur, & quam aliiquid imitatur: & hæc vsu loquentium consuevit nomen ideæ retinere. Et hæc

quatrifariam dicitur. In artificialibus ipsis, ante artificiata. In intentionibus primis, ante secundas. In principiis naturæ, ante naturalia. In diuina mente, ante naturam & vniuersa. In primis dicitur technica, in secundis logica, in tertiiis physica, in quartis metaphysica.

CONCEPTVS XXIII. Z

Qvædam formæ imitantur vt ex natura: veluti imago in speculo obiectæ rei formam. Quædam ex institutione: veluti figura impressa sigillum. Rursum quædam imitantur vt per se: quemadmodum pictura quæ ex intentione pictoris aliquem presentat. Quædam medio modo inter per accidens & per se: vt si fiat pictura ad presentandum quem potest presentare. Quaedam verò vt forté obtigit: quemadmodum cum effigiem depictam accidit præter intentionem quempiam imitari. Quædam nec per se neque per accidens quæ ad nullum prorsus referuntur nec referri possunt imitandum, si possibile est tales esse formas. In primis est ratio maior idealis. In secundis minor. In tertiiis minima, in quartis nulla.

CONCEPTVS XXIII. I

Agens ex natura vel à casu, non ex præscripto voluntatis, non supponit ideas. Tale si esset primus efficiens: nullæ essent ideæ, & agens nullum ex arbitrio operaretur. Cæterum valeat Democritus, Empedocles & Epicurus. Si habes impossibile vt agentis ratio à quocunque separetur: & importunius ipsum id omni-

bus rimabere ni omnia tibi reddantur possibilia, red-
dentur plurima.

CONCEPTVS XXV. E

Dixit vñus de nostratisbus. Exemplaris forma habet rationem finis, & ab ea accipit agens formam qua agit quod sit extra ipsum. Non est autem conueniens putare deum agere propter finem alium á se, & accipere aliundé quo sit sufficiens ad agendum: idcirco ideas non habet extra se. Nos autem oportet eas extra, & supra nos inquirere: cum vmbras earum tantum in nobis habeamus.

CONCEPTVS XXVI. I

Per speciem quæ est in intellectu: melius aliquid apprehenditur, quam per speciem quæ est in physico subiecto, quia est in-materialior. Similiter melius cognoscitur aliquid per speciem rei quæ est in mente diuina, quam per ipsam eius essentiam cognosci possit. Duo requiruntur ad speciem quæ est medium cognoscendi: representatio rei cognitæ, quæ conuenit secundum propinquitatem ad cognoscibile, & esse spirituale, & in materiale secundum quod habet esse in cognoscente.

CONCEPTVS XXVII. O

Sicut ideæ sunt formæ rerum principales, secundum quas formatur omne quod oritur & interit: & non solum habent respectum ad id quod generatur & corruptitur; sed etiam ad id quod generari & interire

potest. Ita tunc verum est nos in nobis idearum umbras efformasse, quando talem admittunt facultatem & contrectabilitatem: ut sint ad omnes formationes possibles, adaptabiles. Nos similitudine quadam formauimus eas, quae consistunt in reuolutione rotarum. Tu si aliam potes tentare viam tenta.

CONCEPTVS XXVIII. V

Accidentium ideas non posuit Plato. Cum quippe intelligeret eas esse proximas rerum causas: vnde si quid praeter ideam esset proxima causa rei, illud non volebat habere ideam, ideoque in iis quae dicuntur prius & posterius non esse voluit communem ideam: sed primum esse ideam secundi. Vnde Clemens philosophus in entibus superiora volebat esse inferiorum ideas.

Accidentium ideas esse volunt Theologi qui intelligunt Deum esse immediatam causam vniuscuiusque rei, licet secundos deos causasque non excludant. Et nos in proposito ideo omnium volumus esse ideas: quia ab omni conceptibili ad easdem concendimus. De omnibus enim formamus umbras ideales. Nec propterea destruimus Platonicam doctrinam ut intelligenti patet.

CONCEPTVS XXIX. A

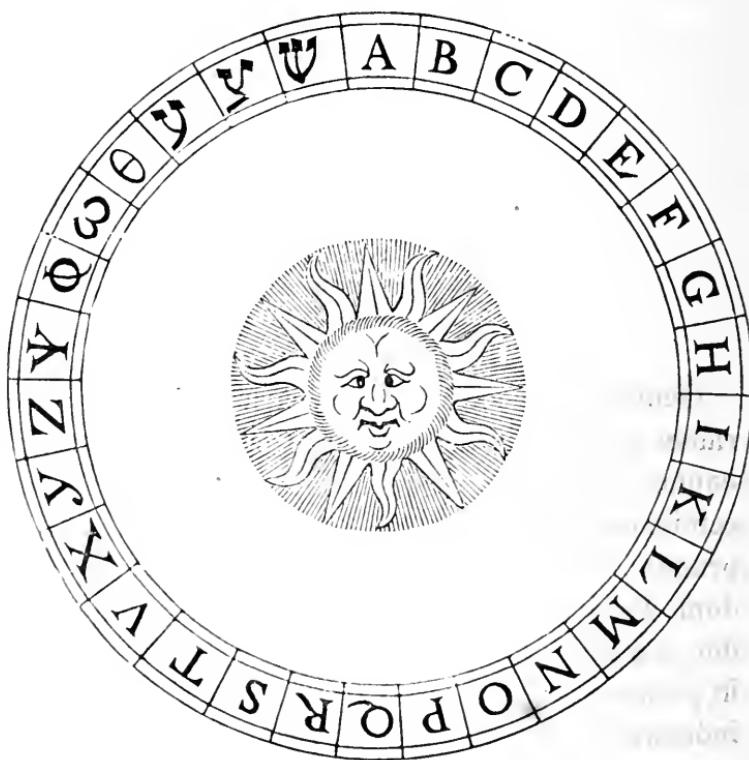
Singularium ideas non posuit Plato, sed specierum tantum. Tum quia ideæ pertinent ad formarum productionem tantum, non materiae. Tum etiam quia formæ principaliter sunt intentæ per naturam, non autem genera & individua.

Singularium ideas ponunt Theologi, quia & quantum ad materiam & quantum ad formam attinet, totalem causam asserunt esse Deum. Et nos in proposito singularium ideas volumus, quia sumimus ideationem secundum vniuersalem figurati, & apprehensi similitudinem: siue illa sit ante rem, siue in re, siue res, siue post rem: atque ita siue in sensu, siue in intellectu, & hoc siue practico, siue speculativo.

CONCEPTVS XXX.

Ideas minus communes in ideis communioribus generatas quidam collocant, ac tandem omnium idearum genera in ipso ente primo, quod summum intelligibile vocant, vniuent. Tu umbras idearum minus communes in communioribus: & subiecta earum extrinseca minus communia, in comunioribus collocare memento.

TYPVS IDEALIVM IN -
TENTIONVM.

DE COMPLEXIONE QVÆ

FIT CONCVRSV PRIMÆ

rotæ cum secunda.

Oportebit ergo volentem per se ipsum artem generalem ad habitum intellectus, voluntatis, & memoriæ captare (licet eam in presentiarum ad memoriæ perceptiones contrahamus): Primo callere elementarium primum cum suis significationibus. Secundo secundum. Tertio secundum deducere per primum. Prima duo nos prestitimus, quæ optimè peruria sunt versatis in peripateticis doctrinis & Platonicis. Tertium ipsius industriæ committimus.

Iam applicationem, & intentionis vniuersalis contractionem, ad artem memoriæ aggrediamur.

ARS MEMORIÆ

IORDANI BRVNI

I.

Tvnc artem sub vmbra Idearum degere arbitramur, cum aut torpentem naturam antecedendo sollicitat; aut deuiam & exorbitantem dirigit & perducit; aut deficientem lassamque; roborat atque fulcit, aut errantem corrigit, aut perfectam sequitur, & industriam emulatur.

II.

Est quidem huiusmodi ars rerum prosequendarum in genere discursiuæ architectura; & habitus quidam ratiocinantis animæ, ab eo quod est mundi vitæ principio, ad omnium atque singulorum se exporrigens vitæ principium. Nulli de potentiis ipsius tanquam ramo innixus, neque de peculiari quadam emergens facultate: sed ipsum totius stipitem vtpoté ipsam animæ totius incolens essentiam. Quod non ab re dictum existimari: si quippé in memoratiua potentia consisteret: quomodo effunderet ab intellectu? si in intellectiuæ: quomodo ē memoria, sensu, & appetitu trans-

mitteret? Porró per ipsam regulamur & dirigimur, ad intelligendum, discurrendum, memorandum, phantasiandum, appetendum, & quandoque ut volumus sentiendum.

III.

At vero hoc quo, generaliter ad omnes atque singulas functiones anima fertur, quale sit, & quomodo: non satis est apertum, quæritur. n. quid est quo artem induit anima? qua arte anima artem induit? nunquid non artem conuenit appellare quo technica mater natura ex frequentatis actibus, expertem se reddere nititur?

III.

Nónne licebit dicere anté plurimas artes extare artem quam organicam dixerim: cum plurimi artificum vtantur organo; quorum tamen ars non est organum; sed per organum prosequuta? Nonne artem dicere licet quæ artium fabricat instrumentum? quid. n. erit si non est ars? Adhaec si organum non precessit quo oportuit aliud fabrefieri: expone mihi artis rationem, quæ artem debuit precessisse? In quo nam ut in su- biecto agentis ars organica præexistit? Omni procul-dubio in physico illo quod præ erat. Illud positione quadam formatum est in primi organi intimæ suscep-tuum demissionis. Quod si vulgariter phylosophanti placeat ab extrinseca forma rei essentiam primò denominare: dimittimus. Quia consuetum est artificialium

rationem in forma extrinseca ponere : cum ars non profundet in intima materiæ. Sed hic distat à nostra intentione : ita vt non intelligat.

V.

Quod si ita est vt melius philosophantibus apparet: id quod primò est ars nil aliud est dicendum ; quám naturæ facultas connata rationi, cum seminibus primorum principiorum , quibus inest potentia , qua ab extrinsecus obiectis tamquam diversis illectentur illecebribus; & ab agente intellectu tanquam irradiante sole illustrantur: & ab æternis Ideis quasi siderum mediante concursu influxum recipient: dum ab optimo maximo fœcundante cuncta in actum, atque finem proprium pro viribus consequendum ordinentur. Ex quibus manifestatur non temeré nos dedalam naturam artium omnium fontem, atque substantiam velle nuncupari.

VI.

Considerato igitur qua intentione possimus expresseisse, artem in quibusdam excellere naturam: eandemque in aliis ab illa superari. Id. n. esse minimè potest quam vbi naturam in actibus remotioribus, quasdam rationes maiores, quam in mage propinquis ostendere conspexerimus. Ipsam perpetuare fertur in eadem specie formam substantialem, quam non valet secundum numerum eandem perpetuasse : in quibus artis facultas non extenditur. Forma vero extrinseca, atque figura inuentoris clavis magnæ; per artem duro com-

mittitur lapidi, vel adamanti. Item conditiones, actus, & nomen memoriæ, & cogitatiuæ obiectis perpetuanda committuntur; quæ tamen natura retinere non potuisse: quandoquidem fluctuantis materiae stomachus maturé omnia digerit.

VII.

Sed vnde inquam hæc arti facultas? inde nimirum vbi viget ingenium. Ingenium cuius est proximè? hominis. Homo vero cum suis facultatibus omnibus vnde emanauit primo? à natura sanè parturiente. Ergo si rem ab exordio intueberis, & ab ipsa radice hanc arborem transplantandam velis euellere: ad naturæ cultum, atque recognitionem inclinatur. Id sanè præstabis cum vociferanti, clamantique principio, in timiusque nos illustranti animum intenderis. Natura est quæ animis corpora configit; Natura animis instrumenta congrua suppeditat. (vnde Pythagorei, & ingenia Magorum, vitam, atque animæ speciem à corporis forma deprehendisse perhibentur). Natura ipsa tibi (nisi auerataris) aderit in omnibus: vniuersalis. n. natura non contrahitur quo minus nobis extet officiosa, super omnia enim pluit Iuppiter germina, & super omnes plantas oritur benignus Apollo. Sed non omnia parem à superis imbuunt vitam: cum non pariter omnia ad illos conuertantur, vt manifestè patet in nobis qui per nos ipsos ab illorum communicatione diuclimur.

VIII.

Cum igitur omne possibile natura præstet, siue ante naturalia, siue in naturalibus, siue per naturalia: ita intelligas a naturalibus omnibus actionem proficiisci: vt naturam per eadem agere non ignores. Distinguat quantumlibet, agens posituum a naturali vulgaris philosophia; non. n. inficiam. Illud mihi iure admitti volo: vt ita distinguatur, sicut organum operantis ab ipso distinguitur operante; sicut medium ab ordinante, brachium ab exagitante.

IX.

Propterea intelligas nos minimè alligatos esse communi philosophiæ cum naturæ nomen materiæ, formæque adstrinxerit: sed & cum efficiens intrinsecum principium recognouerit; siue sit omnibus commune, siue ad hoc suppositum, vel ad illud fuerit contractum. Vnde libentius idiotas loquentes audimus: dum naturam istius hominis, cum illius hominis natura comparant: non. n. vt vniuersale logicum, vel ad eius similitudinem licet apprehendere naturam: sed vt physicum, quod est tum in omnibus, tum ad singula contractum.

X.

Hæc est quæ mediatè sensibilia preterita & absencia: præsentia reddit, atque conspicua: hinc quidem

visu sensibilia per sculpturam, atque picturam: inde vero fluentia verba, & quasi in nihilum prodeuntia; stabilia, fixaque reddit per scripturam. Insuper & conceptus, & silentes intentiones cominus comunicabile, è minus ad omnia loca transmittit, atque tempora.

XI.

Quod liberé siue fatum, siue necessitatem, siue bonum, siue demourgon, siue mundi animam, siue naturam appellare consueuere: ab imperfectis ad perfecta, inferioribus istis communicanda: motu atque tempore procedit, quod in omnibus, & singulis est idem principium. Hinc & eadem serie progressum facere dicitur ars, quam manu dicit. Ideo (vt ad propositum intentionis nostræ spectat) cultris in arborum corticibus prior scripsisse perhibetur vetustas. Cui successit ætas in lapidibus celte excauatis inscribens: Quam sequuta est papyrus sepiarum succis exarata. Inde pergamenae membranæ atramento artificioso magis intactæ. Proinde charta & inhaustum, præloque premendæ in vsum longè omnium aptissimum literæ. A cultris inquam ad stilos, à stilis ad spongias; à spongiis ad calamos; à calamis ad pennas; à pennis ad fusilia tandem elementa peruentum. Haud secus in iis quæ ad scripturam pertinere videntur internam contigisse arbitramur: dum ab antiquo humanum studium siue à Melico Simonide, siue ab alio sumpserit exordium: quæ locorum, & imaginum proportionalium chartæ atque scripturæ, actique phantasie & cogitatiuae, locum scriptoris & calami subeuntibus: species

rerum memorandarum in interno libro inscribere studuerunt. Quorum industriæ quid, & quantum addiderimus: ipsorum qui hæc nostra cum illorum monumentis conferre poterunt, esto iudicium. Iam quæ ad nostram faciunt praxim aggrediamur.

XII.

Habes in libro clavis magnæ duodecim indumentorum subiecta. Species, Formas, Simulachra, Imagines, Spectra, Exemplaria, Vestigia, Indicia, Signa, Notas, Characteres, & Sigilos. Quorum quædam referuntur ad sensibile ob oculum (siue natura siue arte figurante dicta) cuiusmodi sunt extrinseca forma, Imago. Exemplar quæ per picturam, & alias figuratiuas artes emulatrices matris magnæ describunt, atque describuntur.

Quædam ad internum sensum referuntur in quo magnificantur, protelantur, & multiplicantur, in mensura, duratione, & numero: vt sunt quæ contrectanda phantasticæ se offerunt facultati. Quædam sunt quæ in eodem versantur similitudinis puncto: vt poté quæ à forma eiusdem generis, & substantia eiusdem speciei extrahunt exemplar. Quædam à propria propositi substantia deficiunt, vt patet in omnibus in quibus sophista mendicat à reali, & vniuersaliter ars emulatrix à natura. Quædam verò adeò arti videntur appropriata: vt in eisdem videatur naturalibus omnino suffragari: hæc sunt Signa, Notæ, Characteres, & Sygilli; in quibus tantum potest: vt videatur agere prætor naturam, supra naturam, & si negotium requirat, contra naturam.

XIII.

Hisce succurrit vbi figuræ & imagines reddere non potest: cum in imaginabilium, vel figurabilium genere non versentur. Carent. n. illa accidentibus illis quibus sensuum pulsari consuevere ianuæ: carent partium differentia, & dispositione, sine quibus antecedentibus, effigiantis actus non succedit. Horum genus ex una parte ingrediuntur quædam medio se habentia modo: nempe quæ quodammodo referunt, & referuntur: cuiusmodi sunt indicia. Indicamus enim non solum efficacia, imaginabilia, & exemplificabilia; item exempla, imagines, & effigies: verum quoque, quæ sigillis, notis, & characteribus exprimunt, & exprimuntur. Vnde non temere in illa enumeratione indicia medium sortita sunt sedem.

XIV.

Mercurium ergo præsentat species: forma simulachrum, exemplar, & spectrum. Mercurij verò substantiam, essentiam, bonitatem, iustitiam, & sapientiam, præsentant notæ, characteres, & sigilli. Quæ verò promiscuè tum Mercurium, tum & omnia quæ de Mercurio dicuntur præsentia reddunt: indicia sunt proprius appellata. Iis tanquam communi imaginis, notæque stipite: indicamus, & præsentamus, vtrumque. Sicut in demonstratiuis pronominibus est manifestum: cum Mercurij, & virtutis dicimus hoc simulachrum, hoc signum, hanc notam, hanc similitudinem.

XV.

Istis consideratis: memento huic arti media alia vsu venire non posse ad suum finem consequendum, quam sensibilia, formata, figurata, tempori, locoque contracta: quemadmodum & in omnibus aliis technicis animæ operibus accidere in primo volumine Clavis magnæ fuit expressum. Nihilo tamen minus non vti intelligitur omnibus tanquam imaginibus: siquidem multa quorum debet esse memoria, imaginabilia non sunt neque effigiabilia, neque simili quodam insinuabilia; cuiusmodi sunt termini, vsia, ypostasis, mens, cæteraque id genus: sed vt signis significabilium; imaginibus imaginabilium. Et cum hoc illud non est mente prætereundam quod non minus sunt alligatæ signis imagines, quām signa imaginibus sunt adnexa.

XVI.

Ex adnexionis defectu accidit infirmitas illa ; qua vtentibus arte multoties collocata species non occurrit, non tamen ex hoc capite rem ipsam perpendisse videntur prædecessores nostri. Hic est qui interim visus sensum refringit magis quam lumen excellentiis, densior obscuritas, magna celebritas, distantia dispergens, & id genus alia, quæ locis quibus vti consueuerunt solentem accidere. Hinc veluti percussi canes lapidem mordentes vel baculum, verum discriminis huius authorem minimè percipientes, alium incusant. Nobis autem cum datum est illam inuenisse, &

perfecisse , nec locis materialibus (verificatis. s. per sensus exteriores) vltra non indiguimus, nec ordini locorum memorandorum ordinem adstrinximus : sed puro phantasiæ architecto innixi, ordini rerum memorandarum , locorum ordinem adligauimus. Vnde nobis ita successisse presumimus, vt quidquid ab antiquoribus hac de re fuit consideratum , præceptum , & ordinatum (quatenus per eorum scripta quæ ad nostras deuenere manus extat explicatum) non sit conueniens pars inuentionis nostræ, que est inuentio supra modum prægnans cui appropriatus est liber Clavis magnæ. Sed interim ad dignitatem considerationis istius conuertamur.

XVII.

Fama est naturalis considerationem proportionari considerationi de simo, quæ non formam seorsum , nec materiam seorsum respicit, quæ naturæ nomine insigniuntur: sed materiam formatam, formamque materialem materiæ adplicitam, quibus efficitur quod naturale proprié nuncupatur. Hic est nexus ille, quo abacto, nullum prorsus opus est , quod natura valeat effingere: multò minus valet ars quæ eiusdem pedissequa: si infra nihilum minus aliquid esse licet somnia-re. Ars. n. non solum vt primum subiectum naturam ipsam supponit: sed & vt subiectum proximum ipsum naturale. Sicut igitur omnis ars pro suaë considerationis elementis requirit rationem materiæ conuenientis suorum operabilium, atque formæ concinnioris (cum generalis omnium finis sit in aliquæ subiecto ali-

quam nouare formam :) ita & ars ista, cuius eadem ratio est cum ratione graphicæ facultati in genere, & excellenti proportionis modo; duabus manifestis eiusdem speciebus proportionatur. Est. n. pictura intrinseca, cum rerum, & operum memorandorum producit imagines. Est etiam scriptura intrinseca, cum rationum, & verborum ordinat, atque tribuit signa, notas & characteres: quæ quia etiam in imaginabilibus subiectuantur: non inficiar quod communiter loquentes, tum ad memoriam rerum, tum ad verborum retentionem ordinatas formas, appellant imagines.

XVIII.

Habet pictura (vt decentibus utr in hac arte terminis) subiectum primum in quo, parietem, lapidem, & similia. Habet subiectum proximum ex quo, ipsum colorem; & habet pro forma ipsos colorum tractus. Scriptura etiam habet subiectum primum chartam tanquam locum: Habet subiectum proximum minium, & habet pro forma ipsos characterum tractus. Ita & haec ars obiectiuē duplex admittit subiectum: primum videlicet quod est locus; & proximum quod est appositum, siue adiectum. Potentialiter etiam duplex admittit subiectum, memoriam videlicet, atque phantasiam in genere, loco vnius: & speciem phantasiabilem seu cogitabilem in genere, loco alterius: Et admittit pro forma intentionem, & collationem specierum existentium in uno subiecto; ad species existentes in alio subiecto. Sicut etiam pictura, atque scriptura, quibus suam forment materiam, adaptant organa: ita

& huic non desunt arti suarum figura-tionum instru-
menta.

SECVNDA PARS.

Triplex igitur consideratio artis istius praxim anteire oportet. Prima quæ speculatur quæ, & qualia debeant esse subiecta. Secunda quæ docet quæ, & cuiusmodi sint apparandæ formæ. Tertia quæ adaptare docet organum, mediūmque illud, quo solertior operatur anima: de quibus omnibus perfectissimè in primo Clavis magnæ peractum est: pro ratione tamen huius libri ne sit truncus, & imperfectus in se ipso (non. n. semper est commodum inquirentem artis principia ad subalternantem transmittere disciplinam: quatenus. n. principia differentiis quibusdam ad speciem aliquam contrahuntur; migrant in primam partem scientiæ subalternatæ) tres pro tribus istis canonum ordines adducemus. Primos de materia siue de subiecto. Secundos de forma siue de adiecto. Tertios de instrumento quod virtutem præ se fert efficientis: unde in idem vergunt caussæ, genus efficiens & instrumentum.

DE SVBIECTIS.

Primum ergo subiectum est technica extensio, siue sinus in phantastica facultate, ordinatus. Ex speciebus receptaculorum consitus, quæ ex animæ fenestrîs influxere. Diuersis distinctum partibus, visa omnia atque auditæ suo recipiens ordine & ad animæ libitum reti-

nens. Quæ definitio respicit subiectum commune, formarum communium, ex arte communi quæ ex antiquitate ad nos vsque deducta est. Primum autem subiectum ex principiis Clavis magnæ est: phantasticum chaos ita tractabile; vt cogitatiua potentia ad trutinam redigente visa, atque audita in talem prodire possit ordinem, & effigiem; quale suis membris primis vltimisque partibus felicissime valeat ipsa per aures vel oculos percepta constanter presentare, tanquam nouæ arboris vel animalis, vel mundi prospectum incurrens. Haud. n. secus tale chaos se habere videtur quam nubes ab externis impulsa ventis; quæ pro impulsuum differentiis atque rationibus, infinitas omnésque subire valet specierum figuræ. Hoc sané subiectum quam fœlix extet atque nobile; melius ipsa experientia quam vlla vi potest iudicari. Verumtamen qui ex Clavi magna poterit elicere eliciat: non enim omnibus dabitur hanc adire Corynthus. Iam ergo ad subiectum primo definitum modo redeamus.

II.

Constat quidem subiectum primum partibus materialibus; atque ita materialibus: vt visuam non subterfugiant facultatem, quatenus eadem suo ordine phantastica facultas valeat contemplari, vel ipsis vtens tanquam partibus atque principiis, in monstra, novasque innumeræ metamorphoses digerere, & digestas velut orbi adfixas intueri. Ideoque in horum consor²⁹tium non admittuntur in materialiora subiecta, de quibus in arte vera artium, & facultate facultatum.

III.

In horum constitutione seruanda est ratio inter magnitudinem, & paritatem relata ad hominis molem, atque prospectum. Inter intensionem & remissionem, relata ad sensus limites. Inter præteritum & futurum, relata ad præsentem actum. Inter excessum partium & defectum relata ad rei totius præsentandæ integratatem: Inter distantiam, & propinquitatem, relata ad motus competentiam. Inter terminum à quo & terminum ad quem, relata ad eius quod mouetur appulsum naturalem.

III.

Horum aliud est communissimum, quia tantum valet extendi, quantum phantasiae potest comprehendere sinus, qui positæ orbis quantitati quantumlibet addere potest, licet non quantumlibet substrahere. Aliud est commune quod Cosmicarum perspectarum partium cumulo constat. Aliud est minus commune, vtpote si libet politicum. Aliud est proprium, nempé si placeat œconomicum. Aliud est magis proprium tetrathomum, videlicet vel pentethomum. Aliud est propriissimum, quod est athomum, athomum inquam non simpliciter, sed in isto genere. Quorum omnium modorum: primus excluditur per se ipsum ab vsu præsentis artis. Nouimus enim quomodo infinita in unum atrium reducantur, & multiplicentur in eodem.

V.

Hæc quoque dupliciter contingit vsuuenire animata. s. & inanimata. Animata quidem cum subiecta substantiuia adiectiuis apparebunt illustria, & insignita, quæ quidem aduentantium formarum, decursu moueantur; in animata vero cum vacua proferuntur & inania. Caueto igitur ne vulgatum illud experiaris. Vacua vacuis. frustra. n. sperabis in artis huius praxi, quod aiunt. Parietes clamabunt: lapides dabunt vocem suam.

VI.

Committe communia communibus; minus communia minus communibus, propria propriis; proprietoribus atque propriissimis proprietora, atque propriissima. Hic habes considerandi locum quo non modo ab omni obliuionis formidine exemptus fias; verum quoque ad perfectiores effigiandi & inscribendi vsus, item in ordinando & methodum methodorum inueniendo, promptior atque securior efficiaris. Et habes istud modo suo in radicibus primi Clavis magnæ.

VII.

Sint naturalia omnia & vel phisicam vel technicam admittant formam. Sint formis effigiandis quantitate proportionata, vbi illud memineris quod natura clamat se prescriptum in speciebus ad maximum & ad mini-

mum habere terminum, eique tanquam subditæ præstanti legi non licere quantæcumque materiei quamcumque committere formam. Quod ad mensuram superius consideratum est referendum cum antiquis, quæ quidem respicit formas seu adiecta illa, quæ frequentissime subiectis committi assolent. Sint non vltra metam præcipue visibilium vnde intensione sualædere possint, nec infra suos etiam remissa fines, quatenus ad internum oculum commouendum minus, vel minimè redundantur habilia. Caueto in engraphia vt cauetur in extrinseca scriptura: ne inquam ita subiecta subiectis sint apposita: vt proprios nec distinguas terminos & interualla: propriamque figurationem admiscentes alienæ, tum sui denegent coniecturam, tum & alienam impediunt. Sicut enim litteræ super litteras appositæ, & sigilli super sigillos, se inuicem aut delent, aut certe confundunt: non minus subiectis nedum inquam adnexis & connexis: sed & continuis, vel contiguis, nulla intercapedinis conuenienti latitudine distinctis: importunam te noueris incurrere confusionem.

VIII.

Ita quoque capienda sunt subiecta vt determinatis mediis, longitudinibus, altitudinibus & latitudinibus & extremitatum differentiis, habitudinem aliquam habent ad inuicem. Omnis enim virtus naturaliter præsentantium, & oculum tum primo externum, tum deinde internum commouentium, non tantum in coloribus & eorum fonte lumine sita est, quantum in extremitatum differentiis, ex quo principio perspectiuo op-

ticus & catopticus ad ea quæ cæteris mirabilia videntur peragenda sunt promati: quod si ratio subiecti faciat vt ipsum non ferat à semetipso: tentet succurrens (vt innuimus) cogitatio vel per additionem externi , vel per additionem proprij, cum per congruentes formationes vtrumque possit accidere materiae. Subtractione, ex lapide fit Mercurius. Additione ex ligno consuitur nauis. Compressione & distractione de cæra fit effigies. Tractu ex lineis fit figura. Alteratione ex vi no fit acetum. Item alia commixtione, segregatione alia. Nexus alia. Solutione alia, alia Consequentia, & Continuitate tentantur ad commutandam formam, & vniuersaliter mutabilis rei naturam.

IX.

Illud quoque non est prætereundum subiecta proportionaliter ad oculorum intuitum in obtutu cogitationis internæ spectanda esse. Sicut. n. ibi sensibile inhaerens sensui non sentitur, & sensibile eminentius remotum á sensu , caret actu sensibilitatis siquidem nec oculis nimis proximos (nec admodum ab oculis se positus liber legitur) ita in proposito, obtutus internæ cogitationis, quam ita regulare convenit, vt in genere suæ facultatis mediocri sitam elongatione ab intendente potentia, sibi figuret obiectum atque fingat. Illud quoque non minus omnibus est cauendum, ne quasi credentes & memorantes subiectum naturali potius memoriae, quám speculari afferamus visui: accidit. n. ex huius considerationis penuria, aliquem opinari se subiectum figurare, vel tanquam figuratum, contueri:

cum tamen illud non sit. Aliud enim est subiectuare,
aliud, quasi in tenebris scribere, vel sub pallio.

X.

Ad amouenda vero quæ subiectorum continuitatem faciunt eorūmque distributionem, distinctionēmque prepediunt, consultum erit vt inter positum subiectum & subiectum interposita tanquam abolita deletāque censeantur. E contrario vbi continuum & vniforme spacium nimis produci contigerit vt vltra quam satis est natura sua valida seiunxerit subiecta: tua positione alia post alia subordinare valebis, nec non adiectivis insignita concipere subiectis. Quid. n. obstat quominus phantasia antiqua hinc recedere; iisque noua accidere secum ipsa fingere valeat? Porró hæc fantastica, quæ veris addi placuerit: non leviter habeantur sicuti leviter efformantur: eoúsque. n. in illis cogitando est incumbendum, quoad ita tibi consuescant, vt à verioribus nihil differre videantur. Id quidem modica præstabitis sollicitudine si voles.

XI.

Subiectorum sane repetita excursio, tantum adfert emolumenti; quantum præsens artificium valere potest. An ignoras illum qui diutius legere consuevit: citius quam possit opinari, eum singulas considerasse literas, ex literis composita scripta referre? ipsum sane consuetudo ad perfectius sine cogitatione agendum impulit: quam in assuetum valeat vñquam pura & in-

tentior super singulas partes & elementa regere atque
ducere cogitatio. Peritus consuetudine cythareus
perfectissimé sola actus consuetudine, non cogitando
cytharizat: alius autem etiam tactum rationem ean-
dem habens, quam et ille: cum consuetudine cáréat,
tanto se habebit rudius: quanto magis super agendis
cogitando incumbet. Satis vulgatum est quanta sit vis
consuetudinis. Satis perspicuum est quam leuis aqua
durum excuare valeat marmor atque ferrum. Sed quid
plura de re nimium manifesta? Dicta non prætermi-
simus, haud quidem quia satis non sunt manifesta:
sed quia maximé operæ precium est, vt ad istud pro-
positum referantur. Nouerunt iuxta artis antiquæ ca-
nones laborantes, simul longé seposita ab inuicem su-
biecta, eadémque plurima: vno cogitationis actu con-
tueri ad expressionem non minus quam si in charta
legerent expeditam & exquisitam. Id cum imperitis
omnibus, tum & iis qui primo se accingunt operi mi-
nus credibile solet apparere: ipsa tamen res conuincit
oppositum. Quod si per antiquas artes est præstitum
præstarique videmus quotidie: quid fiet in ista inquam
breuissimam admodum moram exigit consuetudo? plus,
melius, tersiusque tibi præstabunt, hic tres quatuorue
lunæ reuolutiones: quám sex illi solis proprij potuerint
afferre recursus. Inuenimus namque viam committen-
di singulis quibuscumque subiectis integros quosque
terminos retinendos, & maiora longéque plura vt ex
archanis magnæ Clavis est manifestabile. Quod quan-
tum & quomodo attrectauerit, alij ipsi viderint qui de
ambobus recte poterunt iudicare.

XII.

Aspicis proinde quam sit ab eminenti natura prelata varietas. Varia sunt mundi membra. Variæ sunt in membris mundi species. Variæ sunt in speciebus indiuiduorum figure: non. n. altera olea alteri oleæ prorsus est configurata; non alter homo prorsus alteri similis. Itaque differentiis omnia sunt pro capacitate distincta, singula à singulis, omniáque ab omnibus propriis secernuntur tanquam finibus differentiis. Tenta igitur naturæ conformatus in omnibus diuersitatem, in modo subsistendi, in magnitudine, in forma, in figura in habitu, in habitudine, in termino, in situ, & quot poteris discriminibus indue, in agendo, patiendo, elargiendo, capiendo, subtrahendo, addendo, aliisque modis ut diximus alterando. Vicissim quidem dicuntur ens et vnum: quidquid vnum non est, ens non est, vniuersumque autem hoc ipso vnum esse sentimus: quia modo suo propria terminatur differentia. Sensibus omnibus vniiformitas nauseam parit, omnes. n. non modo vna qualitatis specie frequentiori, atque continua non delectantur: sed neque ad modicum temporis vnam eamdemque prorsus: vt pote uno, eodemque modo prorsus affectam patiuntur. Quod minimè præteriuit eos qui velocissimum in naturalibus omnibus fluxum considerantes: impossibile rati sunt eundem fluum bis (imo vel semel) posse pedibus attingi.

XIII.

Hinc affectiuitas dependet subiectorum, affectiuitatem appello afficiendi actiuam facultatem, cum aliqua alliciente vel vrgente varietate, vel ab intrinseca natura dotantur, vel ab ipsa insigniuntur positione. Inde quibusdam consultum est principalibus subiectis appositiitia quædam addere subiecta; vt affectiuitatem quam à se ipsis non habent: possint propter aliorum quasi sibi insitorum additamentum admittere. Quid enim? quanto magis in affectiuitate intenduntur atque remittuntur, tanto virtuosius aut lentius affectibilem ipsam commouere possunt phantasiam, memoriæque subire aulam atque repetere. Hinc calcaria, hinc sales, hinc aculei; hinc condimenta, hinc oblii dum tentant reminisse, repetunt, recapitulant, resumunt quasi per ipsam diuersitatem, per ipsas vices, vel vt melius exprimam, per ipsam in vicibus diuersitatem sperent accire spiritum memoriæ. Quod bene facillimè cedit iis qui minimè animo turbati id faciunt: alioqui tanto in maiorem tenduntur confusionem; quanto turbatio illa magis atque magis incalescit. Quanta vero sit affectuum in genere virtus, & quomodo sint prouocandi, seruandi, & variandi, non parum aperte in libro Clavis magnæ insinuatur.

DE ADIECTIS.

I.

Adiectum vero seu forma in genere isto definitur subiecto siue physico, siue technico, siue phantastico appositum, ad aliquid per solerter cogitationis apparatus, presentando, effigiendo, notando, vel indicando ad picturæ scripturæque similitudinem; exprimendum vel significandum. Quæ ratio respicit formas communes, ab antiquitate ad nostra usque tempora dilapsas. Forma vero ut ex radicibus Clavis magnæ elicitor: est depromptus & explicatus ordo cogitabilium specierum, in statuas, vel microcosmon, vel in aliam generaliter architecturam dispositum; ad quolibet dicibile interius notandum, vel figurandum ex ductu fantastici chaos, methamorphoses omnes admissentis. Cuius Typum non tanquam hic declarandum: sed ut & hic iuspiciendum apponimus.

FIGVRA PRIMA.

II.

Est ibi chaos in tua primordiali natura elementorum & numerorum ordinem, atque seriem non exclusens, cum non solum ipsum informe formabile oportet intelligere, verum quoque ut ordinate formabile concipere necesse est. Est ut vides diuersis distinctum interuallis in se suisque portionibus omni formalibus

figura: dum formator designatus per elementum. A. per informes numerorum elementorumque discurrit circuitus, & semidiametros. Aliam ipse figuram per Arietem imprimit: aliam per Taurum; alias quoque per reliqua omnia. Aliam per arietem denuo cum Saturno reuerten-tem, aliam cum Marte remigrantem, aliam cum hoc & illo: aliam sine hoc & illo. Vnde in infinitum possunt formari & reformari, siue numeri ipsi, ipsaque elemen-ta, siue ipsi diuersimode ducti motores atque efficien-tes. Hoc est informe chaos formare, siue formantes eosdem ad formata; diuersa siue formantes varios atque diuersos ad eadem formata referas, nihil interest in proposito. Veruntamen illud quod immobile manet, atque subest: hac ratione qua subest, atque formatur, habe-atur vt foemina ad marem, & prorsus informe vt vnde-cunque formabile esse possit. Esset communis iudicio magis perfecte chaos, si ex inordinatis constaret ethere-geneis, sed tale nulli posset esse usui. Necessum quidem est ad obsequium memoriae numeros & elemen-ta ordine quodam esse disposita quo aduentantibus motoribus atque formatoribus; cæteras etiam memo-rabiles valeant suspicere formas. Sunt autem (vt vi-des) ita ordinate disposita, vt idem nec in eadem se-midiametro, neque in eodem circuitu, aliquando possit occurrere, siue sit elementum, siue numerus. Excel-lentissima pleraque alia per hanc figuram pertractari possunt; sed minimè hic locus est. An tamen cum hoc consulto sit apposita; non decerno, sed affirmo tantum. Hoc unum dixerim quod si attentius eam contempla-bere cum rationibus hic explicitis: artem figuratiuam talem poteris adipisci, qualis non solum memoriae, sed

& cæteris omnibus animæ potentiis mirum in modum
subueniendo conferet.

III.

Primum igitur & in adiectis notandum est, eorum rationem esse inter excessum & diminutionem, intentionem & remissionem, praeteritum & futurum, distantiam & propinquitatem, relata ad hominis memorem, vel semissem, ad intuitum, & præsens tempus in quo debet esse memoria.

III.

Horum alia sunt animata, & ista possunt concurrere ut organa, & efficientia, adiacentia, & opera, alia sunt inanimata, & huiuscemodi concurrunt ut organa adiacentia, & opera duntaxat. Animatorum vero alia sunt rationis participia, & ista aptasunt ad omnem actionem & passionem, & neutrum se habendi modum. Alia ratione carent, & istis (ut satis est manifestum) dicta per vniuersum non satis conueniunt.

V.

Ipsorum quoque quædam sunt naturalia, quædam artificialia, quædam sunt à sensibus externis illapsa ad sensus internos. Quædam in sensibus ipsis in terris efformata quorum omnium species sunt Forma, Similitudo, Imago, Figura, Exemplar, Character, atque Signum, secundum formalia significata distinctæ ut stat indictum in Clavis magnæ considerationibus.

VI.

Quod ad eorum magnitudinem attinent: Adiecta eo pacto conuenit subiectis esse commensurata: ut reuera ipsa sunt in rerum natura, alioqui facilé deperderentur & visum phantasiæ aut obtunderent aut disgregarent. Diuturniorem certe perquisitionem in ampla pagina microgramma: requirit & ægré requisitum reperitur. Mole quoque sua arbor spatium replens aut exuperans non reddit suam perspicuam figuram. Pro iis valde nobis probatur artificum quorundam industria, vbi modica quædam & phantasiæ visum subterfugientia subiectis sese offerunti adiicenda: alteri adiectuo formam illam adiiciunt, cui adherere assolet atque concomitari. Adferet illi Sagittarius sagittam, scriptor calatum, Sutor acum. Tanta virtus est in connexione, adnexione, antecedentia, concomitantia & consequentia: vt inuisibilia faciant visibilia, intelligibilia per vniuersum sensibilia, difficilis quoque sensus facile persentita.

VII.

Quod ad qualitatem attinet: sint illustria, sint quæ imaginationem, cogitationemque pulsare valeant, vt poté quæ aliquid admirandum, timendum, iucundum, triste, amicum, inimicum, abominabile, probabile, admirandum, prodigiosum, de quo sit spes, vel suspicio, & omnino quod in intimos affectus potenter irrumpat: secum afferant. Hinc caueto ne aberres

minus sobrié intelligens modum præceptionis nostræ, cum inter species adiectorum signa, insignia, characteres, & sigillos enumerauimus: est. n. quod ea omnia modifices per ea quæ proximè dicta sunt ad quantitatem attinentia, & figendus est oculus considerationis in eo quod in Clavis magnæ considerationibus habetur: vt poté à sensibus, & phantasia, nihilo nisi per cogitatiuam facultatem ad memoratiuam patere posse ingressum.

VIII.

Quod ad relationem attinet. Opus est non ita adiecta subiectis applicari, quasi ea casu & vt accidit proiificantur: atqui referenda sunt tanquam comprehensa ad comprehendentia; indumenta propria ad induitum; tutelata ad tutantia; ita adeoque inuicem conexa, vt nullo ab inuicem discuti possint turbine. Sint relata secundum omnes partes, ad omnes partes; vt pertinentia, vel in pertinentia, vt ordinata, vel deordinata; resistentia, vel conuenientia; & vniuersaliter ita fiat, vt conceptus vnius connectatur alterius conceptui. Quis. n. adiectum hoc Dignitas regia, abscisum ab omni subiecto conceperit? Simul igitur intelligantur adiecta cum subiectis: & quasi elementa lapidibus insculpta prodibunt; nec tanquam à vento exagittata volitabunt, vel confundentur, sicut accidit figuris arenarum tractibus effinctis.

IX.

Agere quoque intelligantur adiecta in subiecta, & in subiectis: vel pati á subiectis, vel in subiectis. Aliqua inquam actione, vel passione viuificate habentur; quatenus aliquo motu, internum visum quasi sospitum, exagitatione quadam expergefacent. Errando, Transeundo, Subeundo, Adeundo, Abeundo, Coeundo, Ascendendo, Descendendo, Obuiando, Deuiando, Vittando, Destituendo. Quo aliquid Admoueant, Pellant, Trudant, Excludant, Abalienent, Circumagant, Auersentur, Refrenent, Vexent, Abiiciant, Retorqueant, Deiiciant, Demoliantur, Diruant, Erigant, Eleuent, Extirpent, Distendant, Eradant, Abstergant, Eximant, Euacuent, Iauriant. Quibus omnibus non efficitur quo minus subiectis adiecta sint adnexa atque fixa: sed potius vt magis figantur; ipso enim in motu est fixionis, & perseverantiæ sita facultas. Ne igitur hæc inde stabiliri desperes: neque. n. continuus motus sua stabilitate caret qua sit continuus: sic vt & fortunam poeta sua in inconstantia constantem appellat. Cæterum in varietate, multitudine, velocitate, & tarditate seruetur modus: nec careant conditionibus ad qualitatem adiectorum pertinentibus.

X.

Quemadmodum in subiectis ita & in adiectis euitanda est vniiformitas. Quantum quippe valeat, natu-

ræque consona sit varietas ex supradictis desumi potest. Vnde & illud.

Per tanto variar natura è bella.

licet quidem eadem adiecta diuersis apponere subiectis: sed id in sepositis, atque post plurium interpositionem distantibus, actibus implicita differentibus, & secundum diuersas habitudinum species se habentia.

XI.

Illud etiam adiecta retinent cum subiectis communione, (cum conueniat, necessariumque sit ea subiectorum distinctionem consequi ut ipsa quæ ad vnum pertinent subiectum, non complectantur illa quæ pertinent ad alterum; sed omnem continuitatem, connexionem, constipationem, & ad mixtionem fugiant. Dum quippe diuersorum subiectorum adiecta vltro citroque actiones admitterent, atque motus: quasi inter se manus conserentia, aliisque occupata negotiis frustra ad tuum auocabis obsequium.

DE ORGANO

I.

Reliquum est ut de organo, quo in proposito vtitur anima non-nihil determinemus. Non. n. agenti, sufficit ad completam cognitionem: formæ inducendæ, & subiecti formandi rationem habere: verum quoque vbi negocij vrget opportunitas, id quod est ab agente in subiectum formæ vehiculum operæ præcium est non omittere quid sit in sua essentia; item, quale esse debet, & quomodo sit contrectandum.

II.

Nouem concurrunt ad rememorationem faciendam & memoriam. Intentio antecedens qua primum aliquis sensus extrinsecus, vel intrinsecus sit in actu ex hoc quod mouetur ab obiecto. Prouocatio imaginationis, vbi sensus commotus iam mediate vel immediate expergeficit imaginationem. Imaginationis motus passiuus quo pellitur ad inuestigandum. Imaginationis actiuus motus quo iam inuestigat. Scrutinium quo intendens imaginatio inuestigat. Imago, ut pote species memorabilis. Intentio imaginis, nempé ratio qua memorabilis efficitur in præsentiarum aliis exclusis. Præsentatio illius intentionis, quod. s. intentio illa præsens efficiatur. Et iudicatio qua apprehenditur, eam esse intentionem illius imaginis.

III.

Inter hæc omnia quod scrutinium appellamus siue discerniculum (vt poté quo cogitatio inquirit atque discernit) instrumenti rationem sortiri facile constat : quod ita communi nomine insignimus: quippe cum ad nostra vsque tempora eius nulla facta fuerit consideratio: proprio celebrique nomine caret. Cuius nominis rationis, considerationisque parentia isti occlusit iter inuentioni: quandoquidem radix formandæ reminiscientiæ atque memoriæ, in cæco densarum tenebrarum latuit profundo. Est ergo instrumentum istud in facultate cogitationis, proportionatum baculo in nostra manu (vnde nominis instituti vel melius instituendi rationem habere possis) quo stantes iacentem aceruum, dimouemus, diruimus, atque dispergimus. Ut nobis castanea ē medio glandium, vel ē communitate aliarum castanearum determinata prodeat.

IV.

Et cognoscitur instrumentum istud ab actu. Cum n. sit duplex virtus conseruationis videlicet & rememorationis : quæ cum (vt aiunt) sint re vnum, secundum rationem distinguntur ; sicut & vtrumque ab imaginatione, magis tamen meo iudicio. Virtus. n. conseruationis est in confinio virtutis memoratiæ & imaginariæ: & quasi conterminat eas. Distinguitur igitur memoratiua ab imaginaria : cum quandoque sine forma imaginabili, imaginabilis formæ intentio com-

prehendatur : quandoque vero eius intentione forma non exuitur. Hinc fit vt cum multa simul retineamus, multa simul imaginari non possimus. In iis ergo hoc est quod agit instrumentum, Discernit, Disterminat & Ordinat vel (si libeat magis iustificate loqui) est quo fit Discretio, Disterminatio, Ordinatio. Vnde à cogitatiua seponitur sibi in prospectum præsens de multis vnum, vnum inquam imaginatum vel vnius imaginem de multis retentis educit in propositum: Et sicut imaginatiua comprehendere dicitur, quid eius quod à pictore est in pariete descriptum ; rememoratiuaque illius picturæ retinet intentionem : ita organum istud habet vicem deferentis & applicantis, vel magis eius quo fit delatio, & applicatio istius ad illud : ac si inuicem sint colligata : vt accidit in amplexu qui est in annulis catherinarum & similium. Ideoque quasi natura ipsa duce ad nostra vsque tempora hanc connexionem, locorum ordine emulabatur ars : vt vbi rem rei non valebat connectere, illud quod erat vnius post id ei quod erat alterius ordinabat : vnius inquam & alterius non proprium & pro ratione : sed appropiatum à præsenti positione: & hoc pacto quasi ex extraneis applicationem imaginis ad rememoratiuum aucupabatur. Ecce igitur scrutinij munus est vt vnitates (ita: n. dixerim multa vna vt verborum censoribus aliquid concædam) sigillatim capiendas per ipsum in ordinem disponantur. Quod ita accidit, vt cum centum ouium singulas singulis, atque diuersis numerorum notis vt 1 2 3 4 5 6 7 8 9, & aliis deinceps inusserimus: ipsis mox cateruatim, & confusé occurrentibus adeo vt alia aliam impedit: vt gregarius baculo has oues diuertit,

illas conuertit; has attrectat, illas allicit, quo suo singulas deducat ordine: ita cogitatio promptissimé aliis abactis: determinatum seligit aliud post aliud ipsa scrutinij virtute. Hic est locus considerandi à similitudine, quatenus veluti gregarius ex memoria ordinis numerorum, ordinem recipit ouium, quem per ipsas habere non potuisset: Sic nos facile genus artis inuenimus quo audita, vel visa numeris suo generi congruentibus formantes, ipso numerorum ordine, ordinem sentitæ rei deinde concipiamus, in tantum, vt scientes numerare perquam facile doceamus memorari. De formatione numerorum per omnia extat nostrum aliquid apud paucos. Et eius theoria est in libris Clavis magnæ vbi de numeris semimathematicis. Ingeniosis credo sufficere monstrasse nos in ista parte locum: vbi si non quod satis est insinuamus, forté pro congruentia loci vltra quam satis est expressimus. Nobis. n. ad paucos (vt gratias habeant) non autem ad omnes respicere consulitur.

V.

Est igitur scrutinium numerus quidam, quo cogitatio tangit modo suo species conseruatas, eas pro sua facultate Disterminando, Disgregando, Colligendo, Applicando, Immutando, Formando, Ordinando, in que seligendam vnitatem Referendo. Dicitur quidem numerus quia in nullo genere conuenientius potest collocari. Porro talis numerus est: vt nil sit quod per aliud quam per ipsum memorabilitatem possit induere, vel habere: non obstante quod aliis notum non

viderim ; nec per eosdem quoquo pacto definitum : ipsum in memoratione est necessario concurrens principium (loca. n. habent vim non quia loca, neque quia imaginata : sed quia talem numerum in eorum ordine latentem habent) cuius rationem duarum differentiarum (quarum altera contrahit ipsum genus proximus, altera contrahit alteram ut melius possumus hoc pacto, explicamus. Numerus videlicet à quotitate denominatus, dictus ad differentiam numeri denominati per quotitatem, quo responderemus quærenti quot sunt oues ? Et numeri denominati per quotitatem quo responderemus quærenti quoties venerunt oues in occursum ? per ipsum. n. satis faceremus quærenti. Quota est ista ouis ? quota est illa ouis ? & ideo differenter per quotitatem dicitur. Quæ cum duobus adhuc sumatur modis tum videlicet ut respondet per primum secundum & tertium: tum ut primo, vel secundo vel tertio suo occurrit vel occurrere facit ordine : iam in proposita iuxta secundam specificatur proximam differentiam ; non autem primam. Est. n. quotitas practica non theorica , quæ. s. non in ratione sed magis proprièque in vsu consistit. Qui quidem vsus dupliciter accedit ; & videlicet primo cum quodam respectu habitudinèque determinata quadam , ut contingit iis qui per ingenium, rationem, & intelligentiam, recordantur : cum sciant de hoc esse dicendum, hoc esse proferendum , & post hoc sequi illud , & post illud rationabiliter aliud: in quibus proprie fieri dicitur reminiscientia, ut patet per famosam distinctionem ipsius à memoria. Et secundo sine apparente respectu : sed potius cum quadam magis absoluta (licet non vero ab-

soluta) ratione , vt nobis accidit cum vocum minimē intellectarum meminisse possumus, cuiusmodi extant illa Charontis apud Merlinum.

Est percor partes agrios labefacta ruinam.

& aliis eiusmodi in quibus nullus potest esse cogitatiuæ actus, nec distinctiuæ virtutis, ideoque eorum memoria esse potest ; reminiscientia autem minime vt satis manifestum est iis quibus manifesta est alterius ab altero differentia. Cum igitur hæc applicatio non referatur ad memoriam cuius est recipere & retinere (vt diximus & probauimus demonstratiuæ in Clavis magnæ doctrina:) nec phantasiæ generaliter dictæ (ut poté quæ includit etiam in sua significatione sensum communem communiter appellatum) ipsa. n. non est nisi eorum quæ vel secundum integrum, vel secundum partes in sensibus particularibus & externis præextitere modo suo. Nec certè cogitatiuæ, cum ipsa sit de apprehensiuis cognitiuisque facultatibus, eiusmodi vero quorum allatum est exemplum non sint, in apprehensibiliū cognoscibiliūmque genere. Quæ nam igitur est illa potentia interior quæ ab aure perceptas illas voces ad sensum communem delatas vt voces tantum nudas, potuit intrudere in memoriam? certe si est cogitatiua (cum non libeat aliam internam fingere potentiam ex æquo cum cogitatiua memorie proximam pro intrudendis his) haud est nuda cogitatiua , sed scrutinio armata, quo non solum quæ quasi manu tangere potest, sed & ea ad quæ quasi manum extendere non valet, immittit in memorie promptuarium. Ex

quibus patet hoc instrumentum esse necessarió ponendum, cuius latentia multarum occlusit iter inventionum.

VI.

Genus actuum scrutinio prosequutorum in quinque distribuitur species. Applicationem, Formationem, Immutationem, Adunationem, & Ordinationem, quæ sane perpaucis notæ sunt: Sicut. n. non omnes qui vident, & audiunt: quomodo vident & quomodo audiunt, & quid est quo vident, & quid est quo audiant bene norunt: ita & non omnes, qui applicant, formant immutant, adunant, & ordinant: sciunt quomodo hæc præstent, & quid sit quo præstent. Notum satis est in vniuersalitate & confusione quadam hæc à ratiocinante anima produci: Sed non admodum quibus proximé potentiis, facultatibus, & organis: nec vt desideramus ante nos apparuit qui hæc fuerit rimatus intimius quam quidam ex Arribibus qui versati sunt circa Peripateticam disciplinam à quibus nonnulla prætacta sunt. Sed si nos hæc omnia per singula velimus in notitiam deducere: maximum aggredieremur negotium, & difficile ad communicandum; præsertim cum videam temporibus istis perpaucos veré philosophos vt in præludij significatum est sententiis: mitto quam aliquorum nominum nouitas quam nouæ exigunt inuentiones, atque considerationes, plurimos lederet: hac de causa SILVI A BONIS, atque etiam quia ad negotium istud quod ad præxim præcipue dirigitur non spectant necessarió: illud ergo maximé animaduertendum est quod de scrutinio cum quandoque enumeratis nunc ordinate subinferemus.

VII.

Pro applicatione notandum quod dicitur facultates istas analogiam & ordinem inter se retinere vt sensus exterior sit circa corpora; Phantasia circa corporum simulachra. Imaginatio circa singulas simulachrorum intentiones: Intellectus verò circa singularum intentionum naturas communes & rationes pœnitus in corporeas. Ex qua analogia sequitur (vt alibi monstrauimus) quod sicut extat ars quæ sensum externum allicit, trahit, atque ligat: ita est quæ allектat, atque tenacissimè vincit. Cur ad vuas per Zeusim depictas accursabant volucres? cur Venus à Praxitele sculpta vix ab amatoribus pudica seruabatur? quia artificum forma quædam ita suum subiectum rebus applicabat: vt eas intensius exquisitusque discerneret; nec non sedes vnde præcipue & [vt ita dicam] capitaliter species irrepunt in sensus inueniret. Licet autem [vt supra dictum est] principium istud omnibus sit communis: non tamen vniiforme esse in omnibus satis est planum: quibus enim aptius atque temperatius est instrumentum (puta corpus) clariores sunt animæ.

VIII.

Anima clarius diuinis Ideis magis exposita intentius obiectorum formas suscipit: quemadmodum qui acutioris visus est, facilius aptiusque discernit. Formæ. n. in corporibus nil aliud quād diuinorum idearum imagines esse censentur: quæ eadem in sensibus hominum

internis, quo melius nomine intitulari possunt quam diuinarum idearum vmbrae; Cum ita à realitate distent naturalium; sicut naturales à veritate distant methaphysicalium? Harum quidem specierum aditum in intellectum potius crediderim immediate fieri per conversionem ad lumen illud quod agit in nobis intelligentiam: quam mediantibus rerum physicarum formis intus per sensus exteriores ingestis. Ex vna tamen parte vno experimur modo, ex alia vero alio. Propterea expedit vtramque opinandi viam sine contradictione complecti: quod quomodo fiat alibi demonstravimus; & tu ex temetipso si in communissima versatus es philosophia, per hæc poteris determinare. Huiusc sanè oculi nisi in te vigeat emissio per applicationem: qui fieri potest vt per ipsum in cæteras interiores animæ potentias scibilium spores consequi immissiones? quid. n. aliud est non appellere, quām clausos habere oculos? quid aliud est claudere oculos quam in vmbra (vt aiunt) mortis versari? non ne à rerum veritate vsque ad ora vulgi transmissum est; vt equi- ualeat quempiam clausisse oculos & esse mortuum?

IX.

Pro formatione vero quæ sequitur applicationem: illud primo animaduertendum, eius totam vim in modo & specie applicationis esse sitam. Potentia. n. generaliter apprehensiva habet illud cum materia commune: vt in se ipsa, & ex seipsa nil sit præter sinum & conceptaculum: nullum elementorum in se odo- rem habet aliquem, vel saporem, vel calorem: con-

currentibus tamen illis fama est, in diuersos ordines atque gradus, omnem prodire colorem, saporem, & odorem. Ignis alteri corpori admotus lucet; insuper & iuxta corporum varietatem diuersimodé in melius, atque deterius splendescit. Id sané non habet ignis in se, nec corpus alterum in se, sed ambo habent virtute applicationis. Iam habes per similitudinem, formatiōnem tum intellectus, tum memoriae consequi applicatiōnem, tanto meliorem; quanto, & antecedens melior extitit applicatio: & huius efficacia maxima ex parte in scrutinij manuductione consistit.

X.

Sunt qui velint formas facilis reductionis esse illas quæ sunt apud virtutem imaginatiuam atque communem sensum, multæ corporalitatis & modicæ (inquiunt ipsi) spiritualitatis. Formas vero difficultis reductionis, esse multæ spiritualitatis & modicæ corporalitatis. Id quidem ita sibi suadent quia formæ multæ corporalitatis morantur dum sensus communis spiritualitatem ab earum corporalitate distinguit; vnde formam illam fixari in ea contingit; idque præsertim cum eam pauci corticis recipit. Hinc reciproce inferunt hominem tardi motus in cuius anima figuntur sensibilia quæ transierunt: melioris esse rememorationis. Quæ omnia habent quandam leuem persuasionem quæ quidem cum verbis explicantibus ipsa similia sunt opinionibus & sermonibus somniantium. Constituunt. n. memoratiuas species alias velocias, alias tardas, alias tempestiuē, alias maturē; alias figurari per equum

Martini, alias per equum Georgi, quod dicere & sentire non convenit grauitati illorum. Quidquid enim sentiant; nunquam corporalitas quā corporalitas, seu proprius dicas corpus qua corpus est, quippiam agere intelligi debet imo vniuersaliter asserendum à corporalitate non esse actionem ; à maiori minus esse , à maxima minimè, quia corpus quatenus corpus non agit, omnis. n. actio est à qualitate, & ab eo quod spiritualius est ipsa qualitate; magis, & ab incorporeo maximé. Vtlibet ergo intelligantur verba illorum famosorum viorum euitare nequeunt semper inconueniens, & si velis eos excusare quod non corporalia agunt magis quia corporalia, sed quia multum morantur & sunt vehicula accidentium , à quibus informationes efficiuntur quæ morantibus corporibus morantur ; & morantia figuntur magis. Hæc excusatio non potest capi nec retineri quominus obiter euomatur à verbis illorum, leuissimique stomachi sententia. Mitto quod magis rudes sunt magis morosi, & magis morosi magis rudes : nec obstat quod experimur nos morantes in consideratione vnius rei magis memores reddi quām leui consideratione præter labentes, experimur enim etiam atque non minus, nos quædam sine mora audita atque visa vel etiam considerata in sempiternum recordari, alia vero diutius attentiūsque visa & considerata, minimē retinere. Haud igitur in mora & corporalitate est virtus, imo in ipso contrario maximē quod ad corpus attinet. Quod vero ad alterum non est mora quæ facit fixionem: sed formæ actiuitas, videtur autem mora conferre aliquando : quia forma aliqua non apta vel nata est citō agere, vel subiectum citō recipere, ideo-

que morando perficitur actio. Vbi vero forma est spiritualior, est & actiuior. Hinc ignis actiuissimus est omnium elementorum, quia spiritualissimum est inter ea, & potentissimum ad conuertendum in se, & data materia solus per se in infinitum crescens. Qui etiam si multum agit: non quia multus est, & magnus, agit, vt pote propter multam corporalitatem: sed propter intensiorem qualitatem, quae consuevit seruari in illa magnitudine: quae quidem qualitas (vt notant quidam Platonicorum) si posset reduci in medietatem illius magnitudinis: intenderetur adeo magis, vt duplo potentius ageret, si in minimam quantitatem, maximē potentior: si in indiuiduum infinite potentior. Ex his ergo considerari potest quam inconsiderate dicti philosophi loquuti sint.

XI.

Hinc etiam patet quam imperité (etenim hoc notare non est sine emolumento eorum quae ad præsens institutum spectant) equini quidam medici proferant illud vulgatum. Non qualitas, sed quantitas. Cum ad eorum propositum oppositum totum proferri debeat. Esto. n. quod qualitas tantæ virtutis non sit infra tantam quantitatem, & in multa quantitate multa qualitas conseruetur: nunquam tamen actiuitas refferri debet ad molem, totumque illud quod est pertinens ad rationem materiæ, extensio. n. ipsa ordinata est [ipsis etiam iudicibus] ad continentiam: qualitatis, atque formæ. Ferri id tamen potest si ab Apotecariis eorum dictum fuerit: quia recipiunt precium iuxta quantita-

tem quæ est in ponderibus , numeris , & mensuris , quidquid sit de qualitate simplicium , pharmacorum , & aliorum confectorum; & idecirco , vt existimo , quidam ex eis in suo insigni notatum habebat in nostra patria. NON QVALITAS SED QVANTITAS. quamuis. n. constaret eum hæc retulisse ad porcum depictum de quo non quæritur sicut de equo, an concinnos habeat oculos, parvas auriculas, contractam ceruicem, latum pectus, minacem frontem, os arrectum, crura soluta, & id genus alia, sed duntaxat an sit latus longus atque pinguis, id tamen non minus conuenienter subinde poterat à porco ad id quod erat intus in apotheca referri. NON QVALITAS SED QVANTITAS, vt poté pia mater, quæ dotauit filias & doctorauit filium.

XII.

Adunatio uero & immutatio, licet sint duo actus : simul tamen fiunt. Immutando enim fit adunatio ; adunando fit immutatio. Horum rationem ita aperimus. Dixit Heraclitus, si omnia entia fumus fierent : nares omnia discernerent. Dicamus crassius. Si omnia præter Vulpem in gallinaceos conuerterent frustra non esuriret vulpes, omnia per vulpem essent vorabilia. De potentibus omnia suo modo conuertere, vnum est hominis phantasia: de potentibus omnia suo modo vorare, & degustare vnum est hominis cogitatiua. Tale conuersionis genus poterit attingere (non sine cogitationis actu) phantasia ; vt omnia memorabilia potenter reddat non absque phantasiæ actu cogitatiua. At inquieres oportebit phantasiam conuertere omnia aut

in vnam speciem, aut in plures : si conuertat & reformet in vnam; iam non erit multorum memoria, sed vnius : si quippe omnia conuertantur in ouem : iam lupus non multiplicabit comestibilium speciem vt dici possit præter vnum quippam illi esse comestibile. Si conuertat reformetque in plures species : aut finitas, aut infinitas si finitas : aut determinatas & istas cognoscere & aut determinare opportet ; aut indeterminatas, & ita erimus in eodem in quo sumus. Infinita vero tentare stultum est. Scire igitur oportet conuersionem non ita fiendam vt substantialis diuersitas destruatur ; nec vt accidentia vnius cuiusque rei propria tollantur: Sed vt diuersa atque omnia ita vna illis applicita adueniente forma, affiantur modo suo: vt vnam ab vno, & per vnum memorabilis subeant rationem : Sic omnia lupus iste ingurgitabit vt vnum: si omnes substantiae & quæ inmediate consequuntur eas vnius generis accidentium indumenta subibunt.

Sicut ad eandem vocalem in centro circuli innumera si esse, & imaginari possint elementa relata; (non ablato quod eorum singula suam diuersitatem retineant) omnia vnius sonantiae modum subeunt: imo tantum abest vt per vocalis applicationem subcludant suam essentiæ ab aliis diuersitatem: vt per illam magis eadem insinuare valeant. Sic & vni spiritui pluribus appositis organis diuersæ pro eorum propria ratione producuntur voces. Quid ergo est quod desperans non disponaris, & quasi accingaris ad aliquam de innumeris possibilibus tibi speciem comparandam; in phantasiæ & cogitatiuæ conterminio situandam: qua vniuersa sicut in libro spectabilitatem, ita & in anima memorabilitatem induant? Hoc est quod tuæ relinquimus industriae ô quicunque es ingeniose. Intueare quid præstiterit modus inventionis Pan Archadiæ Dei cum primus calamos coniunxit agrestes: hæc quæ diuersis iam acta ingeniis non facile olim consonare solebant: iam vnico eiusdem spiritu, in vnum quasi imparibus compactum cicutis in missorum, ablatam dispersionem, adunionemque factam, quam commode præstat vhus.

XIII.

Pro hoc quod ad ordinationem attinet, vulgatæ sunt (licet ad rem minus & modicum relatæ) propositiones ab ista pendentes, quæ consideratis iis quæ per nos extant enucleata melius vsuuenire possunt. Principaliter ergo contingere dicitur reminiscensia, cum motus iste huic motui de necessitate succedit,

vel motum istum hic motus concomitatur: siue id sit locali , siue temporali , siue rationali , siue naturali , siue artificiali , siue quomodo cunque aliter positua concomitantia, atque vnius post alterum successione. Ad quem sané modum, progredimur á memoria niuis ad memoriam hiemis; Hinc ad eam quæ frigoris. Hinc ad eam quæ antiperistasis : Hinc ad eam quæ inten- dientiæ caloris in stomacho : Inde ad eam quæ poten- tis digestionis ; Ab hac in appetitum, & viuacius nu- trimentum ; robur, & exercitium ; & ita deinceps in hoc. In aliis omnibus similiter. Si quid vero habet na- turam carentem ordine : ad aliud ordinatum refera- tur: atque innitatur: quod quidem semper esse debet aliquod sensibile : quamobrem non temeré á ratio ci- nativo philosopho dicitur ordinem propria natura sen- sibilium esse : & non cognoscit ipsum extra margi- nes naturæ. Vnde si quæras ab illo quid est ordo? est inquiet progressus rei secundum viam naturæ. Quid est ordinis carentia exitus inquiet á via naturæ. Haec sunt quæ de organo, & ad organum scrutinium per- tinentia volumus esse dicta: quæ si attentius contem- plaberis ; nihil est quod ne ad vltiora progrederis impedit: ex iis. n. remoueris ab eo, quod ad conse- quentes actus occlusum faciebat iter. Et certe facere non potuimus ; ne sub titulo theorices sufficienter ap- poneremus ea, quæ per se ipsa praxim complere va- leant.

T E R T I A P A R S

I.

Age iam ad operandi formam transeamus insinuandam. Tanquam præludiis agentes, ab elementorum simpliciorumque notitia, ad cōpositi integri, atque perfecti considerationem deueniamus.

Primum igitur ad eorum similitudinem qui prius manum paginæ docent admouere quam oculi ad inscriptos caractheres coniificantur: proponimus ante apparanda subiecta quorum præcesserit memoria: vt ipsorum virtus & efficacia discooperiatur hunc in modum. Sumatur subiectum commune idque primo in partes eius maiores distribuatur, quæ ex instituto saltem operantis sibi succedere debeant: quæ partes maiores, subiecta magis propria superius sunt appellata. Hinc ad subdivisionem procedatur; vt partes istæ ad inuicem finiri, & ordinatæ sibi inuicem succedere perceptæ, in loco contiguitatis veræ, vel positivæ describant sibi alias partes, quæ subiecta propriissima individualiæ sunt: quæ multiplicari debent iuxta rationem latitudinis subiectorum magis priorum, & commodum occurrentium sedium adiiciendorum.

II.

Quibus ita dispositis & prompté memoriter habitis adsit cathalogus diuersarum rerum sensibilium, quæ primo numero sint viginti & quinque, deinde quin-

quaginta , mox centum : vt gradatim exercitationis beneficio exoptata comparetur disciplina ; cum hoc quod optimé videbitur quemadmodum ea quorum ordo naturalem memoriam suggesteret : merito subiectorum quibus distributa sunt & applicata ; ordinate tibi non minus quam si in pagina essent exarata occurrent : vt ab vltimo ad primum eadem facilitate possis incedere ; qua á primo ad vltimum accedebas. Item & quomodo libet ordinem referendorum inuertere ; ad hoc ipsa locorum sensibilitate conferente.

III.

Proinde visa subiectorum efficacia ad adiectorum rationem transeamus quibus non tanquam leui fragilique fundamento naturalis innittitur memoria. Adest ergo duplicis generis memoria, terminorum videlicet atque rerum : quarum hæc simpliciter admittit necessitatem : illa verò in aliquo quodam genere, vel in eo quod per ipsam acui creditur memoratiua facultas ad propriæ functionis expeditionem : grauiora. n. passi minorem difficultatem & arduitatem non sentire consueimus: vel quia alicuius facultatis fert consuetudo, cum occurrentia propositi atque sententiæ in initialium verborum expressionem requirere, vel quia rebus accedit vnicum propriumque nancisci nomen idque non satis in promptu, vt sunt herbaram, arborum, mineralium, seminum & id genus aliorum, quorum conceptum habere minimè sufficit: vel tandem quia sæpe sese offert occasio proferendi verba , quorum minimè rationem habemus.

III.

De generibus quibus res ipsæ adiiciuntur, explicantur, séque inuicem insinuant: alibi declarabimus. Pro genere autem istius facultatis satis tibi apertum iter ex antedictis: neconon habes optimam magistram atque ducem tum intrinsecam, tum extrinsecam naturam, quæ te per rationem insitam & obiecta præsentia semper illuminat.

V.

Modorum quoque quibus termini adiiciuntur pluri-
mi, & innumeri occurrere tibi poterunt dummodo fue-
ris in agitatione Clavis magnæ peritus (illa quippe
fons est omnium inuentionum) eos qui nobis commo-
diores visi sunt in diuersis locis diuersos explicamus.
Modum vnicum quo ad nostra vsque tempora vsi suut
antiqui prorsus contemnimus, quia laboriosus est mul-
támque requirit exercitationem, nec certæ est ab
omnibus assequutionis.

VI.

Perstrinximus igitur intrinsecæ lectionis latitudi-
nem illam & longitudinem compressimus: iis. n. oculum
phantasiæ disgrasantibus atque distrahitibus,
maiis causabatur negocium, quod artis difficultate exer-
citationisque prolixitate, dignioribus intenta negociis
ingenia repellebat. Quid. n? indiuiduo subiecto per

vnicum adiectum vnicum tantum (vt in pluribus) committere licebat elementum, quippe cum innumerabiles habeantur combinationum & compositionum differentiae. Qua de re qui primus apparet hanc artem trans tulisse à Græcis ad Latinos: deridet Græcorum quorundam studium verborum imagines conscribere voluntium, atque ita eas sibi parare, vt cum opportunaæ fuerint in inquirendo tempus non consumetur. Videbat. n. verborum infinitam esse multitudinem, ideoque ridiculum esse illam persecui velle. Atqui nobis non solum possibile sed & facile compertum est posse apparatas haberi imagines, quibus singulis quibusque locis cuiuscumque generis terminos integros apponam, idque pluribus modis, vt in pluribus tractatibus ad diuersas ordinatis intentiones manifestamus: In presentiarum vero per hunc qui sequitur propo natura modum.

*Prima praxis quæ vocum est.
De fixione rotarum.*

I.

Ad ordinatam parandam exercitationem : primò elementorum prompta habeatur conceptio : elementorum inquam illis adiectilibus explicabilium, quæ ad omnes producendas actiones nec-non ad passiones omnes recipiendas sunt aptissima.

II.

Ex iis ergo triginta tuæ notitiæ melius inhærentes ad triginta elementorum expressionem faciendam elegantur : quæ completum reddunt numerum , eorum quæ diuersis inseruiunt in tribus idiomatibus pronunciationum differentiis : neque. n. necessarium est triplex instituere elementarium, cum A ipsum equiualeat ipsi α & η B. ipsi β & γ. similiter & alia multa aliis. Vbi vero super nostri generis elementa sunt Græca vt ψ ω θ & vltra hæc & illa, sunt Hebræa: propriis sunt notata caracteribus. Et ita vnum simplex elementarium deseruit tribus linguis & iis quæ illis sunt subalternatæ.

III.

Triginta igitur adiecta promptitudine citra omnem dilationem possibili tuæ se offerant phantasiæ, dum alius vel tu te intentes ad prompté respondendum quid pro singulis elementis ordinate, regressiué, & progressiué, item & inordinaté propositis habeatur.

III.

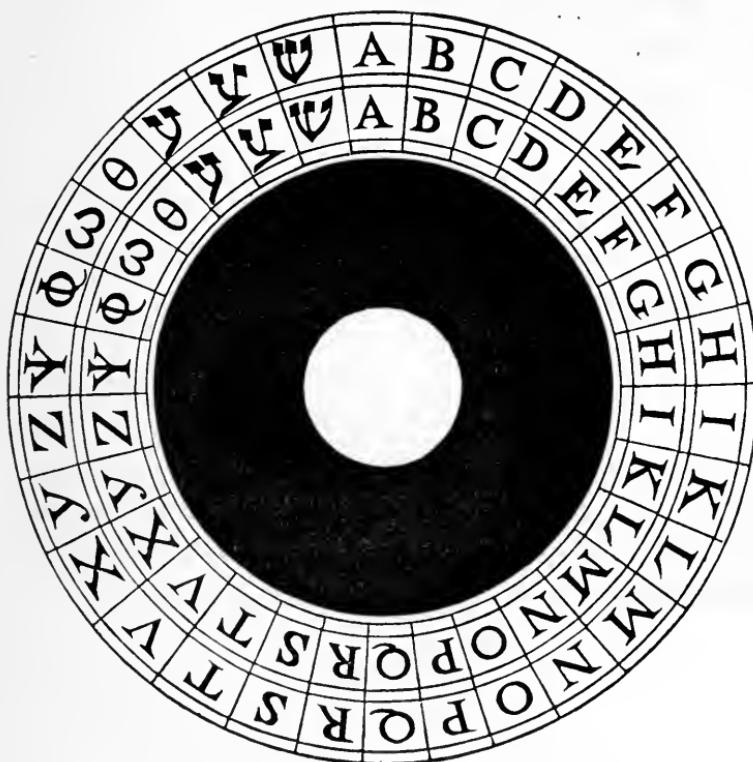
Quo quidem peracto, ad tribuendum singulis singulas appropriatas operationes procedatur: quæ omnes sint ad oculum sensibiles; quæque non sine corporis motu prosequantur. Tu prout tibi commodius videbitur ordinabis atque statues: nos interim eiusmodi sub typis proponemus Agentes & actiones.

Lycas in conuiuum	AA
Deucalion in lapides.	BB
Apollo in pythonem	CC
Argus in bouem	DD
Arcas in Caliston	EE
Cadmus in satos dentes	FF
Semele in partum	GG
Echo in Narcissum	HH
Tyrrhenus nauta in Baccum puerum	II
Pyramus in Ensethe	KK
Mineis in lanificium	LL
Perseus in caput Medusæ	MM
Athlas in cœlum	NN

Pluto in Proserpinam	OO
Cyane in stagnum	PP
Arachnes in telam	QQ
Neptunus in equum	RR
Pallas in oliuam	SS
Iason in Tauros	TT
Medæa in cacabum Esonis	VV
Theseus in Scyronem	XX
Filia Nisi in paternum crinem	YY
Dedalus in alarum structuram	ZZ
Hercules in Antheum	ψψ
Orphæus in lyram	φφ
Cicones in Orphæum	ωω
Esacus in precipitium	οο
Mennonis in sepulturam	γγ
Arion in delphines	ξξ
Glaucus in herbam.	ϜϜ

In quibus non requiritur necessarió primum nominis agentis vel actionis elementum; idem esse cum illo cuius est expressuum: sufficit enim ambo hæc determinato huic significando esse adscripta.

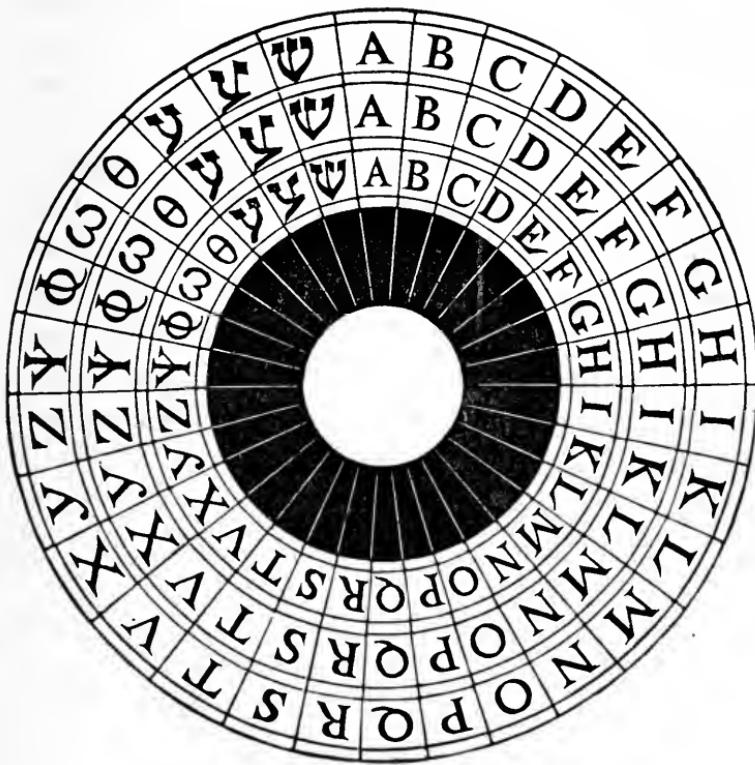
Rotam igitur primō immobilem intra alteram immobilem ita situabis: vt exterior homines; interior autem propriatas denotet actiones.

V.

Quibus fœliciter succendentibus ad vteriorem fiat progressus operationem. Placeat inquam homini & hominis actioni addicere instrumentum vel insigne non quidem quod ad illius tantum referri debeat actionem, sed quod sit omnibus vt fieri potest adaptable vel saltem omnibus in operibus obeundis compatibile. Non. n. ideo fixæ figurantur hæ rotæ vt maneant perpetuo: sed vt vnius adiecti appropriata nostræ figantur memoriæ: vt cum huc, illueque prodeunt: semper atque statim referri possint ad illum (vt in vterioribus patebit) ad quem præsentia sunt ordinata. Habet ergo Lycas cathenam, Deucalion vittam, Apollo baltheum, Argus caputum, Arcas peram, Cadmus antesignale, Semele suppositam sedem, & ita deinceps alij alia, quæ licet singulis sint propria: sunt tamen proximis omnibus appropriabilia quod quidem magis est curandum. Ratio. n. praxis vltimæ atque profectio; rationi praxis initialis est præferenda.

Rotam igitur secundo immobilem intra duas alias immobiles pro appropriatis duobus: quæ ad hominem referuntur constanter nanciscendis collocato: qualenus perpetuo naturam elementorum vbicumque ponantur, & quomodocumque disponantur præsentare queant. Rotæ fixæ mentis oculo conspicienda sunt huiusmodi.

Ibi exterior significat homines Media proprias actiones. Interior vero insignia hunc in modum.

<i>A Lycas</i>	<i>A in conuiuium</i>	<i>A catheratus</i>
<i>B Deucalion</i>	<i>B in lapides</i>	<i>B vittatus</i>
<i>C Apollo</i>	<i>C in Pythonem</i>	<i>C Baltheatus</i>
<i>D Argus</i>	<i>D in bouis custod.</i>	<i>D caputius</i>
<i>E Arcas</i>	<i>E in Calistum</i>	<i>E peratus.</i>

Similis de aliis esto institutio, ordinatio, & iudicium. Vbi vero ad tertij elementi significationem instrumentum addere contigerit (quamuis hoc minus commodum sese offerat, accidit enim actionem appropriatam, vel contingentem non pati in manu tale appositum) ipsum pro commoditate imaginetur aliquo adiectum vel alligatum vel interiectum pacto, vt operationem Turbet, Adiuuet, & vel Abiiciatur, Eueratur, Eximatur, Extricetur, Euacuetur, Ruat, Incidat, vel quomodolibet aliter pro operis congruentia se habere possit: Cæterum incomparabiliter conuenientius est insignire: quippe cum sine vlla difficultate insignia possint ad omnes referri & applicari.

VI.

Consulto planè industriæ tuæ committere placuit inueniendas congruentes actiones, & organa, siue insignia, sicut enim singulis peculiares determinatorum hominum sunt magis notæ & celebres effigies: ita etiam (cum trahat sua quemque voluptas) habent singuli quibus operibus instrumentis & insigniis, sollici-

tentur magis, magisque in affectus concitentur. In superioribus. n. Ianuæ memoriæ dicebantur affectus; hósque potentiores, patentiores: ij vero nec iidem sunt, neque ab iisdem emanant principiis in omnibus.

De motu rotarum.

I.

Apprimé igitur præsignatis rotis mente fixis quoad quid cuique conueniat immobiliter habeatur in promptu: tempus est vt ad maiorem praxim hunc in modum expediari, vt primo primam compositionem quæ duobus constat elementis quibuscumque veneris. Vides primam figuram duabus constantem rotis fixis. Iam exteriori in sua fixione perseverante; soluatur interior. Cuius olim fixio ad habitum eius qui debet esse fixus spectabat: nunc pro actu qui ratione multorum operabilium, atque innumerorum debet esse innumerabiliter multiplex: vndique reuoluenda occurrit.

De motu rotæ interioris primæ figuræ pro compositione qualibet ex duobus elementis presentanda.

II.

Operatio inquam quærat vnius propria: iam redatur omnibus in circulum communicabilis. Proindéque cuiuscumque pro exigentia constituendæ compo-

sitionis adaptetur. Lycaon in conuiuium geminatum tibi reddebat elementum AA. dum A rotæ interioris esse sub A rotæ exterioris, item Deucalion in lapides Bb. Iam discurrente rota non geminum sed duplex habebis elementum: Nempe cum B rotæ inferioris mouetur sub A rotæ superioris: Iam non est tibi AA Lycaon in conuiuium sed Lycaon in lapides conuertendos. Deucalion in Pythonem exanimandum, Apollo in bouem custodiendum & ita deinceps singuli proximorum capiunt operationem, nouis aliis succendentibus elementis. Vis ergo combinationem PA refferre? pone A rotæ internæ sub P, rotæ externæ presentabunt tibi per Platonem in conuiuium. Vis combinationem RE? pone E rotæ interioris sub R rotæ exterioris presentabitur tibi per Neptunum in Calyston confodiendam. Similiter combinatio si per Palladem in Baccum puerum. vo per Medæam in Proserpinam rapiendam. Habes igitur quomodo ad compositionem duorum elementorum ad sensum presentandam procedatur.

*De motu internarum rotarum secundæ
figuræ & compositione qualibet ex
tribus elementis presentanda.*

III.

Item in secunda figura duabus internis rotis ad vertiginem solutis & expeditis compositum quodcumque ex tribus elementis presentare valebis; ita vt vbi in tribus rotis fixis. Lycas in conuiuio cathenatus presentabat tibi AAA. Iam Lycas agens quod Medusa,

cum insigni Plutonis presentabit AMO. Arcas cum actione Semelis, & insigni. Plutonis presentabit EGO. Medea agens quod Tyrrhenus cum insigni Persei, presentabit vim. & ita multis modis variando elementa mediæ, & intimæ rotæ, sub elementis singulis rotæ exterioris : quascunque imaginabiles ex tribus elementis combinationes poteris ad libitum producere.

De compositione qualibet ex quatuor elementis presentanda per unum modum.

III.

Si verò acciderit adiiciendum compositum ex quatuor elementis ; non est necessarium quartam supponere rotam: non. n. elementis omnibus sed paucis quibusdam accidit quartam in combinatione sedem obtinere : vt S. quod combinatio M E N S habet quartum, & T quod combinatio D A N T quartum habet. Ad hanc igitur quarti elementi presentiam designandam quid opus est orbita ; sufficit aliquod determinatum accidentis vel adsistens cum aliqua habitudine ad subiectum vel adiectum imaginari, quorum alterum istius ; alterum verò alias sit indicatium.

*De altera similiter ex tribus elementis alio
ordinatis modo presentanda
compositione.*

V.

Est & alter modus quo quartum elementum tertio super additur; nempé l. r. & n. mediantibus inter elementum adsistens & subsistens vt in prima combinatione huius compositi T R V N C V S. in secunda huius compositi I N C R A S S A T V S. In tertia huius compositi P E R M A G N V S. Ad quorum elementorum præsentiam atque locum denotandum; aliquos se habendi modos, vel accidentia sensibilia in subiecto, vel cum subiecto, vel ad subiectum poteris destinare. Ad ipsum mihi conferre solebat rationale adiectum quod vel sedens tertium, vel innixus secundum, vel stans primum ads significabat. Quod si alia elementa præter hæc se obtulerint, quod vix apud Latinos Græcos, Hebræos, Chaldeos, Persas, Italos, Arabes, & Hispanos, accidere potest: hac luce qua vides nos subuenisse presignatis tribus: cæteris aliis prouideto.

Quod vero ad Gallos attinet (de Germanis enim Gothis Scythis & id genus aliis ipsi viderint) qui non ex idiomatis rusticitate , sed nescio quo vsu quáue consuetudine ad discrimen aliquod insinuandum quiescentia quædam admittunt elementa : non est quod tibi negocium facessat: manet. n. sine superadditis illis integra ad rei proferendæ necessitatatem scriptura. Hinc non desunt inter illos minimé non grauis inge-

nij homines qui eam vendicare nituntur á quadam apparentis inculturæ iniuria.

De compositione qualibet ex quinque elementis presentanda.

VI.

Pro composito quinque elementorum, non est quod nouum aliquid adducamus, sed quod propositis vtamur vel (vt planius dicam) coutamur: aliter. n. non accidere potest: quam duobus proximé dictis modis concurrentibus. Vtpoté super additis s & t in quartum elementum, et intermedianibus LR & N in quintum: vt in combinatione PLEBS in prima combinatio-
nis TRANSACTVM. in vltima combinationis STVPRANS.

VII.

*De compositione qualibet ex pluri-
bus elementis.*

Pro vno autem vel duobus particularibus, iisdémque minimé celebribus: quid opus est nobis curas excitare si sint ex pluribus compacta elementis? Hæc ipsa minima conditione addita, quatuor vel quinque presentanti compositio poterunt commode insinuari. Talia vero nescio an sint plura præter istud vnum SCROBS, cuius tamen rememorationem facere potest compositum ex quinque SCROPS propter suam vocis affinitatem.

VIII.

De V post Q.

Neque illud silentio præterire volo notandum in interiori scriptura (licet non inter ad propositum necessaria: sed inter vtilia tantum reponendum). v. post q non ponere in numerum: tantum. n. q sine v quantum cum illo valet. Nunquam. n. seorsum ab illo vsu enire consuevit. Ita vt plané qv vnius duntaxat vim obtineat elementi: vnde vbi occurrerent elementa vendenda prodesset scribere. QVINTE QVINTE QVARE QVADRVM QVINTVM, QVATIS? vbi vero necessarium esset emere: non obesset scribere. Qare qinte qatis qadrum qintum? ita & qui vanis vti consueuere literis sine integratatis & maioris preiudicio culturæ: exteris eorum linguae frustra in propria patria studiosis melius præstarent officium.

IX.

Ad internum subiectorum campum amplificandum & adiectorum numerum fœlicissime multiplicandum.

Post quam expeditius paucis adiectis, & arctius subiectorum numero fueris operatus. De subiectorum multiplicatione nil addam præterquam quod ad multiplicandorum qualitatem attinet. Considerato inquam quæ horum tenacius, quæque lentius adiecta retine-

re consueuerunt; & rimatis effectibus & defectibus vnde prouenant quod per doctrinam à nobis expressam intentabis: alia ad eorum tibi compares similitudinem.

Pro multiplicatione vero adiectorum non modicam tibi triduo facultatem hoc etenim animaduertens principium vnde manat in aliis negociis celebrem tibi poteris vsum suppeditare: à proportionalibus. n. conuerti possumus ad alia proportionabilia comperienda.

Habebas ad numerum elementorum triginta viuacissima adiecta, quæ in breui tibi poterant deseruire scriptura; nunc iuuat in immensum (si fuerit opus) dilatata pagina: multiplicare in innumerum dictiōnum adiectionem: etenim incommode succedit si eiusdem formæ eadem numero adiecta sæpe sæpius repellantur cum ad internam scripturam ea requiratur varietas quæ minimè requiritur ad externam, vt satis est in hac se praxi exercentibus manifestum. Quid ergo? Sicut habebas vnum numero Lycaonem, Deucalionem &c. Iam duo tibi finge numero Lycaones & Deucaliones & alios ita vt vbi triginta tibi aderant nunc vsu tibi veniant sexaginta. Si triplicabis, habebis nonaginta, si quadruplicabis, centum & viginti. Omnes quorum optimè nosti imaginem melius tuām pulsare phantasiam coge in numerum triginta radicalium nominum. Quod enim aliud eis sit proprium nomen nihil impedit. Manebit. n. perpetuo Philotheus Deucalionis nominis caracthere intinctus si semel inter iactantes lapides adnumeretur & adscribatur. Quam celebre sit hoc inuentum melius per vsum &

applicationem ad alia quam per ipsam poteris comprehendere superficiem.

Secunda praxis quæ terminorum simplicium est ad quamcumque compositionem de pluribus elementorum combinationibus præsentandam.

I.

Praxis verò magna in quam properat prima praxis adulta, quæ quidem loco quo illa initialis tibi elementorum tribuebat combinationem: ad completorum terminorum explicationem: combinationum tradit compositionem; ita vt ad subiectorum numerum, valeas perfectorum adiectorum (quæ termini incomplexi atque simplices appellantur) apponere, moxque accipere numerum.

II.

Id quidem hoc efficitur pacto. Sicut ad triginta elementorum numerum; triginta tibi statueras agentes actiones & insignia, circumstantias, & adstantia: Ita nunc ordinate disponas centum quinquaginta: quod fit singula adsistentium elementorum per quinarium subsistentium deducendo. Paribus ergo conditionibus quibus elementarium constituendum docuimus: intelligamur combinatorium docuisse.

III.

Per ea quæ diximus ad graphicæ dilatationem : producta sunt famosissima nomina ; quatenus ad eam quæ in arte ista necessaria est varietatem maximè conduceit, & quædam principalia celebrioraque nomina illa quæ tibi adiicienda sunt tanquam centurias sub vmbra & ala triginta vexillorum reportes. Nunc ad amplissimam operationem , singulis propositorum vexillorum per quinarius quinque subsistentium elementorum deducendis, alia quinque subternamus vexilla.

III.

Sic ergo melius tibi noti ad hunc vexillorum numerum referantur, ita vt singuli eam obtineant sedem, quæ pro eorum qualitate eisdem melius videbitur conuenire. De vexillis vero quæ frequentius militare consuescunt; maiores sibi copias adsumant: ex iis. n. sunt quæ vno vel duobus tantum contenta sunt militibus. Per æqualitatem igitur proportionis non per numeri æqualitatem iuste cum omnibus est agendum.

V.

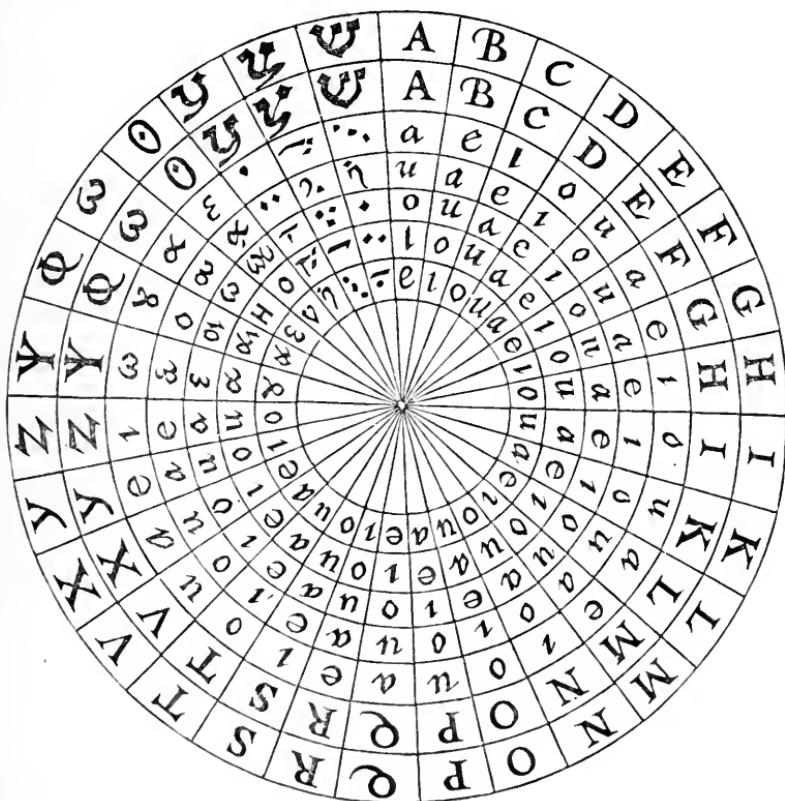
Tu ergo ipse ordinabis tibi centum & quinquaginta nomina, quæ vel à propria appellatione, vel à consueta actione, vel affectu proprio, secundum ordinem

quo adsistentia sunt ordinata; ordinatéque quinque subsistentibus informantur. Quo facto, ad ordinationem horum vel aliorum (si decentiores habueris) subsistentium partium & artium (vt ipsis adhæreant per actiones & in artes denominabiles) reduces, vel notorum tibi nomina huic qui sequitur ordini é regione apponendo; vel aliter vt tibi commodius fuerit, á nobis appositis disponendo, aliis quorundam loco succedentibus vtens, incertam seriem reducendo: ita vt cum relatione ad easdem vel alias circumstantias, eadem vel alia insignia, & adsistentia recipient.

VI.

Conficies igitur ad similitudinem trium prædictarum rotarum: quinque rotas fixas, quarum singulæ centum & quinquaginta constent combinationibus elementorum duorum. Quorum exterior atque prima significet agentes sub inuentorum nomine. Secunda actiones. Tertia insignia. Quarta adstantia. Quinta circumstantias. Adducuntur autem hæc ipsum in modum vt quibus iuxta vnam propriamque non inseruiunt: iuxta aliam opem adferant vniuersalem rationem.

Quoniam difficile est quinque rotas in modicam contrahere latitudinem, vnam tantum apponimus ad cuius similitudinem sunt aliae: eandemque non extensam sed contractam. Quandoquidem triginta præcipua vexilla ordinantur in circumferentiam: & subalternata singulorum quinque ordinantur in scalas à singulis ad medium

AA Rhegima	panem castanearum	1
AE Osiris	in agriculturam	2
AI Ceres	in iuga bouum	3
AO Triptolemus	serit	4
AV Pitumnus	stercorat	5
BA Erichtonius	in currum	6
BE Glauций	ferrum extendit	7
BI Thraces	in falcem	8
Bo Misa	sale condit	9
Bv Pyrodes	Silice ignem excutit	10
CA Hasamon	Transplantat	11
CE Phega	inserit	12
CI Belhaiot	in Asinum vectorem	13
Co Pilumnus	frumentum terit	14
Cv Oresteus	curat vites	15
DA Noah	vineam ordinat	16
DE Liber	vinum promit ex ordeo	17
DI Staphilus	in vinum lymphatum	18
Do Isis	in ordines hortorum	19
Dv Minerua	in oleam	20
EA Aristeus	in mellis industriam	21
EE Nembrot	venator	22
EI Phalla	in rethe	23
Eo Gebur	in laqueos	24
Ev Ramessus	in hamum	25
FA Regomer	In schalam	26
FE Sargum	In fiscellam	27
FI Danaus	Puteum sodiens	28
FO Doxius	luto edificans	29
FV Iobal	Ligno edificans	30

GA Husbal	In fornacem calcis	31
GE ciclops	In turrim	32
GI Theodorus	In Torhum	33
GO Perdix	in cuncinum	34
GV Talus	in Serram	35
HA Theodotus	in terebram	36
HE Parug	in malleum	37
HI Semeol	in prælum	38
HO Seusippus	in dolia	39
HV Luscinius	in dolam	40
GA Choræbus	figulus	41
GE Barcham	Lanam intorquet	42
GI Closter	fila orditur	43
GO Aracgne	texit	44
GV Boetius	Sutor	45
HA Phrigio	Carminator	46
HE Caathar	in calceos	47
HI Procon	in vitrum ex herbis	48
HO Licarnassus	in forcipes	49
HV Chares	in Chirothecas	50
IA Abas	Capitis tonsor	51
IE Stram	in nouaculam	52
II Crates	Aurum terit	53
IO Arphalus	inaurat	54
IV Dubitrides	in lagenas	55
KA Hermahel	in pectines	56
KÉ Ramesses	in Tapeta	57
KI Minos	Nauta	58
KO Dedalus	in antennam	59
KV Glycera	Coronat	60

LA Emor	Saltat	61
LE Anacharsis	Folles ducit	62
LI Delos	Æs conflat	63
LO Lydus	in nummos	64
LV Apis	Medicus	65
MA Chiron	Chirurgicus	66
ME Circe	Fascinatrix	67
MI Pharphacon	Necromantus	68
MO Aiguam	in circulos	69
MV Hostanes	Demonum lacesitor	70
NA Zoroaster	in Magiam	71
NE Suah	Chyromantus	72
NI Chaldæus	Pyromantus	73
NO Attalus	In ydromantiam	74
NV Prometheus	Boues immolat	75
OA Abel	Mactat pecora	76
OE Enos	Aram struit	77
Oi Zedechor	in aqua molit	78
OO Cureta	Puerum immolat	79
OV Abraam	circumcidit	80
PA Ioannes	Baptizat	81
PE Emael caput hominis aperit ante aras		82
PI Imus caput mulieris velat ante deos		83
PO Amphiaraus	Augur	84
PV Orphæus	in Orgia	85
QA Aphares	Marsus	86
QE Crithon	Ceretanus	87
QI Belus	in Idolum	88
QO Diagoras	euertit aras	89
QV Chemis	in pyramidem sepulchri	90

RA	Mirchanes	in cereos	91
RE	Giges	in picturam	92
RI	Marsias	Tibicen	93
RO	Tubal	cytharædus	94
RV	Amphion	in musicales notas	95
SA	Amurius	in neruorum fides	96
SE	Baros	in æreas fides	97
SI	Venus	in prostibulum	98
SO	Tubalchaim	in prælium	99
SV	Pysæus	in Tubam æneam	100
TA	Birrias	in Timpanum	101
TE	Bellerophon	equitat	102
TI	Neptunus	equm domitat	103
TO	Ætholus	in lanceas	104
TV	Persæus	in Sagittam	105
VA	Arthemon	in testudinem	106
VE	Phœnix	in balistam	107
Vi	Maletes	in vexillum	108
Vo	Gaegar	in Scuthum	109
Vv	Ermus	in Nolam	110
XA	Marmitus	in Thoracem et galeam	111
XE	Theut	in literas, scrip.	112
Xi	Conradus	in lit. prælo præmendas	113
Xo	Thales	in eclypsim & vrsam	114
Xv	Pythagoras	in luciferum & hesperum	115
YA	Nauphides	in cursum solis	116
YE	Endimion	in lunæ rationem	117
Yi	Hipparcus	motum stelliferi sinistrum	118
Yo	Athlas	in Sphæram	119
Yv	Archimedes	in Æreum cælum	120

ZA	Cleostratus	in signa duodecim	121
ZE	Archita	in cubum Geometricum	122
ZI	Xenophanes	in mundos innumeros	123
ZO	Plato	in Ideas & ab ideis	124
ZV	Raymundus	in nouem elementa	125
ψA	Ior.	in clauim & vmbras	126
ψE	Protagoras	in duas contrarias rationes	127
ψI	Alchmeon	in naturæ rationem	128
ψO	Euclides	malum tanquam nihilum	129
AA	Epicurus	in animi libertatem	131
AE	Timon	In Misantropiam	132
AI	Crates	In panem fontium	133
AO	Cleantes	Haurit Philosophiam	134
AV	Menedemus	Prodigiose superstitionis	135
BA	Polymnestus	in Pithag. fabarum cultum	136
BE	Philolaus	in harmoniam patentem	
		rerum	137
BI	Speusippus	in suauem philosophiam	138
BO	Anaxagoras	in chaos	139
BV	Archelaus	in sine lance naturam	140
CA	Pyrrho	quaerens vt non inueniat	141
CE	Diodorus	in inuolutam & cornutam	
		dissertationem	142
CI	Simon	omnia nutibus affirmans	143
CO	Æschilus	in personas	144
CV	Diogenes	in grammaticos malorum	
		propriorum ignorantes	145
DA	Homerus	in Epicum Sophoclem	146
DE	Sophocles	in Tragicum Homerum	147
DI	Farmacon	in obticam	148
DO	Tapes	in prospectiuam	149
DV	Melicus	in memoriam	150

AA	Nodosum	1	GA	Brutale	31
AE	Mentitum	2	GE	indispositum	32
AI	inuolutum	3	GI	pendens	33
AO	Informe	4	GO	indigestum	34
AV	Famosum	5	GV	indiscretum	35
BA	Iners	6	HA	peregrinum	36
BE	indignum	7	HE	egenum	37
BI	indutum	8	HI	repulsum	38
BO	ineptum	9	HO	scrupulosum	39
Bv	Cubans	10	HO	Turpe	40
CA	Calcans	11	IA	supposititium	41
CE	inauditum	12	IE	sepultum	42
Cr	inconstans	13	II	excusitatum	43
Co	inconditum	14	IO	vagum	44
Cv	incantatum	15	IV	fluens	45
DA	Accessum	16	KA	inclinatum	46
DE	illaqueatum	17	KE	iniuriosum	47
Di	iacens	18	KI	ingurgitans	48
Do	horrendum	19	KO	instauratum	49
Dv	impos	20	KV	inuisum	50
EA	ictum	21	LA	inuentum	51
EE	in honoratum	22	LE	obligatum	52
Ei	festiuum	23	LI	intercalatum	53
Eo	ferens	24	LO	orbatum	54
Ev	expectatum	25	LV	intercisum	55
FA	fastidiosum	26	MA	fractum	56
FE	radicatum	27	ME	textum	57
FI	fatale	28	MI	insolitum	58
FO	exemptum	29	MO	inspersum	59
FV	exanimatum	30	MV	mentitum	60

NA innixum	61	TA impenetrabile	91
NE ignoratum	62	TE arescens	92
NI Lacessitum	63	TI durum	93
NO lesum	64	TO infidum	94
NV leuum	65	Tv præcipitosum	95
OA esuriens	66	VA venale	96
OE murmuratum	67	VE stimulatum	97
OI iteratum	68	VI pusillanime	98
Oo impeditum	69	VO effrenum	99
OV irrenumerabile	70	Vv comminutum	100
PA immundum	71	XA flagrans	101
PE debile	72	XE hians	102
PI mendicans	73	XI incisum	103
Po multiforme	74	Xo torctum	104
PV obstans	75	Xv fumans	105
QA strictum	76	YA Naufragum	106
QE mysteriosum	77	YE inficiendum	106
QI portentosum	78	YI cathenatum	108
QO ignoratum	79	Yo Macilentum	109
QV ociosum	80	Yv errans	110
RA deploratum	81	ZA gelidum	111
RE impacabile	82	ZE confossum	112
RI orbatum	83	zi funereum	113
Ro neglectum	84	zo cruentum	114
Rv oppressum	85	zv liuidum	115
SA negociosum	86	AA putre	116
SE nefastum	87	AE pestiferum	117
SI nouum	88	AI Mordax	118
So obscurum	89	AO bibulum	119
Sv obscænum	90	AV anxium	120

AA obliquum	121	AA tumidum	136
AE Tartareum	122	AE armatum	137
AI tremulum	123	AI insipidum	138
AO impetitum	124	AO lapidosum	139
AV amarum	125	AV toruum	140
AA informe	126	AA ambiguum	141
AE dissonans	127	AE lascium	142
AI desertum	128	AI rabidum	143
AO Syluestre	129	AO fremens	144
AV desidiosum	130	AV rapax	145
AA stygium	131	AA infanum	146
AE lacustre	132	AE discors	147
AI somnolentum	133	AI mordens	148
AO ieinum	134	AO calcitrans	149
AV laruale	135	AV stupefaciens	150

aa Oliua	1	aa Dicho tomus lunæ	31
ae laurus	2	ae fulmen	32
ai Myrthus	3	ai gladius	33
ao Rosmarinum	4	ao securis	34
av cypressus	5	av sagitta	35
aa palma	6	aa Serra	36
ae hedera	7	ae imber	37
ai papauer	8	ai hamus	38
ao quercus	9	ao frenum	39
av urtica	10	av lingua vibrans	40
aa Flores	11	aa conus	41
ae spinæ	12	ae manus apprehendens	42
ai thiara triplex	13	ai rostrum aquilæ	43
ao cornu	14	ao caput apri	44
av cornua	15	av caput leonis	45
aa corona regum	16	aa vndantes pluuiæ	46
ae morio	17	ae epithaphium	47
ai arundo	18	ai bubo feralis	48
ao salix	19	ao gallus	49
av cornua cerui	20	av columba	50
aa iubar	21	pomum calathus	51
ae cometa	22	aa hydra	52
ai iris	23	ae flamma	53
ao turris Iunonia	24	ai ventus	54
av nubes ingruens	25	ao nidus auium	55
		av exta aruspicina	
		COLLO APTABILIA	
aa summascendens	26	aa torques	56
ae lampades	27	ae Serpens	57
ai iubaë thisiphones	28	ai agnina pellis	58
ao Gemmæ	29	ao vulpina pellis	59
av lilia	30	av iugulum	60

aa cathena	61	aa arbor	91
ae annulus	62	ae aurea mala	92
ai lemur	63	ai Serpens	93
ao ala	64	ao compedes	94
av fascis	65	av conca	95
aa laqueus	66	aa columna	96
ae pharetra	67	ae delphin	97
ai Baltheus	68	ai draco	98
ao cribrum	69	ao equus	99
av mola	70	av rota fortunæ	100
aa iugum	71	aa fœnum	101
ae crumena	72	ae fossa	102
ai flabellum	73	ai fornax	103
ao sceptrum	74	ao horreum	104
av flagrum	75	av cuna	105
aa lagena	76	aa infernus	106
ae tuba	77	ae lacus	107
ai gladius	78	ai Leo	108
ao Tropheum	79	ao lepus	109
av lances	80	av limes	110
aa cuculla	81	aa lucus	111
ae lintheus	82	ae fluuius	112
ai aurea zona	83	ai marmor	113
ao Herbæ	84	ao porca lactens	114
av horologium	85	av scopulus adæsus	115

AD PEDES APTABILIA

aa Scorpius	86	aa sedile	116
ae canis	87	ae sedes	117
ai antrum	88	ai sepulchrum	118
ao anser	89	ao speculum repercutiens	119
av ara	90	av exta aruspicina	120

aa bos tardas	121	aa homo truncus	136
ae alueus mellis	122	ae foemina suspensa	137
ai formido horti	123	ai lupus in cadaver	138
ao muscipula	124	ao Gallina ouis incubans	139
av iuncorum fascis	125	av sepulchrum	140
aa equus mortis	126	aa fornax	141
ae septem candelabra	127	ae stuppa succensa	142
ai thus redolens	128	ai Gurgustium piscium	143
ao sulphur scintillans	129	ao canis catellos lactens	144
av trabs obstans	130	av curriculum	145
aa Asinus lento	131	aa Galli insilientes	146
ae crater	132	ae Aries impetens	147
ai vas pandoræ	133	ai porcus vastator	148
ao cornucopia	134	ao puer ludens	149
av taurus retrectans	135	av Timpanum	150

IMAGINES FACIERNVM

signorum ex Teucro Babilo-
nico quæ ad vsum presen-
tis artis quam commo-
de trahi possunt.

Aries.

AA

Ascendit in prima fa-
cie arietis homo niger,
immodicæ staturæ , ar-
dentibus oculis , seuero
vultu, stans candida pre-
cinctus palla.

Ae In secunda mulier non inuenusta, alba induita thu-
nicæ, pallio verò tyrio colore intincto superinduta ,
soluta coma, & lauro coronata.

Ai In tertia homo pallidus ruffi capilli rubris indutus
vestibus, in sinistra auream gestans armillam, &
ex robore baculum in dextra, inquieti & irascentis
præ se ferens vultum cum cupita bona nequeat adi-
pisci nec præstare.

Taurus.

Ao

Iu prima Tauri facie Nudus arans , de palea pileum intextum gestans, fusco colore, quem sequitur rusticus alter femina iaciens.

Av In Secunda Clauiger nudus , & coronatus aureum baltheum in humeris gestans & in sinistra sceptrum.

Ba In tertia vir sinistra serpentem gestans & dextra hastam siue Sagittam, ante quem testa ignis, & aquæ lagena.

Gemini.

Be

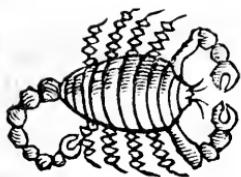
In prima geminorum fucie, vir paratus ad seruendum, virgam habens in dextra. Vultu hilari atque iocundo.

Bi In secunda, homo terram fondiens & laborans: iuxta quem tibicen nudis saltans pedibus & capite.

Bo In tertia Morio tibiam dextra gestans, in sinistra passerem & iuxta illum vir iratus apprehendens baculum.

Cancer.

Bv

In prima Cancer corona-
ta, optimé induita oliuam
gestans in dextra & phia-
lam in sinistra.

Ca In secunda vir cum muliere sedentes ad mensam
& ludentes ante vinum sunt indumentorum gene-
ra; ante mulierem aurea argenteaque vasa.

Ce In tertia vir venator quem antecedunt & conse-
quuntur canes, cornu gerens & balistam, incessu
volueri & girouago.

Leo.

Ci

In prima Leonis facie vir
colore ruffus, croceis indu-
tus vestibus, coronatus au-
ro, gallum in dextra ge-
stans, leonem equitans.

Co In secunda foemina ambulans in cœlum manibus
tensis, & iuxta illam vir quasi paratus ad vindic-
tam, gladium habens districtum, atque scuthum.

Cv In tertia peram gestans seu scuticam; vultu tri-
sti, demisso, & inuenusto, quem sequitur adolescens
albis indutus.

Virgo.

Da

In prima Virginis facie:
Puella floribus corollata, &
vir flores & frondes spar-
gens contra illam, indutus
. veste viridi & discinctus.

De In secunda homo niger corio vestitus, crumenam
gerens in manu, pallium habens á capite demissum.

Di In tertia senex duobus innixus baculis, incultis
capillis ante frontem, dispersa barba, fusco indutus
colore.

Libra.

Do

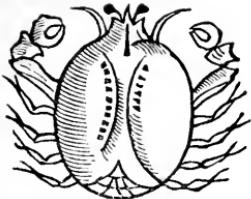
Primam libræ faciem, ha-
bet homo librum inspiciens,
pugionem habens in dextera
vel stilum. Truci incedens
vultu.

Dv Secundam duo altercantes & turbati coram se-
dente pro tribunali qui virgam in eos extenetam in
dextra, & sinistram eleuatam habet.

Fa Tertiam Sagittarius ferox, quem sequitur vir ma-
nu panem gestans & scyphum vini: & homo nudus
totus antecedit.

Scorpius.

Ee

Ascendit in prima scorpij facie mulier formosa & optimé induita pro qua duo iuuenes inuicem irati se verberibus cedentes fatigantur.

Ei In secunda mulier nuda penitus, & duo viri penitus nudi, quorum alter stat ad latus mulieris, alter in terra cubat cum cane colludens.

Eo In tertia vir exponens dorsum percutienti mulieri, ambabus manibus ambos tenens pedes.

Sagittarius.

Ev

Sagittarij primam faciem habet vir armatus totus, parvam gestans in sinistra, & in dextra latissimum ensem, in cuius incessu terra tremere videtur.

Fa Secundam foemina tristis, lugubri induta vestimento, puerum alterum intra brachia gestans, alterum manuducens.

Fe Tertiam vir in terra cubans, baculum temere exagitans, vultu pallidus, & habitu sordido. & porcus adstat illi, fodiens terræ maniplos.

Capricornus.

Fi

Primam Capricorni faciem vir in habitu mercatoris turpis faciei & tristis quem sequitur iuuenis saltans & plaudens manibus.

Fo Secundam vir in columbam volantem intorquens iacula: & duæ mulieres ad vnum se complexantes viruni.

FV Tertiam virgo albis induita; pedibus conculcans vulpeculam, & librum lectitans.

Aquarius.

Ga

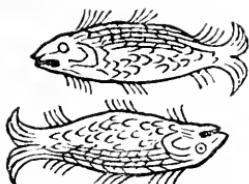
Primam Aquarii faciem habet pater familias, & matrona, in gestu cogitantum: quorum ille calculos habet in manu, & ista colum.

GE Secundam vir in habitu consiliarii atque sedens, schedulas memoriales in manu habens, è cuius mento prolixa pendet barba, homóque videtur vultu seueriore.

Gi Tertiam iuuenis iratus cuius facies ira videtur inflammata: manibus quasi impotentibus, & digitis contortis.

Pisces.

Go

In prima piscium facie,
figura hominis sua bona
transportantis, & nouam
perquarentis habitationem:
quem sequitur mulier tri-
podem gestans&perticam.

- Gv In secunda vir accinctus quasi & ad operandum,
contractis vestibus, & denudatis brachiis agilita-
tem præ se ferens corporis, & vultus hilaritatem.
Ha In tertia adolescens adamans & complectens puel-
lam & iuxta illos aues Iunoniæ duæ collectantes.

Habitus & actus imaginum prædictarum licet per
se ad artem memoratiuam non conferant: completere
tamen possunt imaginum rationes.

i Est imago Arietis prima audax, inuerecunda & fortis imaginatiæ.

Secunda superbior, ambitiosa, & nobilis animi.

Tertia inquietior & quasi desperans, acutioris ingenij, gaudium prestolantis.

ii Est Tauri imago prima principiorum operum & actuum Geometricorum fautrix.

Secunda potens & nobilis in multitudine gentium.

Tertia indiga, miserabilis atque serua.

iii Geminorum prima, sapiens In Mathematicis aliisque quarum nulla est vtilitas facultatibus.

Secunda impudens, deceptrix, & laboriosæ diligentiæ, nullius tamen frugis.

Tertia delira, immemor, & multæ garrulitatis.

iv Canceris prima subtilis contemplationis, vigilis ingenij & pronæ in amorem voluntatis.

Secunda modici ingenij, & multæ fortunæ.

Tertia plurimæ negotiationis & modicæ prosecutio-
nis, propter ardua media.

v Leonis prima impetuosa, luxurians, immitis, & impacabilis.

Secunda velox ad effusionem sanguinis, proditrix, & suspiciosa.

Tertia comes & amica quem maullt perdere quam litibus habere vel adipisci.

vi Prima virginis cumulat diuitias, non tamen illicitis negotiis.

Secunda auarius & intentius incumbit augendæ rei.

Tertia debilitat, infirmat, dirimit, & consumit.

vii Prima libræ iusta, eripiens pauperes de manu potentum & violentorum.

Secunda, & iniquitatis impatiens: & pacatrix tumultuum.

Tertia scortatrix, adultera, & voratrix.

viii Prima scorpii pulchra & blanda proditrix & nefasta.

Secunda pariter infida atque turpis.

Tertia apertæ iræ, indignationis & violentiæ.

ix Prima Sagittarij andax, vesana, & iugum detrinstans legum omnium.

Secunda de timore concipiens tristitiam & obsequium pariens.

Tertia capilosa, rixatrix, & pacis inimica.

x Prima Capricorni substantiam luxu deperdit.

Secunda querit impossibilia.

Tertia rebus augendis intentior: Sapiendo desipit.

xi Prima Aquarij cogitat & laborat ad quæstum, cum sit pauperie pressa & vilitate.

Secunda intelligentiæ multæ & sobrietatis.

Tertia impudentiæ non modicæ, & præsumptionis.

xii Prima piscium, indigentia rerum sollicita.
Secunda pluribus & magnis intenta negociis.
Tertia, ocio multo torpet atque luxu.

Hæc licet non vsuueniant pro imaginibus: pro imaginum tamen formis & qualitatibus sunt necessaria, verum sensibili aliqua specie figurentur.

*Sequuntur septem Saturni Imagines ex
Egyptiis & Persis philosophis:
quæ etiam pro locis, & sub-
iectis vsuuenire possunt.*

He Prima Saturni imago. Homo ceruini vultus super draconem habens bubonem in dextra qui serpentem deglutit.

Hi Secunda est Homo habens falcem in dextra & in sinistra pisces & equitat super camelum.

Ho Tertia homo tristis & gemens, habens palmas in cælum erectas vestibus fuscis indutus.

Hv Quarta. Vir niger habens pedes Cameli super alatum dragonem sedens: dextra ferens Cupressi ramum.

Ia Quinta. Nigris indutus vestibus & nigra facie, in cuius dextra basiliscus cauda brachium intorquens.

Ie Sexta. Senex & claudus innixus baculo in alto solio super currum; quem trahunt mulus & Asinus.

Ii Septima. Auriga super currum quem duo cerui trahunt; altera manu piscem, altera curuam falcem gerens.

Septem Louis imagines.

Io Prima Louis imago vir decorus super currum à draconibus tractum, dextra in caput draconis iaciens Sagittam.

Iv Secunda Louis imago vir sedens in cathedra: quem quatuor alati trahunt adolescentes innixus frondosæ fago.

ka Tertia est habens caput Arietinum, sedens super rotam: & vas balsami gestans in manu sua.

ke Quarta est habens caput Leonis & pedes Aquilæ,

- & quercus ramum in dextera: coram quo duo iuuenes pulcherrimi aspectus albis induiti curuantur.
ki Quinta sedens super aquilam, smaragdinis ornatus vestibus, in capite habens coronam hiacintinam & sceptrum in manu.
ko Sexta homo coronatus, croceis indutus vestibus oliuam gestans in dextera, equitans super draconem.
kv Septima coronatus eleuatis & iunctis manibus, tanquam deprecans, cuius vestis cerulea aureis conspersa stellis.

Septem Martis imagines.

La Prima Martis imago est vir armatus Leonem equitans: cuius galeam rostro vultur tundit. Est homo trucis aspectus.

Le Secunda vir armatus gladio latiore & lancea, in cuius galea, aliquid chimerae simile ex ore flammeas scintillas ciestans.

Li Tertia dextra manu sulphureos ignes iaciens, sinistra apprehensam habens ceruicem pardi, quem equitat non bene consentientem.

Lo Quarta homo habens in dextra strictum ensem & caput humanum sanguine rorantem: in sinistra habens vultum quasi sole adustum.

Lv Quinta, vir fuluus colore, rubris indutus vestimenti: ferreum & graue gestans sceptrum, super lumen equitans.

Ma Sexta, stuprator virginis pulcherrimæ pro viribus auertentis se ab illo. Ambo trahuntur in curru eburneo à duobus cynocephalis.

Me Septima Leopardus & Tygris pugnantes: hinc inde duo galeati districtis gladiis inuicem comminantes.

Septem Solis imagines.

Mi Prima Solis Mulier venusta & coronata, in aureo curru, tracta à quatriugo equorum ascendentium.

Mo Secunda. Iuuenis pulcherrimus nudus coronam habens in capite pluribus contextam floribus, paonem amplexatus.

Mv Tertia. Iuuenis Diadematus è cuius capite radiorum fulgor emicat, pharetram gestans & arcum.

Na Quarta. Mulier complexa & exosculans puerum viridi indutum veste talari, fuluo capillo, & speciosa facie, in dextera speculum habens.

Ne Quinta. Virgo sinistra clypeum gestans, & dextra dardum iaculans, insidens super cocrodilum.

Ni Sexta. Vir Leonem equitans currentem, & nubem caliginis é naribus efflantem, in cuius dextera gallos est.

No Septima. Vir in habitu pontificis quem duo viri antecedunt capite nudo, fuluis seu croceis indumentis, coruum habet in sinu, & sub pedibus aureum canem.

Septem Veneris imagines.

Nv Prima Veneris imago puella coronata myrtho , nuda , prolixos habens ad talos vsque capillos , & coram illa alba canicula gestiens.

Oa Secunda. Venustus puer calathum floribus variis confertum ambabus portans manibus: quem sequitur vir in morem hortulani.

Oe Tertia. Mulieris nudæ bustum; cui insitum esse videtur caput columbinum , pedes habens aquilinos ;

quam adolescens sequitur, & vir antecedens fugere
videtur.

Oi Quarta. Mulier equitans taurum dextera pectens
capillos habens speculum in sinistra, cui adolescen-
tior, adsistit viridem habens auem in manu.

Oo Quinta. Puer argenteam habens cathernam: & iuxta
illum puella nuda, & lauro cum bacchis coronata,
& saltans.

Ov Sexta. Puer alatus auro fulgentiores habens capil-
los, cuius pennas mille intingunt colores, iacula in-
torquens ignita.

Pa Septima. Adolescens & puella luctantes, nubi ambo,
contendentes vt alter alterum deuinciat, quorum
hæc bissinam: ille auream in manu habet cathernam.

Septem Mercurium spectantes imagines.

Pe Ad Mercurium vero significandum, & disponen-
dum primo effigiatur pulcherrimus iuuenis sceptrum
habens: cui serpentes duo oppositis se capitibus in-
tuientes erant inuoluti.

Pi Secunda. Barbatus iuuenis & venustus, coronatus

oliua, sceptrum habens in manu, & ante illum ignis accensus.

Po Tertia. Galeam alatam habens, atque talos, sinistra virgam gestans, & dardum dextra.

Pv Quarta imago. Vir propexam habens barbam in pectore, togatus, quem sequitur puella blandum habens vultum, totoque corpore venusta; sed caudam habens serpentinam.

Qa Quinta. Argum confodiens, in dextera hastam habens, & fistulam in sinistra: & iuxta illum vitula depascens virentes herbas.

Qe Sexta. Vir in habitu mercatoris & peregrini; oculos in solem habens conuersos, & manus extenctas.

Qi Septima. Puer Arietem equitans: cuius sinistra cornua illius apprehendit: dextera Psytacum gestat.

Septem Lunæ imagines.

Qo Prima Lunæ imago, Mulier cornuta super delphinem equitans in dextera chamaleontem habens, & lilia in sinistra.

Qv Secunda. Vir rusticus cucullatus hamo expiscans

dextera, & in fuscinea substantatur hasta, quam sinistra tenet apprehensam.

Ra Tertia. Mulier plurimis ornata margaritis; candidis induita vestibus, vas cristallinum habens in dextera, & felem in sinistra.

Re Quarta est mulier super hydram tres ceruices e quarum singulis septem exiliunt capita habentem, vacuas antrorum tendens manus.

Ri Quinta. Puer argenteam habens coronam & sceptrum, consensus currum quem duæ capræ trahunt.

Ro Sexta. Mulier in singulis cornibus: brachiis, & tibiis intorctos habens colubros; equitans super pantheram.

Ru Septima. Venator canem irritans in syluestrem porcam, & lineo pergit indutus vestimento.

Imago Draconis lunæ.

Sa Homo rex habens in dextra Draconem; super regis caput flamma ignis, & caput draconis simile est capiti accipitris.

Imagines mansionum Lunæ viginti & octo tractæ in usum præsentis artis.

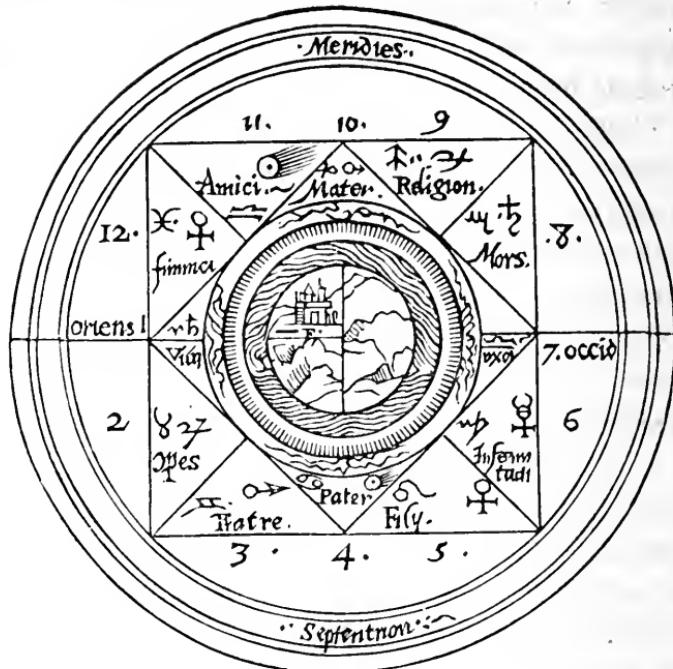
Se Prima. In ferrea sede Aetiops dardum iaciens, fune precinctus.

Si Secunda. Rex in throno: iacentem virum, atque terræ prostratum, sceptro eleuans.

So Tertia. Mulier optimè induta, in cathedra sedens,

- dextra super caput eleuata: Sinistræ crines fugacis
stultæque mulieris inuoluens.
- Sv Quarta. Miles equo insidens in dextra serpentem
tenens: sinistra nigrum canem trahens.
- Ta Quarta. Princeps in throno argenteo; virgam ha-
bens in dextra, sinistra amplexatur puellam.
- Te Sexta. Duo viri armati nudato capite & proiectis
ensibus se amplexantur.
- Ti Septima. Vir supplex ambas in cœlum palmas ten-
dit: optimé indutus in argentea sede.
- To Octaua. Vir Aquilam equitans, in dextra palmam
habens: quem sequuntur duo deuincti.
- Tv Nona. Homo eunuchus manibus oculos obturans,
ante sordidum lectum.
- Va Decima. Mulier pariens, ante quam Leo aureus,
& homo in morem conualescens.
- Ve Vndecima. Equitans leonem, eius crines sinistra te-
nens, dextera lanceam.
- Vi Duodecima. In plumbea & nigra sede, draco pu-
gnans cum homine.
- Vo Tertiadecima. Equus equam subagitanus, & pastor
baculo innixus stat super ambas manus fixo vultu.
- Vv Quartadecima. Homo canem cauda suspensum
habens; & canis in caudam versus proprium pedem
mordet.
- Xa Quintadecima. Homo sedens litteras legens , ta-
bellario blandiens.
- Xe Sextadecima. Mercator argenteas habens in manu
bilances: & alter adnumerans ei.
- Xi Decima septima. Homo arcam portans, quem simia
insequitur.

- Xo Decimaoctaua. Vir æreum habens colubrum in manu; quem plurimi fugiunt serpentes.
- Xv Decima nona. Mulier manus super faciem tenens & pariens.
- Ya Vigesima. Centaurus venator, pharetratus arcum habens in sinistra; in dextra mortuam vulpem.
- Ye Vigesima prima. Duo homines quorum alter retro conuersus; alter ante respiciens & iuxta illos abrasos sibi capillos colligens.
- Yi Vicesima secunda. Homo galeatus, & pennatis pedibus fugiens, in tutum se recipit.
- Yo Vicesima tertia. Catus caput habens caninum: vel canis dorsum habens cati, terram suffodiens: & vir ruens in terram.
- Yv Vicesima quarta. Mulier lactans peurum: apprehensum habens cornu arietis, quem multus grex consequitur.
- Za Vicesima quinta. Plantans ficum, & alter frumentum serens.
- Ze Vicesima sesta. Mulier ablutos pectens capillos, ante quam puer alatus.
- Zi Vicesima septima. Vir alatus lagenam vacuam & perforatam mergens in puteum.
- Zo Vicesima octaua. Æreum piscem in aquam proiciens: vt ad ipsum viuentes multi concurrant.

Zv Primæ domus imago prima, homo fundamenta iaciens, & alter, virga aliam ouem abigens aliam reducens, fonti scaturienti proximus.

Aa Imago secunda. Vir ad mensam sedens, & eius vxor parturiens, & obstetrices duæ iuxta illam.

Ae Imago tertia. Nuda mulier voluens rotam, vestem habens ante oculos, stans super globum, sub quo agitantur fluxtuantes aquæ.

Ai Secundæ domus imago prima, serui duo cum vasis argenteis gemmis & auro referti.

Ao Secunda. Vir fodiens Thesaurum quem fugit vetula nuda, ea macilenta supermodum.

Av Tertia. Vir faber Vulcanius, nigricoloris & crisi capilli, suo incumbens operi, cui adstat puerulus niger admodum, bene indutus, auream habens coronam in manu.

Aa Tertiæ domus prima imago vt simulachrum Castoris & Pollucis, stantium super altare, in cuius medio ignis ardens.

Ae Secunda quasi familia abcedens, bona ē loco transportans: vultu tristi, & taciturna.

Ai Tertia. Velut heremita indutus cilitio librum habens in manu, quem sequitur truculent Martis simulachrum.

Ao Quartæ prima, vir senior cum vxore vetula in ossa cadaueris medij intuentes, quæ in aureo iacent strato.

Av Secunda. Pulchra mulier habens in sinistra manu globum terræ, coronam in formam turris in capite, in dextra sceptrum quo terram effodere velle videtur.

Aa Tertia. Vir adstans sepulturæ circumdatæ ferreis cancellis: & iuxta illum bos comedens fœnum.

Ae Quintæ prima. Homo canutus prolixam habens barbam, filiis comitatus duobus, elargiens dona amicis suis, quos leporarij duo sequuntur.

Ai Secunda. Vir in librum coniectos habens oculos, & tabellarius albis indutus, & viridi pileo cooperatus aduentans.

Ao Tertia. Vir cum vxore vel alia fœmina sedens in mensa & exosculans illam, eidemque propinans.

Av Sextæ prima. Ægrotus cubans ad terram, cui adsistit canis macilentus & fuscus latrans contra illum.

Aa Secunda. Puella in habitu reginæ, cuius vestimentorum fimbrias puer Maurus sustinet, & illam antecedunt ancillæ duæ saltantes cum corollis in manibus.

Ae Tertia. Vir habens in sinistra orbem, in dextra euaginatum ensem, & homo procedens ante illum.
Ai Septimæ prima. Viri duo altercantes. manibus ad capulos ensium euaginandorum applicitis, inter quos iuuenis legens literas.

Ao Secunda. Adolescens venustus, & virgo floribus coronata: quos vir senior copulat vt inuicem exosculentur.

Av Tertia. Vir armatus, quem sequitur quasi fur mercimonias transportans.

Aa Octauæ prima. Fœmina nuda sicca admodum, antequam lepores fugiunt: citans ab aere tempestates, & fulgura.

Ae Secunda. Quasi Sisiphus qui nititur saxum ingens torquere in montem; quem sequitur fœmina capite & facie velata, & fuscum habens pallium.

Ai Tertia. Rusticus poma portans & vulpem catenula alligatam trahens.

Ao Nonæ domus prima imago. Mulier pulcherrima viridi vestimento induta, coronata auro dextram habens in cælum tensam, in cuius faciem fulgor descendit.

Av Secunda. Vir declivis orans manibus supra caput eleuatis & iunctis & ante illum ara in qua victima absunitur igne.

Aa Tertia. Virgo est habens globum cælestem in sinistra manu & speculum in dextra, cœlesti in-

duta colore, coronam & calceos aureos fulgentes habens.

Ae Decimæ domus imago prima. Rex sedens in throno, iuxta illum viri consiliarii consedentes & ante illum curuati aliquot.

Ai Secunda. Vir pius sedens in cathedra, quam sustinet simulachrum mulieris tuba personantis.

Ao Tertia. Columna ænea super qua regis aurei nudique simulachrum in quam sacerdos stans manus tendit abiunctas.

Av Vndecimæ domus imago prima. Mulier pulchra nuda ornatum gemmis & auro caput habens, & torquem lucentibus carbunculis & margaritis circa collum, pharetram & arcum habens aureum.

Aa Secunda. Stipata acies gazam transportans.

Ae Tertia. Rex senior in habitu regio incedens, quem sequitur puer in veste talari & fulua, regiam coronam in manibus gestans, nudo capite.

Ai Duodecimæ domus imago prima. Vir altera manu blandiens amico, in altera occultam habens nouaculam, & iuxta illos torpens vetula ad ignem.

Ao Secunda habet bouem pascentem, & iuxta illos iugum & clitellam.

Av Tertia. Vir. nudatum pectus saxo tundens, & iuxta illum homo furiosus, fictilia confringens vasa & oleum effundens in terram.

*Vsus manus imaginum prædictarum ad
rerum memoriam.*

Ingentem ex præsignatis tibi comparare poteris vtilitatem & commodum incomparabile. I. Sint formæ perpetuis perpetuo subiectis inhærentes. II. Subiecta ipsis ordinem tribuat, vel ab ipsis ordinem recipient. Quod quidem ad ipsarum formarum memoriam habendam conduceit. III. Quod si lubet adiecta ipsam in subiectorum rationem & vicem conuertere, quid est quod te possit impedire? III. Ipsius igitur rei memorandæ partes, viuis imaginibus, & insigniis, actionibus circumstantiis earumdem committito per ordinem: vt singula quæque per congruentem sibi actionem passionem, alterationem, desituationem, alias atque alias se habendi modos, velut quæ operantur, vel vt quibus, & circa quæ exercentur operationes; valeant membra diuisionis memorandæ materiae sigillatim describere. In iis autem omnibus illud non te prætereat quod non quasi abstractas, sed oculis phantasticæ facultatis fixas, debes eligere species. Etenim alibi ostendimus quemadmodum eas captare debeamus quæ magis extrinsecos sensus commouentes: potentius in internos sensus irrepere.

*Ad combinationes in quibus elementum
subsistens præcedit elem. adsi.*

Istis ita dispositis ad infinitarum combinationum ex elementis constituendarum multitudinem: non est quod alios superaddas ordines primarum compositionum. Hic n. sicut habes centum quinquaginta simplices combinationes, in quibus elementum adsistens vel pro adsistente positum præcedit elementum subsistens vel pro subsistente positum, ita per quam facili negocio habes centum & quinquaginta alia in quibus elementum adsistens vel pro adsistente positum sequitur elementum subsistens vel pro subsistente positum. Ex differentia igitur recti vel curvi, indui vel exuti, huc vel illuc versi, sedentis vel stantis, vel aliis mille dupliciter se habendi modis, hoc ipsum tibi poteris accommodare. Chorebus figulus sedens notat A M. qui stando significabat Ma.

*Ad elementa liquecentia & terminantia inter
& post simplices combinationes.*

Pro mediantibus autem & superuenientibus: seu cadentibus & succendentibus elementis ad singulas quinque combinationum pertinentibus, tuo ô amice studio poteris prouidere, per amplam quippe tibi viam strauimus vbi quascumque combinationes ad quinariū crescentes elementorum numerum efformare docuimus. Dabis ergo agenti differentias vndeциm quibus finalia significantur elementa. c. g. l. m. n. p. n. s. n. t. r. s. t. & tres differentias quibus patefiant liquecentia media quædam elementa. l. n. r. Primæ si placet erunt in capite illius: secundæ in dorso, vel è contra. Dabis pariter vndeциm operationum differentias ad significanda finalia, & tres ad media: quarum primæ (si placet) erunt in materia actioni subiecta, secundæ in brachiis vel manibus operantis. Similiter distingues duodecim & tres in circumstante. In adstante vero iisdem poteris quibus in operante vteris differentiis cum sint eiusdem generis. Adeo igitur hæc familiariter communicauimus vt modicum admodum tuæ videatur industriæ remissum.

*De duobus egregiis inventis in hac arte,
& encomium ipsius.*

Duo igitur sunt quæ inuenimus & compleuimus in hac arte, quorum vtrumque antiquis omnibus visum est factu impossibile; primo ad primam praxim vt quamlibet, & qualemcumque combinationem vnico tantum presentandam tribueremus subiecto. Secundo ad secundam praxim (quod pené diuinum est inuentum & aliarum pregnans inuentionum (unum abest vt quis ipsum nouerit applicare) vt singulari subiecto & indiuiduo huius artis quemlibet terminum possimus commode referendum adiicere. Facit ergo inuentio nostra ad longe citius & expeditius intimam scripturam perficiendum, atque exercitij fructum maturandum. Vbi n. balabant litteras cogendas in syllabas priusquam seró ad mage completos promouerentur actus: iam statim terminos in orationem cogere doceamus. Mox igitur vt disciplinandus per artem istam, primæ vel secundæ praxis cathalogum meum habuerit: lecta auditaque subiectis ordinatis adiiciendo refferre, poterit. Vsu deinde promptus & promptissimè præstabit omnia. Ideo hæc ars interimit omnes alias quæ præcesserunt ipsam in hoc genere: & ab alia post ipsam interimi non formidat. Ad culmen n. rem ipsam adduxisse credimus: si vbi alij diffundebat oculos ad elementa captanda vel magis aucupanda; nos per terminos ad sermonis & orationis complementum discurrimus.

DE PRAXI RERUM IN-
complexis terminis signifi-
cabilium.

Mox ad eam praxim quæ rerum memoriam attrectet accedamus. Eorum quæ sunt quædam incumplexè significantur, quædam vero cum complexione. Eorum quæ in complexione capiuntur, hæc quidem substantiæ, hæc vero accidentia. Eorum quæ sunt substantiæ, hæc quidem sunt sensibilia, hæc vero intelligibilia. Eorum quæ sunt sensibilia, hæc sunt sensibilia per se, hæc vero per accidens. Eorum quæ sunt accidentia, hæc quidem insunt substantiæ: vt quantitas & qualitas intrinseca, hæc verò inhærent substantiæ vt-pote qualitates extrinsecæ, cuiusmodi sunt colores & circumstantes figuræ.

Quædam verò quodammodo insunt & quodammodo adsunt, vt habitudines quarum aliæ sumuntur ab eo quod est: aliæ vero ab eo quod dicitur. Quædam consistunt substantiæ, vt quæ agunt cum patientibus: & patientia cum agentibus. Quædam circumstant substantiæ, quorum alia circumstant vt quibus substantia applicatur, cuiusmodi est situs, alia vero circumstan-tur quæ substantiæ applicantur, veluti quæ extrinsecus haberi dicuntur quorum alia sunt coniuncta subiectoi per ipsa adiectuato, vnde quis dicitur annulatus, ocreatus, indutus, vxoratus: alia sunt adiuncta, vt donus, prædium, fœmina. Quædam quodammodo

insunt & quodammodo circumstant, vt ipsum, quando, Est enim tum extra & supra rem vnum omnium & generale: tum in re ipsum puta singulorum proprium: quod etiam de tempore verum est atque de loco: Tempus n. est vnum subiectue in cœlo & est multiplex subiectue in singulis eorum quæ tempora- lia nuncupantur. Locus etiam si secundum logicas philosophos dicatur superficies continentis est circum- stans.

Si secundum communiter loquentes dicatur corpus continens: adhuc est circumstans: Si vero secundum magis physicos dicatur spacio, & dimensio securioris materiæ & conceptaculum in omnes dimensiones: iam est in re & cum re suo modo, qui est consideranti manifestus.

Horum omnium vt accidat memoratio necessarium est precessisse figura- tionem. Incomplexæ ergo substantiæ intelligibiles, figurantur figura- tione substancialium sensibilium: vt fiebat in rotis & ignibus Eze- chielis. Incomplexæ substantiæ sensibiles, figurantur per eorum accidentia, vt fit in recta hominis membro- rum dispositione, multimodaque brutorum in terram proutitudine.

Accidentaliter sensibia, per ea quæ sunt per se sensibus obiecta. Accidentia quæ insunt, per ea quibus insunt vt tanta quantitas per id quod continuam vel discretam tantam admittit quantitatem.

Talis qualitas, per ipsum cui proprius inest. Sic substantia per ea quibus subesse se finguntur acci- dentia. Accidentia quæ inhærent, per ea quibus inhærent, sicut & per hæc inhærentia per ipsa quibus in-

hærent. Accidentia quæ adsunt, per ea quibus adsunt vicissim. Accidentia quæ consistunt cum iis, quibus consistunt conuertibiliter. Accidentia circumstantia- lia cum seipsis non valeant figurari, per hæc quorum sunt circumstantiæ aut quibus circumstare ponuntur figurantur. Valent etiam cum figurata fuerint, vicis- sim in eorum per quæ figurantur sensum adducere. Ita igitur figurata cum fuerint vniuersa: ope eorum quæ ad subiectionem & adiectionem requirebantur, memorialia redduntur, atque subsistentia in atris sen- suum internorum.

DE PRAXI RERVM COM-
plexis terminis conceptibilium.

Quemadmodum complexio in mente atque voce tunc efficitur cum per copulam substantiui, componi- tur alterum incomplexum cum altero incomplexo vel alterum ab altero diuiditur. Ita in engraphia quæ tales complexiones sequitur & designat efficitur primo com- plexio ex incomplexis, cum substantiam substantiæ adnectit; substantiam ad substantiam refert, vel acci- dens ad accidentem adaptat, inexistentis cum eo cui inexi- sit, adsistens cum eo cui adsistit, & circumstans cum eo connectit cui circumstat. Quæ quidem complexio concurrit primo in definitionum efformandas imagines, figuræ, atque signa vniuersaliter dicta (mitto quod in aliis intentionibus diffinitiones inter incomplexa enu- merantur, sine complexione n. in engraphia non con-

cipiuntur, h̄c sine simplicitate terminorum simpliciorum non exprimi possunt). Secundo in enuntiationes efformandas seu complendas, quod est cum terminus vñus vel plures de vno vel ab vno, vel de aut á pluribus dicuntur. Tertio in discursus ordinandos cum complexio efficitur ex complexis vt propriis membris: cum composita in vltiorem connectantur compositionem. Sicut á physicis primó forma dicitur aduenire materiæ in corporis simplicis compositionem, corpus deinde simplex in mixti imperfecti confectionem. Omnia simplicia simul hinc imperfecti nerui, hinc in ossis perfecti, hinc in perfectæ carnis productionem quæ partes omogeneæ appellantur. Omnes hæ partes in hoc & illud etherogeneum membrum constituendum, vt in caput & brachia concurrunt. Cuncta tandem membra in vnius conueniunt corpus animatum complectendum. Haud aliter in formis & adiectis accidit post simplicem formationem ad primam, ab hac ad secundam, ab hac ad tertiam, & hinc ad alias pro subiectorum capacitate complexiones faciendas proficiuntur. Quod si tantam integrumque complexionem vnum non capere possint subiectum, fiat subiecti primum complexio cum subiecto, vel subiectorum connexio cum subiectis: vt eorum applicationem quibus fit adiectio, applicatio eorum quæ adiiciuntur consequatur. Itaque dum successiuē naues in pontis formam nauibus cohærebunt: siccis Hellespontum traiicies pedibus.

ARS BREVIS ET EX-
PEDITA AD EVNDEM
Christianissimum Galliarum
Regem.

IORD. BR. NOL. ÆNIG-
MA ET PARADIGMA.

*Vranie vatem sublimes duxit in ædeis
Quo faceret mentis nubila pulsa suæ.
Ordine prægnantem quo sunt disposta per orbem
Indicat extencta singula quæque manu.
Leucadius regno sedet hic tristisque senecta.
Prætulit hic degens talia regna patri.
Cuspide Mårsque potens rapit hinc ea raptaque seruat:
Aureus hinc Titan hæc diurna facil.
Blanda Venus grato hinc numerosa ea reddit amore.
Pacis & armorum hinc, arbiter hic superis.
Hinc vultu inconstans Lucina & lumine clamat.
Occubitum visent orta, & adaucta suum.
Ordine sunt postquam concepta palatia cæli,
Bis senas iuuat hos iam peragrare domos.
Egrediare senex varios subiture locorum
Anfractus: varias insinuando notas:
Huic diuum succede parens. Succede Gradiue.
Sminthæum numen. Cnidia nata mari.
Atlantis succede nepos Cyllenia proles.
Delia nec cesses cælo Ereboque polens.*

Ænigmatis quædam explicatio.

Hinc (serenissime rex) Hystorici perquam facili negotio, valebunt iis quorum memoriam perquirunt ordinate (vt sunt per volumina, libros & capita distincti) collocatis: eosdem quasi ex eorum domibus egredientes per atria deducere: in quibus variis negotiationibus, varii vitarum gestuumque successus, infallibili breuique temporis interuallo concipiendo ob oculos: ponentur ordine.

Pro sollemni aliarumque omnium famosissima historia, communem Adamo, Abeli, Chaimo, Noah, Abramam, Ysa. Iac. Ios. Mosi cæterisque domum propriis singulorum distinctam conceptaculis constituisse oportet. Mox enim omnes successiué eandem, vel diuersi diuersas peragentes vias: per atrium vel unum omnibus commune, vel plura singulis propria deducti: sub ordine subiectorum historiæ, ordinem accidentium vniuersorum facient retinere.

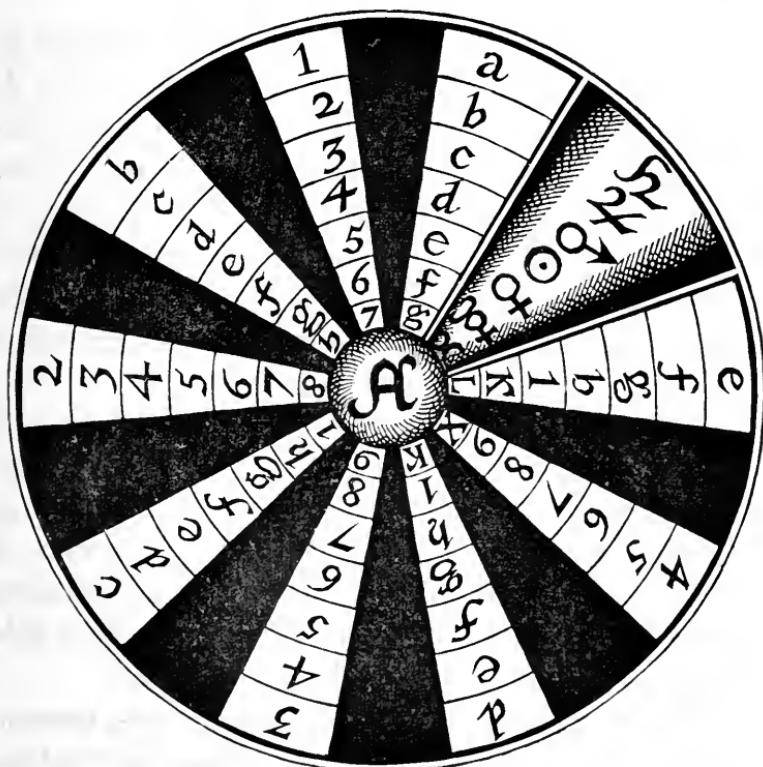
Sic articulos orationum sub earumdem membris collocare poterunt oratores. Legistæ sub libris titulos; sub titulis, leges, sub legibus §. sub his etiam verbum intentiones. Medici sub libris, sectionibus, & capita, capitum partes, aphorismos cum intentionibus omnibus, ordinatè non minus quam ipso in libro valebunt apponere.

Haud secus aliis omnibus (plusquam hanc præsentem industriam ignorantibus possit esse credibile) propriæ professionis materiis licebit adaptare.

Pro cuius artis Typo fœcundam habes subsequen-

tem figuram quæ ad innumeros vsus referri potest. In qua schala septem erronum characteribus constans est descripta. Hæc circa centrum Sphæræ in Solidis; vel circa circuli centrum in plano versatilis: diuersis dat per diuersos orbes, & eorundem portiones circumferri.

FIGVRA FOECVNDA.

IORDANI BRVNI
NOLANI.

ARS BREVIS ALIA

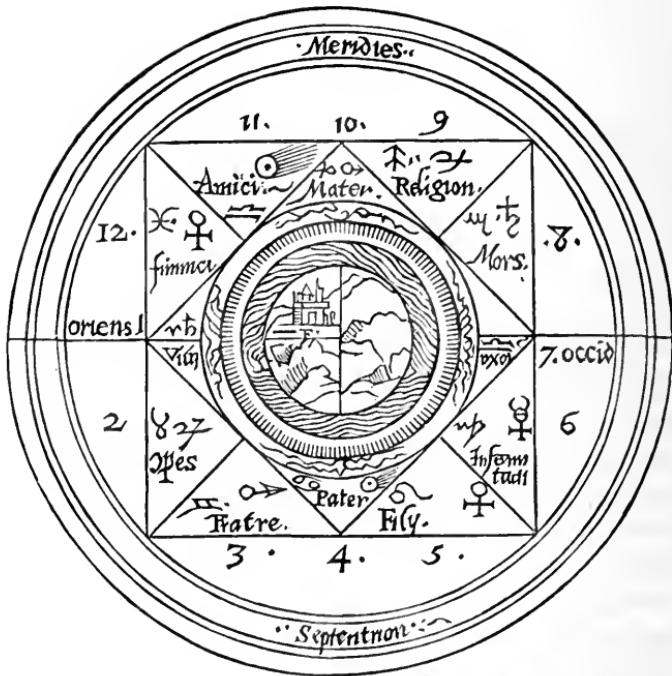
*pro rebus diversorum ordinum ad ordinem proprium
referendis; atque potenter retinendis: quod œgre aliae
præstare valent artes.*

AENIGMA. ET PARADIG-
MA IOR. BR. NOL.

*Lumine de claro ne mens peregrina vagetur,
Nec sensus currens pone petita cadat:
Utque profunda virum fallat te in Tartara missum
Ardentem fugiens vnda petita sitim:
Coge potens Circe succos tibi in atria septem
Quæque sit & species in genus acta suum:
Transfer in annosi campum hæc scelerata parentis
Hæc habeant natum cum Ganimede Iouem.
Luminibusque minax prestans ardentibus Mauors
Hortum hunc prospectet, Mulciberumque trucem.
Obtineas vasti lampas celeberrima mundi
Prolem vbi multigenam contueare tuam.
Suaue Venus spirans queis cuncta animantia vincis
Inque sequestrato diua capesse loco.
Secretusque tibi credatur nuncie diuimus
Fœmina fœmineo credite, másque mari.
Sepibus abiunctas (lemerentur ne tua dona)
Delia confortes iunge operosa tuas.*

Ars ista ipso se cantu nimium prodit, præsertim iis qui notitiam conuersionis rotarum sunt adepti. Vbi dux exercitus centuriones ex facie notos propria vel vicaria, ad proprios velit ordines referre. Debet ipsos sub variis, decentibusque actionibus, vel passionibus, vel circumstantiis, in sedibus iuxta ordinum numerum multiplicatis interno phantasiæ oculo conspexisse. Hinc medica Circe breuissimo leuique studio memorijæ inscriptas affixásque habet simplicium omnium qualitates, & qualitatum gradus. Hinc puerum poterit Grammaticus ad retinenda omnium nominum genera (intellecto quid per nomen proprié significetur) vnius diei spacio promouisse. Et aduerte animum in hoc quod dicimus proprié signif. quia opinio est eandem rem pluribus nominibus atque diuersis in eodem idiomate significari, quæ sub diuersis generibus articulantur. Cui nimirum iam diu est non subtus scripsimus sententiae: semper enim nescio quam ex se ipsis dictiones præ se ferunt diuersæ diuersam (vt ita dicam) emphasim: vt non omnino idem per tunicam, vestem, & indumentum intelligamus. Synonimiam igitur excludentes, nullam prorsus in hoc, similibusque aliis negotiis patiemur difficultatem. Hinc astrologus quadraginta & octo cæli imagines ad quatuor cæli partes, cum ratione situum positionum & partium ipsarum vltimarum (quæ sunt stellæ consideratae magnitudinis) relatas in quatuer atriis eodem poterit ordine coactas intueri. Hinc tandem omnes aliae scientiæ, artes, & exercitia, ordinata vel ordinanda poterunt ad proprias decades, centurias, vel miriades referre.

Artem istam materialiter figuratam habes in subsequenti duodecim domorum schemate.

IORDANI BRUNI

NOLANI

ARS ALIA BREVIS

ad verborum rerumque memoriā.

Ænigma implicans maxime artificiosam subiectorum formarūmque arti deseruientium electionem.

*In motus motor compulsu per eodem,
Dat motum æterna immobilitate vigens.
Vt circumlato centrum cognoscitur vnum
Gyro, quod nunquam destituisse valet:
Vtque manente suo rola mobilis irrotat axe,
Nec peragit recta mobilitate viam:
Non operum natura sagax faciem variabit:
Principium ni sit semper vtrumque manens.
Carpathio Proteus Neptuni in gurgite vasto,
Turpia per bipedes post pecora actus equos
Idem seruatur dum formas contrahit omnes,
Numināque intra alti magna perennis agit.
Haud secus in cunctis quibus est natura gubernas
Præstat perdurans ergo subestque Monas.
Quamque subesse vides nullum sibi deneget actum
Quo veniat cunctis officiosa magis.
Verte in Anaxagorāmque Chaos: habeantque parentem
Democriton atomi: Sylua Platona suum.
Semina quæ recipit, seruat, fouet, ordinat, auctat.
Consulta est mater ni sine mente paler
Hanc iuuat in seriem protendere τῶν μικροκοσμῶν
Quos intus clusos maximus orbis habet.*

ARTIS ESPLICATIO.

Sint in subiectis in animatis animata subiecta: eademque fixa vt de loco ad locum non egrediantur.

Habeant inanimata subiecta quinque locales differentias vnde animalia muta sonum emittant.

Adsint unicuique animato subiecto organa viginti quatuor vel triginta specierum, quibus ad dictas quinque locales versum differentias: pro indigentia atque necessitate exprimat exprimenda.

Sufficiat autem tibi singulos vnum sonum emittere. Experti quippé sumus satius esse atque consultius ad appositorum firmitudinem, subiectis multis audacter, quam paucis hesitanter operari cum formidine.

Organa quatuor generum habeto. Prima quidem quibus apte ad dexteram & ad laeuam.

Secunda quibus sursum. Tertia quibus deorsum. Quarta quibus in conspectu peragenda perficiat animal rationale.

Commodum igitur futurum esse credo & maiori effectum solertia, si singula quæque ad dictas quinque differentias perpetuum habeant organum, quod nouis speciebus aduentantibus mouetur.

Pro mediantibus elementis designandis emicent è regione in operantem formæ tales quæ L. R. & N. significant.

Pro consequentibus vero aliis designandis, sint quæ tibi præsentia faciant pro terminatiuis in Latino, Graeco, Italo Hispano, & Gallo Sermone.

Præcipiant ergo aliæ artes vagari animalia, organa autem manere: ista sané sibi magis oppositum inhibendo complacet.

Porro si notiora tibi nota fuerit animata, quám innanima subiecta quemadmodum est de necessitate verum: quid quæso prohibet plura (dummodo loco se iuncta sint) eidem animato in anima tribuere, vel eisdem eodem ordine positiꝝ aliam tribuere regionem?

Sic tibi diuersa penetranti climata, eadem vsuuenire adiectibilia quam commode possunt pro rerum memoria magis quam vocum ipsarum.

ALIVS ARTIS MODVS.

Si placeat animatis subiectis frequentes perpetuásque tribuere actiones quibus pro rerum explicandarum opportunitate tibi centum organa, vel eorum consequentia, vel concomitantia, vel mouentia, vel turbantia, vel auertentia, vel superuenientia, fingas accedere: fortasse tibi feliciter succedent.

ÆNIGMA ET PARADIGMA

docens insensibile elementum ad necessariam speciem & numerum sensibilitatis promouere.

IDE M A D A L I A S I N N V -

meras industrias viam aperit latissimam si eius applicatio vnica percipiatur.

*Irrugit hæc aliud rutilum si spectat ad ortum,
Primum ostentanda est frons vbi solis equis.
Non pariter clamans obtulutum dant vbi sero
Ultima Phœbe tui tergora quadrupedes.
Non simile est resonans, vigilem spectando Bootem
Nolano adstantem nocte diéque Solo.
Haud pariter versa hæc vbi tellus corpore denso.
Obsistens lumen occulit vrsa tibi.
Diuersum dictis quintum tunc intonat, in se
Non oblita sui cum fera tota sidet.
At si eius vocem saxosum prenderit antrum
Flectitur vnd' aer restituendo sonum
Aut tibi vox resonat: vel si contenderit vsus,
Euersam reddit versa elementa notam.*

F I N I S .

автомобиля

12501

Б

PHILOTHEI
IORDANI
BRVNI NOLANI CAN-
TVS CIRCAEVVS AD EAM
memorice praxim ordinatus
quam ipse Iudiciariam
appellat.

AD ALTISSIMVM PRINCI-
PEM HENRICVM D'ANGOVLESME
magnum Galliarum Priorem, in Pro-
uincia Regis locumtenentem, &c.

PARISIIS,
Apud Aegidium Gillium, via S. Ioannis
Lateranensis, sub trium coro-
narum signo.
M. D. LXXXII.

18811.8.11/18818T&V.D.

WORLD WAR

ARMED FORCES

ILLVSTRISSIMO ALTISSIMO
MOQVE PRINCIPI HENRICO D'ANGOV-
lesme Magno Galliarum Priori , Prouinciae Gubernatori ,
ac Locumtenenti generali , & totius maris orientalis pro
Regia Maiestate Admiralio Io. Regnault eiusdem Illustris-
simi à secretis Consiliarius.

*Cum ad manus meas, Altissime princeps, duplex
de cantu Circae & eius ad memorie Artem appli-
catione Dialogus peruererit; cimque artis ipsius ex-
cellentia, & fructus non me lateat: dignissimam quæ
nobilibus & generosis ingenii communicaretur exi-
stimaui. Materiam enim minime vanam , de rebus
maxime desiderabilibus comprehendit. Mitto quod
præter titulum , & artis elementa nihil habet cum
aliis hactenus editis commune: eaque admittit propria,
quæ Iordanum non solum autorem sed & frugi in-
uentorem testificabuntur. Ad hæc artis istius editio
ad eius famam , & iustificationem pertinet: accidit
enim eius exemplaria successu quodam fuisse vitiata:
& conspurcata circumferantur: quatenus & auctor
reddatur vulgo suspectus, & Ars minus commenda-
bilis. Consultum ergo mihi fuit eam ipsam artem ha-
bentem pro titulo prohemium (in quo quæ promitti
possunt proponuntur) cum suo progressu cuius erat
exemplar apud me, fidelissime vt olim quibusdam di-
ctata fuerat, vtque dialogo Circae cum ciusdem ap-
plicationibus ad augmentum & non modicum orna-*

mentum & claritatem facientibus postea per Ior. est efformata, in lucem edere. Cui quidem amico consilio atque sententia libertissime vt par erat consentivit Iordanus meque rogauit vt (cūm sit ipse grauioribus negotiis intentus) ego eam ipsam curam susciperem & complerem. Post igitur aliam artem per ipsum editam, & christianissimo Regi dicatam: quæ de vmbbris idearum intitulatur: hanc ego edendam suscepi, quæ quidem illud habet peculiare, atque proprium: vt memoriam verborum seu dictionum quam aliæ artes inter millibus suppositis imaginibus, & centum millibus locis difficile complebant: ista in centum, & viginti præcipuis formis (vt ipse loquitur) subiectiuandis: iuxta terminorum, sententiarumque numerum facilime perficiet, determinatis operationibus insigniis, circumstantiis, & adsistentibus. Quibus efficit vt hæc ars pro memoria verborum longe minus labore, industria, & exercitatione: quam cæteræ omnes quæ legi possint indigeat. Adeo vt facilius, & certius hanc viam incidentibus præstent tres quatuorue menses, quam aliorum tramitem persequentibus, tres quatuorue præstare valeant anni. Quod sane artem hanc alijs comparare potenti non potest esse dubium. Quod vero ad memoriam rerum & sententiarum attinet: satis aperatum est quod mox auditis artis præceptionibus: qui libet eadem possit pro sua rti capacitate: & ab eius profectu non est iudicij compos qui excludatur. Dictas igitur cum in ipsa singularitates acceperim dignum existimauit vt sub tui nominis splendore curreret: quatenus etiam obsequium perpetuæ seruitutis quæ tibi ex toto pectore sum addictus, hoc etiam signo per-

cipere possis: vt & si qui fructum ex huius artis canonibus emetent, ipsum ex parte ad te, cuius secundis auspiciis est edila, referant. Interim celsitudo tua muneric exigitatem, animi affectusque magnitudine compenset obsecro. Vale, & quamdiutissime Regiae Ma. Patriæ, & administrationi tuæ, tuisque fœliæ & incolumis viue.

Tuæ amplitudini addictiss. & obsequen-
tissimus seruus Io. REGNAVLT.

IORDANVS LIBRO.

Visurus magam magni solis filiam,
His procedens è latebris,
Ibis Circèum liber in hospicium,
Haud arctis arctis clusum terminis.
Balantes oues, mugientes & boues,
Crissantes hædorum patres
Visurus, vniuers' & campi pecora,
Cunctasque syluæ bestias.
Concentu vario errabunt cæli volucres,
In terra, in vnd' in aere.
Et te dimittent illæsum pisces maris,
Naturali silentio.
Tandem caueto, quando domum appuleris,
Inuenturus domestica:
Namque antè fores, aditumqu' ant' atrii,
Limosum se præsentans
Occurret porcus, cui si forté adhæseris:
Limo, dentibus, pedibus:
Mordebit, inquinabit, inculcabit,
Et grunditu t' obtundet.
Ipsis in foribus, in adituqu' atrii,
Morans genus latrantium:
Molestum fiet baubatu multiplici,
Et faucibus terrible.
Hoc ni desipias, & nisi desipiat,
Metu dentis, & baculi,
Te non mordebit, ipsum non percuties,
Perges, nec te præpediet.
Quæ cum solerti euaseris industria,
Interiora subiens:
Solaris volucer te gallus excipiet,
Solis committens filia.

PHILHOTHEI IORDANI

BRVNI NOLANI CANTVS

Circæus, ad Memoriæ pra-
xim ordinatus.

DIALOGVS PRIMVS

Interloquunt. CIRCE & MOERIS.

CIRCE.

Sol qui illustras omnia solus. Apollo, carminis author, pharetrate, arcitenens, sagitti-potens, Pythie, lauriger, fatiloque, pastor, vates, augur, & medice. Phæbe, rosee, crinite, pulchricome, fluae, nitide, placide, cytharæde, cantor, & veridice. Titan, Milesi, Palatine, Cyrrhæe, Timbræe, Deli, Delphice, Leucadice, Tegæe, Capitoline, Smynthæe, Ismeni, & Latialis. Qui mirabiles impertiris naturas elementis: quo dispensante tumescunt, & sedantur maria: turbantur & serenantur aër & æthera: viuida quoque intenditur, reprimiturque ignium vis atque potentia. Cuius ministerio viget istius compago vniuersi, inscrutabiles rerum vires ab ideis per animæ mundi rationes ad nos vsque deducens & infra, vnde variæ atque multiplices herbarum, plantarum cæterarum, lapidumque virtutes, quæ per stellarum radios mundanum ad se trahere spiritum sunt potentes.

Adesto sacris filiae tuæ Circes votis. Si intento, castoque tibi adsum animo, si dignis pro facultate ritibus me præsento. En tibi faciles aras struximus. Adsunt tua tibi redolentia thura, sandalorūmque rubentium fumus. En tertio susurraui barbara & arcana carmina. Peractæ sunt lustrationes. Septem suffituum genera pro septem mundi principibus expediuiimus. Solutiones & ligamenta de more sunt peracta. Sygillauimus omnia. vnum abest vt præcationum quæ præcurrere debuerunt, quæque ad suos repetitæ sunt numeros concupita proferamus. Mœri inspice lineam, & vide an adhuc altum cœli sol teneat.

MOERIS. Nil abest.

CIRCE. Conuertor igitur ad te meridianum solem, per mirabilem potentiam qua vnu tam plurima facis. Per concitatorum equorum tuorum cursus, qui vniuersa detegens duo latentia percurris hemisphæria. Quis quæso rerum modus est? Ecce sub humano cortice ferinos animos. Conuenit ne hominis corpus vt cæcum atque fallax habitaculum bestialem animam incolere? Vbi sunt iura rerum? vbi fas, nefasque naturæ? Si repetiuit Astræa cælum, cuius ne vestigium quidem terra videat: cur non de cælo saltem apparet Astræa? Ecce subiuimus minimè occultum Chaos. Cur non miscentur ignibus maria, & limpida nigris terris astra: si in terris ipsis & earum gubernaculis nihil est quod faciem demonstret suam? Ipsa ne nos mater natura decipit? Matrem dixerim an nouercam? Veritati nil ipsa odibilius esse debet falsitate: bonitati nil ipsa malitia molestius. Non est, non est certe modicum ô clarissima mundi lampas, quod & visibilium, et non

sensibilium ratiocinantum circumueniamur ingenii. Cur ergo similem debuimus in ipsa natura yopocrism experiri? Si perpauci hominum animi sunt effincti, cur quæso tot hominum sunt eformata corpora? Conuertere igitur ad partes tuas ô Sol, & tantum naturæ & dignitatis tuæ præiudicium vindicato. Insignito Circem tuam tu cæterique præpotentes dii, vt eidem potentia qua ministerialibus spiritibus proximisque corporum istorum formatoribus imperare valeat.

Adiuro vos per mendaces vultus errorum ministros, per altam præsidum naturæ potentiam, vt à singulis brutalium specierum indiuiduis humanam abstrahentes faciem, in suas ipsa faciatis extrinsecas atque veraces prodire figuræ. Si quando repressum cursum obire debent flumina. Si quando altum suum arripare debent ignes. Si nullum est æterno violentum. Si tandem omnia suos ad terminos debent appellere. Mutatur ne aliquid Mœri?

MOERIS. Nil prorsus.

CIRCE. Adiuro vos iterum quid trepidatis? quid hæretis vectores formarum, sygillorum naturæ falsificatores. Iuppiter verax, cuius per vos est læsa maiestas vobis imperat. Cogit vos pater hominum, in cuius virtute vos ter, atque quater adstringo. Impero quoque vobis per cæteros qui supra cætera animalium genera habent imperium deos: vt sophistico hominum remoto vultu non impediatis quominus singularum in lucem conspiciendæ prodeant figuræ. Respicce Mœri.

MOERIS. Nil adest noui.

CIRCE. Tertiam igitur adiurationem agrauabo.

Iterum ad te manus tendo meas, ô sol. En tibi tota adsisto. Explica rogo te leones tuos, tuos lynces, capros, cynocephalos, laros, vitulos, serpentes, elephantes & cætera animalium istorum ad te pertinentium genera. Alciones, hirundines, coturnices, coruos, cornices, capellas, cicadas, & scarabeos, cæteraque tui generis volitantia. Testudinem, pholim, tunnum, raiam, cethe, cæteraque id genus tua. Qui Vbius, Alexiacus, Phanes, Horus, Apollo diei, Dionysius noctis, & Diespiter diceris. Cuius virtutem aurum, hiacinthus, rubinus, & carbunculus mihi vicariam subministrant. In medio regiminis planetarum reuerendè, cursum præmonstrans & commonstrans omnium: educens, producens, & maturans vniuersa, regnantum, & consiliariorum domine, fulgentibus radiis celeberrime. Si tu princeps mundi, oculus cæli, speculum naturæ, architectura animæ mundi, & sygillus alti architectoris. Te quoque lunam appello. En & adsisto tibi. Profer (rogo te) tuos mergulos, grues, buteones, cyconias, graculos, anates, anseres, cæterasque volucres aquaticas. Lumacas, ligurinos, palmipedes, salpas, araneas, ictices, iuersas, lacertas, tuaque generis istius vniuersa: Rubetam, ranam, cancros, limacas, ossolas, tuaque cætora natantium. Te appello: quam Hecaten, Latonam, Dianam, Phæben, Lucinam, Triuiam, Tergeminam, Deamque triformem dicimus. Si agilis, omniuaga, pulcherrima, clara, candida, casta, innupta, verecunda, pia, misericors, & intemerata. Iaculatrix, honesta, animosa venatrix, regina cæli, manium gubernatrix, dea noctis, rectrix elementorum, terræ nutritrix, animantium lactatrix, maris domina, roris mater,

aëris nutrix, custos nemorum, syluarum dominatrix, tartari domitrix, laruarum potentissima insectatrix, consors Apollinis. Adsis Menala, Euxina, Pisæa, Latorna, Auentina.

En & tibi Saturne senex erigor. Affer (rogo potentiam tuam) tuos asinos, bubulos, camelos, ceruos, talpas, lepores, mures, sues, basiliscos, feles, simias, hienas, siluros, mures, bufones, origes, cæteraque tui generis terrestria. Vespertiliones, noctuas, gallinas, muscas, brucos, locustas, cuculos, aliásque tui generis aues. Anguillam, polypum, sepiam, spongiam, & reliqua tui generis aquæa. Falcipotens, grandæue, mature, lente, tarde, verende, falcate, tristis, sapiens iudiciose, profunde, penetrator, rimator, scrutator, cogitatibundè, & contemplator. Ætatum dominator, agrorum cultor, falcis inuentor, temporum gubernaculorum moderator, currentis minister æternitatis, emensorum metitor spaciòrum, duratione intransibilem æquans sempiternitatem. Deorum parentis pater, adportans, & asportans vniuersa sub voraci tempore, orditor eorum quæ fiunt, seruator eorum quæ durant, & absumptor eorum quæ intereunt. A quo draconibus tractum toties sum mutuata currum. Qui Iouem igneo æthereoque cælo, Iunonem aeri, Neptunum mari, & Plutonem inferno deos genuisti. Adsis patér ætatis aureæ. Leucadie, Cretensis, Itale, Latie, Auentine.

Ad tuum quoque tribunal convertor ó Iuppiter, ede (exoro te) tuas aquilas, pernopteros, pygargos, perdices, pellicanos, cyconias, anthos, iliades, turdos, apes, cæterasque tui generis aues. Elephantos, subulones, ceruos, satherios, boues, cameleontes, aliaque generis

istius animantia. Delphinos, siluras, mugiles, glaucos & alia quæ tibi degunt in vndis. Fulminator, inuictissimé, iudex, prætorie, magistralis, dux, princeps, rex, imperator, & monarcha. Opulente, xenie, hospitalis, verax, & religiose. Hilaris, liberalis, pie, regalis, magnifice, misericors, & iustificator. Deorum fortunatissime. Vniuersam de fato felicitatem contrahens, veritatis amator, promotor potentatum, seruator maiestatis, fons vniuersæ lætitiae. Stator optime, legislator populorum, conciliator deorum. Qui diuum omnium pater appellaris. Cuius incessu geminus mundi cardo contremiscit. Adsis Olimpice, Dodonæe, Pæanomphe, Idæe, Phrigie, Tarpeie, Lybice, Pysæe, Gnidie, Molosse, Ausonie, Elysie, Latialis.

Te quoque Mauortem aduoco, ne dedigneris tuos hic promere scorpiones, serpentes, aspides, viperas, hircos, hœdos, pardos, canes, cynocephalos, apros, pantheras, lupos, onagros, equos, hyppelaphos, vulpes, tuasque cæteras bestias atque feras. Accipitres, falcones, sabuteones, strutiones, gryphos, percas, miluos, alias rapaces volueres & vespas. Fucam, draconem, crocodilum, chroneum, torpedinem, narum, & alia quæ tibi degunt in aquis. Gradium, bellicosum, masculinum, acutum, terribilem, collilatum, villosum, minacem, indomitum, truculentum, belliparentem, cruentum, infastum, impavidum, frementem, ambiguum, trucis aspectus deum, latis incidentem passibus, robustum, horrificum, ferreum, armisonum, furentem, efferum, horridum, crudum, homicidam, rabidum, turbidum, infestum, rapacem, atque funestum. Ardentibus oculis terribilem, ignem è naribus efflantem, magnæ graui-

tatis ducem , truculentæ factionis gloriosum principem, callidum cordis litigantium incensorem, enagiato gladio omnem tibi vim adaperire potentem , potentiarum & robustorum omnium inuictum dissipatorem, soliorum irrefragabilem euersorem, cui obſistenti resistit nemo, quem metus & discordia antecedunt, cui furor iraque ministrant, & quem mors sequitur, maxime omnium formidanda. Adſis Scythonie, Threicie, Bistonie, Strimonie, Odrysie, Melyte, Getice, Quirine.

Adſis & tu dea tertij cæli Venus, quam & Esperum, Bosphorum, & luciferum dicimus. Oro te, prome tuas columbas, turtures, pauones, ficedulas, galgulos, passeres, pelecanes, harpas, pifices, olores, cygnos, palumbos, sturnos, chenalopices, & non nominatas aues tuas. Lepores, hinnulos, equas, formicas, fringillas, cæteraque specierum istarum animantia. Phocam, ruticillam, sagum, vitulum & vndicola tibi natantia. Venus alma, formosa, pulcherrima, amica, beneuola, gratiosa, dulcis, amena, candida, siderea, dionea, olens, iocosa, aphrogenia, fœcunda, gratiosa, larga, benefica, placida, deliciosa, ingeniosa, ignita, conciliatrix maxima, suspectrix optima, amorum domina, harmoniarum ministra, musicalium dictatrix, blanditiarum præposita, saltationum moderatrix, ornamentorum effectrix, vniuersorum compago, rerum vinculum. Tu ex tota primi deorum parentis Cælij propagatiua virtute exorta, tu continua animantibus successionem præbens, tu voluptatum & gaudiorum omnium vniuersalis propagatrix, tu inaccessorum arduorumque omnium penetratrix, tu potens deorum omnium trium-

phatrix. Adsis dea Paphia, Cypria, Ericina, Calydonia, Samia, Idalis, Gnidia, Cytheræa, Capitolina.

Ad me conuertere Mercuri, qui & Hermes, & Stilbon, filius Maiæ, & Athlantis nepos generosus diceris. Coge, me rogante tuas vppas, apes, luscinias, mero-
pes, orchilos, monedulas, ardeolas, penelopes, philo-
melas & alias aues tuas. Item paros, pantheras, ligu-
rinos, herinaceos, mustelas, mulas, & eius generis a-
lia. Trochilum, squatinam, cancellum, murenam, pa-
sttinacam cum cæteris eiusdem speciei. Mercuri cadu-
cifer, galerate, pinniger, alipes, iuuenis, pulcherrimé,
virtuose, strenue, impiger, agilis, volucer, diligens,
conuertibilis, sapiens, scriba, pictor, cantor, vates,
inuentive, disputator, numerator, geometra, astrono-
mē, diuine. Reconditorum penetrator, occultorum elu-
cidator, enigmatum enodator, deorum interpres, nun-
cie facundissime, ratiocinator maxime, notarie solis,
superum, & infernorum conciliator, vtroque sexu
fecundissime, mas maribus, fœmina fœminis, arbiter
numinum, inuentor cytharae, artibus omnibus suffi-
cientissime. Adsis Arcas, Tegæe, Memphitice, Ægyptie,
Atheniensis, Palladie, Olimpice.

Adeste simul omnes septem mundi principes, & in
Circem vestram intendite, vt vestra mutuata potentia
(quam in vicariis vestris herbarum succis, & ignium
fumis, & lapidum appensionibus insinuo) administra-
tores figurarum valeam adstringere, vt vel coacti
faciant aliis generis viuentium species latentes (e-
mentita hominis recedente figura) ex occultis in aper-
tam prodire lucem.

Iterum ergo atqne iterum coniuro vos, atque confir-

mo, vastatores iniqui, impudentissimi, impij, pertinaces, non me fugietis. Recedant, recedant vel inuitis nobis humani vultus à bestiis. Potenter vobis impero in conspectu solis istius, per Iouem altitonantem, & per deos omnes qui segnitiem & tergiuersationem vestram vlciscentur. Creditis ista deos non curare? En literæ deorum sacræ: quas in hac lamina ostendo. En quos in aerem explicò characteres. En vestigium magni sygilli. Mœri, explica membranam in qua sunt potentissimæ notæ, quarum mortales omnes latent misteria. Hæc sunt quibus ipsas credimus nos posse mutare naturæ leges: cur non per ipsas licebit easdem impié prophanas instaurare? Adde ignibus thura, fumigiorumque cæteras species, hæcque dum ipsa submurmurauero, respice de fenestra quid se turba fiat:

MOERIS. Mirabile visu Circe, mirabile, de tot quos vidimus hominibus, tres quatuorue tantum, qui trepidi ad tuta configiunt remansere. Cæteros omnes quorum alij in proximas se recipiunt cauernas, alij in arborum ramos aduolant, alij se dedant in proximum mare precipites, alij domestici magis ad nostras fores adproperant: in diuersi generis animantia video transformatos.

CIRCE. Imó proprias explicauere formas. Futurum est vt inculper Mœri: beneficam Circen maleficam imprudentes homines appellabunt. Ij qui adhuc perstant veri sunt homines: illos nec vult, neque potest cantus noster attigisse.

MOERIS. Terrore concutior mea diua & regina, quoniam visu terribiles nobis bestiæ comminantur.

CIRCE. Paulo ante formidabas?

MOERIS. Minimé quidem.

CIRCE. Nunc igitur minor tibi datur timoris occasio.

MOERIS. Cur id?

CIRCE. Non enim differunt hæc quæ modo vides bruta & bestias (vt & ipsa nosti) ab iis quos paulo ante videbas homines, præter quam quod apertos nunc habent vngues, dentes, aculeos, & cornua quæ latebant. Imo & hoc te non ignorare volo, quod cum illo cae-
reant organo, quod est ad ipsa animorum intima le-
denda efficacissimum: longe minus nocua, atque for-
midanda sunt effecta.

MOERIS. Quid ipsum?

CIRCE. Lingua.

MOERIS. Dij me ament quid fecerint magis timeo
quam quid dixerint.

CIRCE. Minus ideo sapis. At & hoc indicabo tibi
quod & nunc pro eo in quo versaris formidinis genere
minus debeas esse sollicita. Ipsi enim, quorum alias cor-
nutos, alias aculeatos, alias ita dentatos, alias letiferé
vnguitos aspicis: erant omnes atque singuli cornu
simul & aculeo, & dente, & vngue terribiles. Iam
diuersa atque singularia quibus se tueri, & alias ledere
possint arma nacti sunt, cùm prius haberent omnia.

MOERIS. Quonam pacto id mihi suadebis?

CIRCE. Nescis enim qui manu armatur magis om-
nibus armari? nescis manum omnibus carere armis: vt
omnibus præpotens esse possit armis? ignoras ipsam
sibi & aculeos, venena, & cornua, & dentes adaptan-
tem, á nullis sibi timere bestiarum insultibus, & eo
tantum instrumento animantibus omnibus quæ viden-
tur imperare consueuisse? Temeré igitur & impru-

denter es facta timidior. Omnem igitur formidinem pelle ex animo, omnem abigas ambiguitatem, & mecum in ipsorum examen pergit.

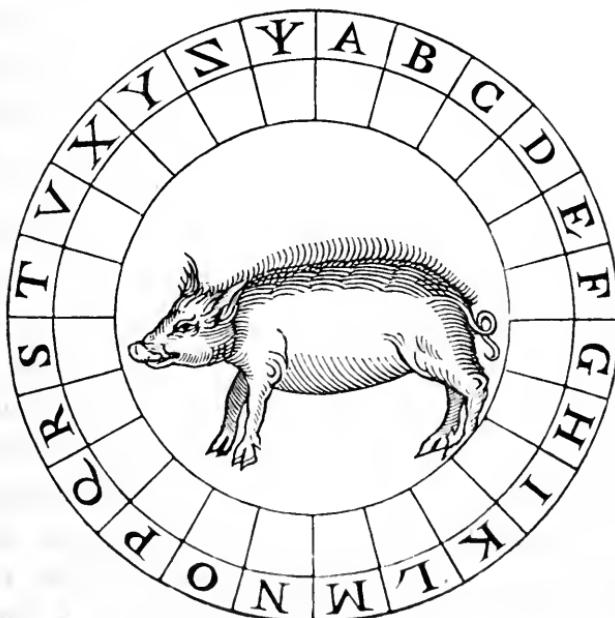
MOERIS. Non possum non timere præsentia, aptata, atque conuersa contra nos inermes atque debiles cornua, cæteraque quæ video mortis instrumenta.

CIRCE. Tuto propera, facili carmine superabimus omnia.

MOERIS. Id si dea potens polliceris, nihil hesitans pergo.

CIRCE. Principio isthæc domestica vestigemus animalia. En proximos nobis porcos qui fugam versus tecta arripuere, facillimè omnium istos sub humano cortice cognouisses.

MOERIS. Facillimè quidem.

CIRCE. Porcus enim est animal A, auarum. B, barbarum. C, cœnosum. D, durum. E, erroneum. F, fœtidum. G, gulosum. H, hebes. K, Kapitosum. L, Libidinosum. M, molestum. N, nequitiosum. O, ociosum. P, pertinax. Q, quærulum. R, rusticum. S, stultum. T, turgidum. V, vile. X, lunaticum. Y, auriculatum. Z, mutabile, ψ, non bonum nisi mortuum.

MOERIS. Cum elementarium porcinum institueres Circe, vnum de mage necessariis elementum prætermisisti.

CIRCE. Non illud inconsulté factum, quia ipsum est tum in aliis omnibus elementis implicitum, tum & ipsorum elementum videtur elementorum. In vno ergo adferantur omnia, sicut in omnibus allatum est vnum. A ingratum. B immundum. C inconsultum. D infidum. E inconstans. F impaciens. G indiscretum. H inciuale. I impudens. K impetuosum. L incautum. M infaustum. N ineptum. O iniquum. P inhumanum. Q immite. R inuercundum. S inquietum. T insanum. V intemperatum. X ignobile. Y incultum. Z inhospitale. ψ immemor.

MOERIS. Et ego per numeros ex naturalibus ipsum considerabo. j. Paruos habens oculos, hosque non nisi gulæ inseruientes. ij. acutas habet aures. iij. peramplas fances. iiij. immunditias ad omnes nares adpositas. v. læsiuos dentes. vj. augustum. angustum volo dicere frontem. vij. cerebrum pinguiuscum. vijj. caudam semper mobilem, semper adnodantem, nunquam verò nodantem. quasi semper negociantem, & numquam proficientem. ix. ventrem habet vnum & ampliorem. x. dentes nunquam amittit. xj. intra eius ossa nihil

aut modicum reperies medullæ. xij. quadrupedum omnium difficile pilum mutat, aut amittit. xiiij. habet pediculorum genus familiare. xiiiij. propriam habet ad coitum vocem. xv. fœmina eius ipso mare est vocalior. xvj. acerrimè sæuit tempore coitus. xvij. fœcundissimum multorum animalium. xvij. non est vno cibo constans. xix. facile in omnibus cibi generibus assuescit. xx. pabuli mutatione, & varietate maximè gaudet. xxj. illius qui glandibus est pastus caro, magis, meliusque sapit. xxij. in urbanum & sylvestre genus diuiditur. xxij. ibi deliciosius degit ubi lutum repperit. xxij. brutale omnino.

Tot igitur indicia sui cùm porcus habeat, quis ipsum facilè (quantumcumque sub homine lateat) non cognoscet? Si tibi videtur domina, cætera vñico, magisque adcommodato signo persequamur: præstare enim videtur leuius multa tangere, quám duo comprehendere, vel vnum.

CIRCE. Ita faciendum.

QVÆSTIO PRIMA.

MOERIS. De pluribus quæ video canum generibus, cæteris omissis vt. hac quæ mordax est & proprié Cynica, quæ non minus est ipso porco illustris: quomodo istud ignavum canum genus sub humana figura potuisse agnoscere?

CIRCE. Ipsum est genus illud barbarorum, quod quidquid non intelligit damnat atque carpit: vt modo ignavi & ipsa figura noti canes allaurant in ignotos

omnes etiam beneficos, in perditos etiam atque scelestissimos notos mitiores.

QVÆSTIO II.

MOERIS. Asinos modo prætermittam : de ipsis n. alias grauius , atque maturius considerabitur. Hos asinorum filios puta mulos, qua nota dinoscere potuissem ?

CIRCE. Ij sunt qui vt philosophi haberentur & eloquentes: nec philosophi nec eloquentes erant. vt poëtam iactantes & oratorem: neutrum essent. vt sub titulo legistarum atque scholasticorum : nec tales haberentur neque tales. vt grammatici & disceptatores: in vtroque deficerent munere. vt mercatores & nobilis: secretius ignobilitatis genus incurrerent. vt togati & armigeri: bello essent & literis inepti. vt aulici & religiosi : etheroclii generis se præstarent animal. vt pulchri & terribiles : neque foeminam ederent neque virum. veluti modo ex equa matre & asino patre, non sunt equi nec asini: & ruditum cum hinnitu mixtum habent.

QVÆSTIO III.

MOERIS. Hyrcos quid mihi significasset ?

CIRCE. Vel odor hyrcinus, vel quod quandiu viuant, tamdiu coeunt. vel hoc quod gestiunt cum socium cum sua foemina coeuntem viderint, tunc præ gaudio crissant, & exultant vt arietes.

QVÆSTIO III.

MOERIS. Quomodo potuissem simias obseruare?

CIRCE. Vel ab ipso naso, vel ex hoc quod cùm optima quæque affectarent, vt vel optimam poësim, vel sophiam, vel orationem, vel hystoriam: infælicissimè tamen in omnibus se gerebant. Ex hoc inquam quòd tendentes ad optimum inciderint in pessimum. vt nunc vides, quòd cùm hominem animalium pulcherrimum imitentur, hoc ipso fiunt maximè omnium deformes.

MOERIS. Non obstante quod simius simio pulcher.

QVÆSTIO V.

MOERIS. Quomodo distinxissem ab isto genus illud aliud simiarum?

CIRCE. Illi in seriis grauibúsque rebus inutiles, magnatibus adulando, & hystrionando, & parasitos agendo placebant: vt modo cùm non valeant cum asinis ferre onera, cum equis militare, arare cum bobus, cum porcis mortui pascere: sic tantum vsuueniunt vt risum faciant.

QVÆSTIO VI.

MOERIS. Est & tertium simiarum genus sepositum, respice ad ripas fluuii, quid illud indicabat?

CIRCE. Erat videre barbarum parentum genus, inurbanos, inciuiles, & malè natos educans filios, dum immodico & irrationali affectu moribus illorum indul-

gerent: vt modo vides in propria forma catulos suos strictius amplexando necare.

QVÆSTIO VII.

MOERIS. Qua nota camelos aspexisses?

CIRCE. Dicam. Cùm sub eo quod hominis est latitarent, puris rebus minimè delectabantur, sed cuncta ad morem suum conspurcata probabant: de quorum genere sunt qui sapientum monimenta puerilibus & sordidis infecta adiectionibus suscipere malunt, aut suscipi: vt modo totum camelum præferentes potu minime gaudent, nisi cùm pedum conculatione turbata fuerit aqua.

QVÆSTIO VIII.

MOERIS. Isti proximum genus & capite persimile non cognosco. hæret enim cameli capiti ceruix equina, maculisque intincto dorso tigrim refert, & pedibus bouem.

CIRCE. Cameleopardales ipsos appellant, quos inde percipere potuisses, quia ritu quodam erant deorum cultores, voce carnifices, vita diuerso vitiorum genere immundi, scripturæ monumentis bubulci.

QVÆSTIO IX.

MOERIS. Qui erant hienæ gestus?

CIRCE. Blandiebantur obsequio, vt in perniciem traherent: vt modo humanam sciunt referre vocem,

& homines proprio quod audierint nomine aduocare,
quos discerpant.

QVÆSTIO X.

MOERIS. Videtur adstare & aliud hienæ genus.

CIRCE. Ipsum idem sub actionibus diuersis agnouisses. vides quemadmodum adcurrant ad hominis excrementa, quæ si altius essent (vt nequeant attingere) suspensa : porrectu corporis lassæ interirent. Iisdem cùm homines referrent, foedissima quæque habebantur dulcissima, & de optimis ipsum pessimum consulebatur accipere. Sicut in saccis quibus vina co-lantur apparet: ipsi enim vina effundentes, solas sibi retinent feces.

QVÆSTIO XI.

MOERIS. Ceruorum genus istud tam celebriter cor-nutum?

CIRCE. Isti sub quorundam principum tegumento latebant, quibus si quid placebat, id procul percipiabant: si quid minus arrisisset quam tumuis clama-sse non intelligebant. vt modo si arrigant aures, acutissimo pollent auditu: si demittant surdissimi sunt.

QVÆSTIO XII.

MOERIS. Quid nos in elephantum prospectum addu-xisset?

CIRCE. Hoc quod nares habebant pro manu, vel

quod carentes manibus, vtebantur naribus: nihil enim ipsi cùm facere nescirent: in aliorum factis iudicandis tantummodo occupabantur.

QVÆSTIO XIII.

MOERIS. Quis vrsos istos olfecisset?

CIRCE. Quicumque expertus esset illorum naturam contumacem, barbaram, atque feram: quos pariendo, fouendo, nutriendo, & lambendo promouerit. Hoe enim animal quantumuis lingua aliisque oris lenimentis ex infigurato rudique partu formetur: ferum tamen adolescit, durum, & alpestre.

QVÆSTIO XIII.

MOERIS. Quis leones cognouisset?

CIRCE. Qui considerasset quod cùm principes essent, à viribus infimorum conuitiis illis erat metendum. veluti nunc natura ipsa coguntur cristam, vocemque galli formidare.

MOERIS. Nunquid proprea in feras sunt mutati?

CIRCE. Minime, sed erant ipso addito furore leones.

QVÆSTIO XV.

MOERIS. Cætera illa maiora alias consideranda relinquo. Qua nota istricem mihi potuisses indicare?

CIRCE. Nonne vides ipsum aristas spinásque suas non nisi prouocatum, accitum, instigatum, & compulsum iaculari?

MOERIS. Intelligo.

QVÆSTIO XVI

MOERIS. Echinos facile oognouissem, quia vt modo spinas, spinis circumquaque contecti ingrediuntur: sic olim in omnibus negociis acerbitatem seruabant, cùm animum intus asperum retinerent.

CIRCE. Veré quidem.

QVÆSTIO XVII.

MOERIS. Vnde pro testudinibus illos diuinasse. & quale testudinum genus (omissis aliis) est istud?

CIRCE. Hi extiterant magna expectatione allicti ad aulas principum, quarum deliciis delectari poterant, adusque vt eis postea liberé in suum se ocium atque quietem recipere non licuerit: veluti nunc humano deposito velamine, & suo apparentes cortice contectæ, cum meridiani solis oblectatae calore, totum illi excal-faciendum dorsum exposuerint, adeo potentia solis ipsarum corticem exsiccauit, vt eodem quasi supernatante subere repressæ: nequeant ad tutiores, interio-résque recessus adnatare, vnde & nullo negotio iam possunt à venatoribus captari. Hoc testulinum genus Indicum appellant.

QVÆSTIO XVIII.

MOERIS. Quid ais de canceris istis quos pinnoteras appellant?

CIRCE. Nonne vides quemadmodum sub inanibus se condunt concharum testis: minores sub minoribus, sub capacioribus autem maiores? Iam videre licebat multos qui cum per sese nihil valerent: propria diffisi sufficientia, maiorum dominorūmque suorum titulis tuebantur.

QVÆSTIO XIX.

MOERIS. Vidisses crocodillos?

CIRCE. Contra plaudentes ferociebant, concedebant autem contemnentibus & obstantibus: vt modō terribiles extant in fugaces, fugaces in terribiles.

QVÆSTIO XX.

MOERIS. Aspides quoque?

CIRCE. Hi in parentes, magistros, & beneficos: contumeliosi, ingrati, homicidæ: vt modō filij, matres morsibus enecant.

QVÆSTIO XXI.

MOERIS. Quomodo illuxissent isti pro chameleontibus?

CIRCE. Vel quia adulatores & imitatores omnium præter quām eorum quæ onesta & clara videntur: sicut nunc præter rubrum, atque candidum, colores omnes imitantur. Vel quia aura popularis eos alebat nec quippam aliud ab humana laude & gloria aucu-

pabantur. Aspice illos ore semper hiantes , vtque alio
quám aëre non pascantur. Vel quia intra maximum
quem habent atque capacissimum pulmonem nil pos-
sident: veluti iam præter ventosam iactantiam nil po-
tuissent animorum notomistæ in ipsis contemplari.

QVÆSTIO XXII.

MOERIS. Vno dic verbo, quis aspectu homines, con-
uicisset esse aquaticos istos?

CIRCE. Dicam. Qui illos malorum turpiumque liben-
ter auditores & imitatores considerasset: ita. n. Sy-
cias comperisset, quæ modo id quod in corpore pessi-
mum est, & insuaue potenter attrahunt. Illos Polypos
cognouissent, si vidissent quomodo diuersorum se
moribus adconimodando, & animalium diuersi generis
(vt aucupes facere consuevere) fingendo voces: rem
domesticam nouerant simulando augere, quemadmo-
dum modo coloris mutatione venantur.

QVÆSTIO XXIII.

MOERIS. Dimisis istorum speciebus aliis con-
siderandis: leuemus oculos Circe ad aues istas quæ ad
proximam Syluam & eminentias aduolare. Qui erant
hyrundines quæ in ipsis nidulantur tectis? Sno satis
yultu ipsas eos figurare fertur qui vultum suum sere-
nante fortuna amicis aderant: qua sæuiente & incon-
stantem obnubilante faciem. terga dabant: vt modo
veris tempore nobis adsunt, hyeme vero vrgente re-
cedunt.

CIRCE. Bene. Sed & in hoc cognosci poterant, cùm sub hominis tegumento simul cum veris conuersarentur hominibus, & humanas adirent patrias, atque domos, de abiectis paleis, & festucis eorum se accommodantes: ipsis tamen non poterant assuescere: sicut & mures nequeunt cum hominibus conuenire, quantumuis sub eodem degant atque viuant tecto.

QVÆSTIO XXIII.

MOERIS. Pauones quoque facilé cognouissem, videbam enim gloriose, altigrados, pennas colorésque suos amplantes, inflato pectore tumentes.

CIRCE. Certe. Sed & eos intelligere pauones debusses, qui nihil nisi laudati faciebant: vt modo cum quis eos laudauerit, se pennis explicatis faciunt perspicuos.

QVÆSTIO XXV.

MOERIS. Luscinias quoque non ignorassem. Erant quoddam loquacium hominum genus, qui multum dicebant vt multum sapere viderentur: quos quidem stultorum alebat existimatio: sapientibus æque atque stulti contemptibiles, quibus illud non latet quod dicitur. *VAS VACVVM MVLTVM SONAT.*

CIRCE. Optimè. Erat & quoddam garrulum poëtarum genus, quod inanibus modulationibus abundabat.

QVÆSTIO XXVI.

MOERIS. Quem refert aus pusilla quæ vocem bouis imitatur?

CIRCE. Istos cognouisses cùm vilia, atque pusilla subiecta: sufficientia, animo, & natura viles: vocem (de rebus magnis loquentes, & decernentes) magnificabant.

QVÆSTIO XXVII

MOERIS. Coccices noui, cum alienas vxores suorum facerent filiorum matres: vt nunc videmus oua in alienis supponere nidis.

CIRCE. Recte iudicasti.

QVÆSTIO XXVIII.

MOERIS. Aquilam quam auem regiam appellant, contortis rapacibúsque digitis satis ipsam se declarantem, quis non cognouisset? quis ipsam sub homine vociferantem non audisset?

CIRCE. Certum est & aquilas multas sub quorundam potentum vultibus latere. Omnes aquilæ sunt potentes, atqui non omnes potentes, aquilæ. Neque enim Circen tuam ex hac parte aquilam dixeris, cùm deam asseras, atque reginam.

MOERIS. Minimè quidem, sed quid esset iniuriæ? nonne & deorum pater Iuppiter ipse sub aquila latuit?

CIRCE. Recedis á proposito, iam de aquilis quæ sub

homine latebant loquimur, non de hominibus atque
diis qui solent sub aquilis & animantibus aliis latere.

QVÆSTIO XXIX.

MOERIS. Auem illam quæ aquilam videtur oppugna-
re, non cognosco.

CIRCE. Cybindum appellant. Aquila & Cybindus
latebant sub specie principum, qui cùm inter se con-
sererent, á tertio inuadente subuertebantur: vt modo
ad usque cohærent vnguibus & rostro se dilaceran-
tes: vt ad inferiora terræ mutuo conflictu depresso, ab
aliis corripiantur.

QVÆSTIO XXX.

MOERIS. Dij optimi nunquam adeó magnam auim
vidisse memini.

CIRCE. Illa est strutio camelus auium maxima, at-
que stolidissima: quæ cum frutice collum occultarit.
latere se existimat. Tales sunt & phasiani, tales sunt
& mugiles, in aquis. Ipsam aspicere potuisses cùm
homo ingenti corpore onustus atque mole, minimum
habens iudicij præsentabatur.

QVÆSTIO XXXI.

MOERIS. Siquidem multis volatilium communem,
esse constat rapacitatem & carniuoracitatem, quónam
Circe vultures (si vultures sunt quos video, ob ipsas
enim quæ superuēnere tenebras non bene possum eas.

quas ibi video nigras aues distinguere) signo seorsum ab aliis cognouissem?

CIRCE. Ipsi sunt vultures. Ipsi iam imminentes diuitum captabant mortes, quas pluribus præcedentibus annis olfaciebant: vt modo ad cadauera aduolant, quæ ante triduum futura præsentient. Sed nos famem futuram non præsensimus, & nimium volatilibus istis intentæ, tenebras in ipso extremo sentiuimus crepusculo: quæ stellarum nobis reddito conspectu, nos ab istorum animalium intuitu distraxere. Tectum ergo coenaturæ repetamus.

MOERIS. Crastinam ergo diem si lubet totam ad inspicienda reliqua destinemus.

CIRCE. Ita, si à magis vrgentibus non auertar.

QVÆSTIO XXXII.

MOERIS. Sed diuersi generis noctilucas istas quæso domina Circe ne differas significare mihi, sub quibus latuisse possunt faciebus?

CIRCE. Isti sunt docti, sapientes, & illustres: inter idiotas, asinos, & obscuros.

QVÆSTIO XXXIII.

MOERIS. Qui erant hoc adeo venustum, affabile, humanum, conuersatile, & officiosum animalis genus: quod ante nos vrgente nocte ad perticas domesticas aduolauit? Gallos inquam istos quomodo cognouissem?

CIRCE. Gallus cùm sit animal pulcherrimum, canorum, nobile, generosum, magnanimum, solare, impe-

riosum & pené diuinum: seipso tamen abutitur, & ob id vnum meliori exuitur forma: quod cum simili atque consorte, pro vilibus & ociosis gallinis vt plurimum in pugna commoritur, isque qui victor euadit aliis oblectamen spectatoribus, cantu se testatur superiorem. Iustum vidisses in illis latere, qui mutuis dissidiis mutuo se consueuerunt atterere, quique sua in suos facinora cæteris ridiculi iactabant.

FINIS.

PHILOTHEI
IORDANI BRVNI

NOLANI DIALOGVS II.

applicatorius ad Artem
Memoriæ.

Interloquit. ALBERICVS
BORISTA.

ALBERICVS.

AMICE Borista , in lectione Circæi cantus , eiusdémque fectorum successuum , exigui quo vti licet temporis triuisse partem , non potest metedere. Ibi non modicam rerum conspicio varietatem , ibi multos in ipso verborum cortice sensus explicitos: intentiones quoque medullitus implicitas , innumeratas esse coniicio , de quibus omnibus id quod seriosum est atque præcipuum , ignorare me fateor .

BOR. Nec facile intelliges.

ALB. De iis autem in quorum captum possem promoueri , vnum duntaxat est quod ardenti animo concupisco .

BOR. Quidnam ?

ALB. Vt eam ipsam quæ in dialogi facie est varie-

tatem valeam (quatenus per artem fieri posse audio) eodem quo parta fuit ordine, absque negotij arduitate memoriter fixam retinere. Ipsum enim & per laboris impatientiam labilémque (quæ à natura est) retinendi facultatem, alioqui me facere posse diffido. Audio te ex Iordani inuentis haud istrionicam quandam, qualem iactant alij, ex considerationibus de vmbbris idearum expressam callere artem: quam multi valde arduam, proprioque studio inaccessiblem iudicant. Non nulli ex iis qui doctiores vulgo videntur, ne ipsorum insufficientia delitescat, & cùm suam pudeat eos fati paupertatem, quod quippiam ex ipsis non percipient ad artem quam asserunt esse confusam referunt.

BOR. Artem quidem inaccessiblem, sed sine schala concesserim facile. Difficilem quoque fateor, sed non propterea accusatione dignam: omnia quippe optima velimus nolimus, decreto deorum in arduis esse sita, non est quem lateat. Quod etiam doctorum multi per se ipsos eam non intelligent, non est eorum ignorantiae, nec artis confusioni tribuendum: nihilo enim minus absque istius artis intellectu doctissimi esse possunt. quod enim ad ipsos attinet, illud est in causa, quod aliis in negotiis magis occupati, modica artis istius sententias legunt attentione. Non enim satis est quod membra intentionumque partes omnes intelligent: sed & insuper necessarium est eos dignari, vt circa eadem considerent & contemplentur, nec non intentiones alias ad alias referant, relatásque cum aliis ita conferant, vt quasi ex simplicibus intentionibus, terminorum conflent combinationes, & per se ipsos ea quæ in proposito inuentionis iudicij & memoriae

deduci possunt ducant. Pro iis autem qui tantum subire laborem & ad tantam pertingere perfectionem minimè valentes; aliqualem praxim tantummodo captant: extat eius editio quædam, paucis quibusdam amicis communicata, iis qui in huius generis artium studio sunt versati, facilis ad intelligendum. vbi quid alienis addiderit inuentis, quidque totum adinuenerit ipse, per te facile poteris videre.

ALB. Proprij sunt mihi dij: rem mihi desiderassisimam videbor esse per te consecutus, si dictis facta respondebunt.

BOR. En exemplar aperio, sis attentus animo, & audita considera, & si quippam non intellexeris, perquire. Habet libellus pro titulo suum proæmium.

ALB. Lege.

ପରିବାର

କାଳୀ କାଳୀ

INTENTIO AVTHORIS.

BORISTA.

*Intentio nostra est, diuino annuente numine, artificio-
sam metodicamque prosequi viam: ad corrigendum de-
fектum, roborandam infirmitatem, & subleuandam vir-
tutem memoriae naturalis: quatenus quilibet (dummodo
sit rationis compos, & mediocris particeps iudicij) pro-
flere possit in ea, adeo ut nemo talibus existentibus
conditionibus, ab ademptione istius artis excludatur. Quod
quidem ars non habet a seipsa, neque ex eorum qui præ-
cesserunt industria, à quorum inuentionibus excitati:
promoti sumus diuturnam cogitationem ad addendum,
tum eis quæ faciunt ab facilitatem negotiis atque certi-
tudinem: tum etiam ad breuitatem. Quandoquidem quæ
secundum viam aliorum requirebant diuturnam exerci-
tationem, intensam attentionem, & quodammodo ab aliis
studiis abdicationem, adeo ut feliciora ingenia tale stu-
dium deditarentur: iam per nos Altissimi gratia adeo
facile & illustre & dignum negotium proponitur: ut nemo
sanæ mentis sit, qui nedum artem amare debeat: ve-
rum quoque toto appulsu atque neruis, in eius studium
incumbere. Quandoquidem ars ista adiuuat omnes alias,
& ostendit viam, & patefacit aditum ad inuentiones alias
plurimas. Siquidem ita faciet, ad memoriam, ut etiam
maxime conserat ad iudicium. Sed quid in laude, & mo-
mento huius artis detineor? Successus rem ipsam com-*

probal. Vnum tantummodo est difficile, vt aliquis hæc ipsa per se ipsum possit intelligere. A docente omnes intelligent. Quod quidem non euenit ex eo, quia nos difficultati studeamur: sed a nouitate rei & celebritate terminorum. Hortatur autem Plato in Euthidemo vt res celeberrimae atque archanae habeantur à philosophis apud se & paucis, atque dignis communicentur. Aqua enim inquit ille vilissimo pretio emitur, cùm tamen omnium rerum sit pretiosissima. Idem nos amicis nosris facimus, atque intensius: maiori elenim occasione ducimur quam Plato in eo proposito duceretur. Idem omnibus iis, in quorum manus ista deuenerint, consulimus: ne abulantur gratia & dono eisdem elargito. Et considerent quod figuratum est in Prometheo qui cùm deorum ignem hominibus exhibuisset, ipsorum incurrit indignationem. Cætera quæ in proæmiis & ampullatis exordiis solent proponi, prætermittimus. Sufficit enim necessaria adducere & ea quæ ad præsentis intentionis complementum faciunt.

DIVISIO LIBRI.

« Habet præsens negotium vt diuidatur in Theoriam & Praxim, vtpote in rationem artis, & principiorum ipsius: Et præcepta illa à quibus maximé proximéque operatio proficiscitur.

« Theoria habet tres partes : Aliam quæ est de modo inquirendæ artis in gubernanda phantasia & cogitatiua, quæ sunt portæ memoriæ; Aliam quæ est de ratione subiectorum seu locorum ; Aliam quæ est de ratione adiectorum seu imaginum.

« Praxis verò habet duas partes : Alteram quæ respicit memoriam rerum; Alteram quæ respicit memoriam verborum.

DE THEORIA PRÆSENTIS

ARTIS

PRIMA PARS TEORIÆ.

CAP. I.

« Modus & ratio gubernandorum sensuum internorum
« ad instruendam & construendam memoriam.

« § I Ordo potentiarum & organorum.

« Satis famosum est, atque concessum: quatuor esse cellulas, pro quatuor sensibus internis, qua-

« rum: Prima, sensus communis appellatur, situata
« in anteriori parte cerebri. Secunda, vsque ad ce-
« rebri medietatem, phantasiæ domicilium nuncupa-
« tur. Tertia illam contingens cogitatiuæ domus di-
« citur. Quarta verò memoratiuæ. Hoc modicum est
« vt ad præsentem spectat considerationem: præ-
« terquam ea de causa, vt habeamus ordinem ope-
« rationum istarum potentiarum , ad perficiendam
« memoriæ operationem,

§ II. *Ordo operationum siue actuum.*

« Ordinantur igitur ita operationes istæ, vt per
« aliam, ad aliam progredi non valeamus, usque ad
« vltimum memoriæ cubile: nisi successiué inceden-
« tes ab vna in aliam, eodem ordine quo per sua
« organa, & domicilia á matre natura fuerunt in-
« stitutæ, & ordinatæ secundum situm. Imaginentur
» enim vt quatuor cameræ, seu cubilia non quidem
« seposita , sed vt altero intra alterum collocato ,
« ita vt in quartum pateat ingressus per tertium:
« in tertium per secundum: in secundum per pri-
« mum. Dico in proposito vt nihil ingrediatur me-
« moriam, nisi per atrium cogitatiuæ: nihil cogita-
« tiuam, nisi per atrium phantasiæ: nihil phantasiam,
« nisi per atrium sensus communis.

Comparatio § III.

« Habenda ergo ratio est in arte ista eadem cum
« ea quam naturam ipsam habere perspicimus: vt

« videlicet ars ipsa & imitetur, & sequatur, emu-
« letur, & adiuuet naturam. Idque ipsum præstet
« in duobus. Tum videlicet in eo quod faciat res
« memorabiles. Tum etiam in eo quod easdem or-
« dinatē memorabiles reddat, atque promptas. Pri-
« mum efficitur beneficio imaginatiuæ: secundum
« beneficio phantasiæ. Imaginatiua enim perficit i-
« magines cum rationibus suis, phantasia vero præ-
« sertim atque proprie loca atque sedes imaginum.

CAP. II.

De modo inquirendæ artis, in gubernanda phantasia.

« Cogitatiua igitur formatur (vt naturales volunt)
« per species non sensatas, quæ à speciebus sensa-
« tis educuntur. Est ianua, & introitus, & clavis
« vnica cubilis memoriae. Vnde eorum tantummodo
« meminimus, quorum impulsu cogitatio sollicitata
« fuerat (dico cogitationem vniuersaliter dictam in
« genere ratiocinantum: hæc enim facultas in bru-
« tis æstimatiua dicitur ab ipsis qui solemnius phi-
« losphantur) per amorem, odium, metum, spem,
« tristitiam, lætitiam, abominationem, delectatio-
« nem, & species aliarum affectionum animalia, qui-
« bus quidem memoria redditur habilis ad receptio-
« nem specierum sensibilium: & species sensibiles
« aptissime actu ab eadem recipiuntur.

« Ecce quomodo species redundunt memorabiles &
« formabiles. Iuxta quam facultatem solam tantum-

« modo hoc nobis feliciter succedit: vt ea quæ vi-
« dimus nos vidisse recordemur cùm occurrerint.
« Alterum necessarium est pro vsu doctrinæ, vt or-
« dinate & ad libitum eorumdem recordemur. Et i-
« deo sicut in scriptura extrinseca atque pictura quæ
« seruiunt oculis extrinsecis duo requiruntur: ratio
« videlicet formæ atque figuræ characterum & ima-
« ginum, & materia atque subiectum in quo for-
« mæ illæ & imagines possint subsistere, manere &
« perdurare. Ita etiam in scriptura intrinseca atque
« pictura, quæ seruiunt oculis intrinsecis, duo sunt
« necessaria. Alterum quod habeat rationem figura-
« rum, imaginum & literarum: alterum quod habeat
« rationem libri, paginæ, lapidis, atque parietis, vnde
« pendet ratio proximé dicendorum.

SECVNDA PARS THEORIÆ

CAP. I.

De his quæ faciunt ad Theoriam subiectorum & formarum.

« Oportet igitur pro basi & fundamento istius,
« primo quasi paginam apparare: deinde rationem
« adscribendorum characterum, & apponendarum
« imaginum adferre & insinuare modo quo alia ad
« alia referantur. Facile subinde erit mediocribus
« considerationibus & conceptis, prodire ad opera-
« tionem.

S I.

De subiectis: & primo quid sit subiectum.

« Subiectorum ergo ratio, primo consideranda oc-
« currit, ante quam promoueamur ad insinuanda ea
« quæ illis adueniunt. Subiectum ergo in proposito
« non sumitur secundum intentionem logicam, vel
« phisicam: sed secundum intentionem conuenien-
« tem quæ technica appellatur, vtpote secundum in-
« tensionem artificialem: & est subiectum, non for-
« malium prædicationum, quod distinguitur contra
« prædicatum. Non formæ substantialis, quod ile di-
« citur, quod est materia prima. Non formarum ac-

« cidentalium, quod est compositum physicum. Non
« formarum artificialium inherentium naturalibus cor-
« poribus. Sed est subiectum formarum phantasiabi-
« lium apponibilium, & remobilium, vagantium, &
« discurrentium ad libitum operantis phantasiæ, &
« cogitatiæ. Ex quo desumitur ratio seu definitio
« subiecti pertinentis ad hanc artem in sua gene-
« ralitate: quod distinguitur in suas species, pacto
« quod sequitur.

§ II.

De subiecto quod est præsentis intentionis.

« Subiectum vero istud (vtpote quod est aptum
« natum ad recipiendas formas memorabiles vt me-
« morandæ sunt) pro cominodo esse potest vel com-
« positum naturale, vel semimathematicum, vel ver-
« bale posituum. Ipsum vero naturale, Vel potest
« esse communissimum, extentum iuxta latitudinem
« ambitus vniuersi, Vel communius iuxta latitudinem
« Geographiæ, Vel commune iuxta latitudinem alicu-
« ius continentis, Vel proprium iuxta latitudinem po-
« liticam, Vel proprius iuxta latitudinem domesticam,
« seu œconomicam, Vel propriissimum iuxta multi-
« tudinem atque numerum partium domus, & par-
« ticularum eiusdem.

« Tot existentibus subiecti speciebus: ipsæ quæ
« sunt infra latitudines proprietatis: maximè sunt ad
« vsum præsentem accomodatae, licet etiam hæ quæ
« sunt infra latitudinem communitatis vsu venire

« valeant. Porro praxis illarum, vna cum praxi subiectorum semimathematicorum currere potest. De quibus fortasse in regulis practicis aliquid monstrabimus. Nunc autem consequens est in medium afferre conditiones subiectorum per ordinem.

CAP. II.

De conditionibus subiectorum.

§ I.

« Subiecta ergo sensibilia atque materialia, iudicio omnium qui de hac arte hactenus bene dixerunt: primo quo ad substantiam ita sunt eligenda, vt sint ad oculum sensibilia: quorum Alia sunt naturalia vt lapides, arbores & similia. Alia sunt artificiosa, vt aulæ, columnæ, anguli, statuæ & similia. Alia sunt vtroque modo sese habentia, vt quæ partim natura, partim arte constant.

§ II.

« Quó ad quantitatem eorum continuam, subiecta propria debent esse non admodum magna, ne quasi visum obtundant & disperdant, nec admodum parua, ne quasi visum fugiant: sed mediocria ad hominis magnitudinem talem, quæ sit iuxta altitudinem eleuatorum & latitudinem extendorum brachiorum.

§ III.

« Quó ad quantitatem discretam sint tot quot sunt
« præcipuæ species memorandæ. Modica quidem at-
« que pauca sufficiunt ad rerum & sententiarum me-
« moriam: plurima verò ad memoriam verborum re-
« quiruntur.

« Quod etiam ad copiam subiectorum attinet, quo-
« niam aliquando non sufficere solent ipsa quæ ex
« vna domo vel ædificio desumi & eligi possunt:
« confugiendum est ad actum proportionalem ei,
« quem scriptores ad oculum extrinsecum facere con-
« sueuerunt. Vbi quippe eis pagina vna non sufficit
« ad integri negotij expressionem, paginam paginæ
« adnectunt atque consuunt: vt quod tabella non ex-
« primit, liber exprimat. Ita fermé nobis consultitur
« in præsenti operatione, vt propria institutione loca
« communia locis communibus connectamus. Et o-
« pere nostræ cogitationis, & phantasiæ, ea quæ re-
« ipsa sunt diuisa, disiuncta, & ab inuicem elonga-
« ta: vniantur, coniungantur, & approximentur. Fiat
« igitur hoc pacto. Fini & termino vnius, adhe-
« reat principium alterius vel adherere intelliga-
« tur. Nihil enim obstat quo minus possis fini atque
« termino tuæ domus, quæ est in vna parte ciui-
« tatis, apponere principium vnius ædificij, quod
« est in alia parte ciuitatis. Pariter nihil obstat quo
« minus valeas extremo locorum Romanorum ad-
« nectere primum locorum Parisiensium, dummodo

« sit fixum apud te, atque sancitum, vt semper tali
« fini tale principium intelligas succedere.

§ IV.

« Quo ad Qualitatem. Subiecta vt volunt omnes
« non debere esse nimium illustria, neque admodum
« obscura: sed talia qualia non intelligantur excel-
« lentia sua visum turbare, vel defectu suo visum
« minus mouere.

§ V.

« Quo ad Differentiam. Volunt vt caueatur tan-
« quam ab igne á pluralitate similium locorum, sed
« in omni electione commendetur varietas. Vnde di-
« mitte (inquiunt) plura inter columnia similia, si-
« miles fenestras, dimitte vacua spatia. In quibus
« tamen si placeat aliquid collocare: instituere potes
« aliquod receptaculum cuiusmodi est altare, mensa,
« solium, ceteraque huiusmodi.

§ VI.

« Quo ad Relationem. Subiecta debent intelligi
« formata, mota, & alterata aduentu imaginum: vt
« easdem valeat commode repraesentare. Intelligantur
« inquam affecta, sicuti de facto afficitur pagina per
« aduenientem literam: vel si fieri potest, & melius,
« sicut afficitur cera per nouae imaginis impressio-

« nem. Et hoc notasse valet at id quod sciri debet
« quo ad actionem, & passionem.

§ VII.

« Quo ad Ordinationem. Ex omnium sententia lo-
« ea sine delectu non sunt assumenda: sed ordinaté:
« sicut per ordinem sibi succedunt partes, & mem-
« bra ædificiorum.

§ VIII.

« Quo ad Situm. Non debent esse nimium pro-
« pinqua, neque nimirum distantia: sed ad conueniens
« interuallum seposita. Alioqui ita confundent obtui-
« tum & intuitum imaginationis: sicut in scriptura
« oculari, confusionem causant literæ super literas
« inscriptæ, & literæ literis inherentes.

« Similiter etiam turbant (licet non ita) literæ à
« literis plusquam medio criter semotæ.

BOR. Percepisti ne Alb. subiectorum rationem.

ALB. Percepi, & in ipsis quod ad modos & conditio-
nes eligendorum locorum spectat, nihil amplius adferre
videtur præter id quod hactenus ab aliis extat allatum.

BOR. Rem superficie tenus considerasti. Sed con-
cessum sit eum de iis quæ pertinent ad loca sensibilia
nihil permutare. Quid dices si hæc, quæ mortua prius
habebantur, per ea quæ proximè subsequenti capite
habebuntur viuiscare doceat, subiectorum maximi
faciendam rationem adferens? Certe si animum ap-
plicueris: celeberrimam habebis artis speciem, ad ar-

tiū intentiones & ordinandas, & perpetuo retinendas.

ALB. Bene, ad propositam applicationem faciendam progredere.

BOR. Ita fiet. Habes igitur ex arte communi quemadmodum adparanda sint subiecta. Sensibilia. Naturalia. Artificialia. Mixta. Mediocris spacij. Mediocris perspicuitatis. Iuxta memorabilium specierum numerum. Diuersa. Differentia. Congruas habitudines ad apponendas formas seruantia. Ordinata.

Conuenientibus seposita interuallis.

ALB. Habeo.

BOR. Modo, quo pacto viuificata debeant haberi percipito.

ALB. Lege.

B O R I S T A .

CAP. III.

Cautela ad firmitatem subiectorum pro formarum retentione, quæ paucis fuit nota & leuiter tacta.

Et est quod potest pertinere ad rationem subiectorum, quo ad ultimum prædicamentum quod est HABERE.

§ I.

« Subiectorum alia substantiua, alia adiectiua sunt.
« Subiecta substantiua appello ea de quibus hactenus meminimus. Subiecta vero adiectiua sunt quæ-

« dam quæ locis prædictis adiici possunt differentia
« à suis substantiis in hoc quod illa perpetuo ma-
« nent eadem & immobilia: hæc verò licet perpetuo
« inibi manere debeant atque maneant: tamen pro
« occasione aduentantium formarum, atque imaginum
« mouentur, alterantur, & in varios, atque diuersos
« vsus assumuntur, dum per ea aliquid sit, vel ipsi
« actioni eadem inseruntur quoquo pacto. Ista ni-
« mirum addere valent virtuti locorum quantum a-
« nima corpori, adeo vt sine istis loca mortua ha-
« beantur: cum istis verò viuentia. Adde igitur an-
« gulo pileum, sedi pugionem, fenestræ cyatum, cæ-
« terásque aliis huiusmodi vtensilia, atque mobilia:
« quandoquidem nihil adeo modicum est, quod ad
« innumeros vsus innumerias non valeat habere re-
« lationes. Nunc in angulo dum vapulat Albertus
« pileus, vsu venit ad munus scuti. Nunc dum pin-
« git Ideus: pileus deseruit pro continentia colorum.
« Nunc dum fudit rusticus: ligone Pileus inciditur,
« & ita successiue aliis alia agentibus, atque fa-
« cientibus: aliter atque aliter pileus operationibus
« inseritur. Hinc aliquando si non occurrat loco ap-
« positum, quasi à reuelatore fideli, poteris ab ipso
« adiectuo subiecto de re apposita certior effici: cùm
« quæras quid factum est de te pileo? quid factum
« est de te pugione?

ALB. Dij me ament Borista, eo magis huius præ-
ceptionis industriam laudabilem argumentor, mihiq[ue]
persuadeo, quo maturius super ista cautela & vi-
uificatione locorum á celeberrimis antiquorum tacta
quidem, sed minime comprehensa considero.

BOR. Iam incomparabilem habes inuentionem , cuius ne vestigium quidem prioribus coniectare licet arbitribus.

ALB. Qua de re ?

BOR. De ordinatione semimathematicorum subiectorum.

ALB. Audiam nouitatem subiectorum semimathematicorum.

CAP. IV.

§ I.

De ratione subiectorum semimathematicorum.

« Subiecta puré mathematica vsu venire non possunt, quandoquidem abstracta sunt & sua abstracione phantasiam pulsare vel mouere non possunt, quandoquidem abstractio pertinet ad superiorem facultatem, quam sit ipsa phantasia.

§ II.

« Illud ergo quod valent præstare Mathematicalia secundum se, est ordo solus: & hic in duobus inquire potest (in quorum tamen uno feliciter succedit) in figuris videlicet & numeris. In figuris quidem procedendo à triangulo ad quadrangulum: à quadrangulo, ad pentagonum: hinc ad exagonum: hinc ad eptagonum, & ita deinceps in innumerum per planas figuras. Similiter in solidis figuris, à cor-

« pore trilatero ad quatrilaterum, ab ipso quod est
« trium superficierum, ad ipsum quod est quatuor su-
« perficierum: & ita deinceps ad alia. Qui progressus
« difficile formari potest in vsum præsentis artis.

§ III.

« In numeris autem, procedendo à monade ad dua-
« litatem: à dualitate ad trinitatem: & ita deinceps in
« innumerum. Veruntamen ipsi numeri non valent
« repræsentare: sed ordinem tantummodo insinuare.
« Applicentur igitur rebus aliquibus naturalibus, &
« per easdem colorentur, atque formentur. Destinen-
« tur ergo pro primo denario linea, pro secundo li-
« gnea, pro tertio ferrea, pro quarto ænea, pro quin-
« to argentea, pro sexto aurea, pro septimo sericea,
« pro octauo pannea, pro nono coriacea, pro decimo
« pellicea. Vel pro primo organa agriculturæ, pro se-
« cundo organa artis ferrariæ, pro tertio militiæ, pro
« quarto vestiariæ, pro quinto lanianicæ, pro sexto
« hortensis, pro septimo coquinariæ, pro octauo me-
« dicinæ, pro nono tonstrinæ, pro decimo funerariæ,
« pro vndecimo sacrificiæ, & ita deinceps.

§ III.

« Quibus decadibus ordinatis & determinatis, siue
« istiusmodi, siue aliis modis: siue secundum hunc
« modum, siue secundum aliud: modicis aliquibus
« differentiis poteris tibi decernere, & diffinire dif-
« ferentias, ad insinuandos digitos numeros in sin-

« gulis decadibus. Siquidem in ligneis, aureis, cete-
« risque huiusmodi , sunt differentia instrumenta ,
« atque res. Similiter in coquinariis, hortensibus &
« similibus.

§ V.

« Applicari igitur possunt intentiones rerum me-
« morabilium rebus istis suo ordine: vnde non solum
« rerum memoriam & ordinem: verum quoque & nu-
« merum situm, & regionem, cum intentione partium
« & capitum possibile est retinere: sed rem fusius
« quám par esse videtur artis dignitati explicuimus.

ALB. Dij boni quám prægnans inuentum ipsum
sine tua declaracione percipio: clariss. n. non poterat
nec debebat aperiri.

BOR. Ipsum sané maturiori consideratum iudicio ma-
turius & excellentius apparebit. Ipsum ingeniis etiam
non admodum excitatis ad maximos vsus notabilem
offert occasiouem.

ALB. Illud etiam in re proposita perpendas velim:
quod non solum locorum, sed & imaginum fœcun-
dissimam rationem explicuit, vbi & loca per imagi-
nes, & imagines per loca docuit viuificare. Hic etiam
rationem engraphicé habendarum artium inspicio.

ALB. De iis hactenus. Lege.

BORISTA.

§ VI.

De locis verbalibus positius.

« De locis autem verbalibus positius, non est præ-
« sentis negotii tractare: & non nisi violenter tracta-
« ri possent in partem istius artis, de ipsis enim con-
« sideramus in libro clavis magnae, qui est de inuen-
« tione, & iudicio scientiarum, & de arcana retentione
« & fixione. Sufficiat ergo in proposito, proximé dicta
« semimathematicalia, quæ capitum, sententiarum,
« legum, vel paragraphorum, vel cuiuscumque rei
« esse possunt subiecta: verum etiam valent ad hoc
« ipsum ut sint imagines numerorum in allegationi-
« bus, cæterisque huius modi.

§ VII.

« Illud etiam est considerandum quod pro diuersis
« materiis, & occasionibus, ex diuersis generibus, se-
« mimathematicalia loca possunt atque debent diuer-
« simodé formari: quorum duos enumerabimus: alií-
« que multi similiter enumerari possunt.

ALB. Habes ne verbalium locorum rationem Bo-
rista?

BOR. Nullam prorsus, eámque si haberem non es-
set hic locus nec tempus eiusdem adducondæ.

ALB. Quomodo talem iudicas si non cognoscis?

BOR. Id ergo non te prætereat, ad applicandum numerum Circaeum, vt iuxta capitalium terminorum multitudinem, locis sensibilibus, à quorum tibi praxi est exordiendum, apparatis: mox in rerum memorandarum, quæ tum locorum ordinem, tum & à locorum ordine consequuntur, appositionem intendas animum.

ALB. Recte. Iam quasi paginam in qua scribendum, vel tabulam in qua pingendum est habeo dispositam. Mox igitur inscribendi, figurandique rationem explicato

BORISTA.

TERTIA PARS THEORIÆ DE

RATIONE ADJECTORVM SEV

de formis.

CAP. I.

Quid sit forma, & quotuplex.

« Forma quoque in proposito non sumitur secun-
« dum intentionem Methaphysicam Platonicam vt poté
« pro idea. Nec secundum intentionem Methaphysicam
« Peripateticam, vt poté pro essentia. Nec secundum
« rationem physicam , vt poté pro forma substantiali
« vel accidentalí informante materiam vel subiectum.
« Nec secundum intentionem technicam vtpote arti-
« ficialem additam rebus physicis actu existentibus
« quas supponit. Sed secundum rationem logicam non
« quidem rationalem, sed phantasticam (quatenus no-
« men logices amplius accipitur) respondentem inten-
« tioni subiecti, quod supra pariter diuidendo, & di-
« stinguendo ab aliis, diffiniuimus.

§ II.

« Est igitur forma in proposito aliquod cogitatum
« vel cogitabile opere phantasiæ & cogitatiuæ, adiec-
« tum locis seu subiectis iuxta triplicem superius il-
« latam differentiam, triplicibus: ad aliquod repræsen-
« tandum, & retinendum pro informatione, & perfec-
« tione memoratiuæ facultatis.

§ III.

« Formarum ergo aliæ sunt naturales, aliæ sunt
« positiuæ. Naturalium intrinsecæ vsu non veniunt
« in proposito: Siquidem (vt patet) non sunt imagina-
« biles, extrinsecæ verò, quæ in sensibus obiiciuntur,
« nec omnes vsu venire possunt, sed illæ tantummodo,
« quæ per visum, & auditum sensus internos ingre-
« diuntur, selectissimæ verò sunt formæ visibles. Gu-
« stus enim & ex intimis sentit obiecta, tactus verò
« extrinsecus adherentia, olfactus modicum distantia,
« auditus distantiora, visus vero distantissima ab ipsis
« mundi imaginibus obiecta concipit. Ideo omnium
« spiritualissimus, & diuinissimus, sicut naturaliter
« antecellit: qui determinant in præsenti proposito
« formas extrinsecas visibles, quæ quidem licet non
« sint formæ de quibus loquimur: tamen sunt fontes
« à quibus illæ emanant, & matres quæ illas parti-
« riunt. Vnde si ipsæ exteriore vestigia appellantur
« idæarum: interiores vmbrae appellantur earundem
« à nobis in libro qui de vmbbris inscribitur.

§ III.

« Formæ verò aliæ quæ sunt intrinsecæ , extrinse-
« carum riuli atque filiæ , quæ per vehicula & cana-
« les sensuum externorum , sese in phantasticam fa-
« cultatem ingesserunt , sunt præsentis intentionis . Et
« istæ dupliciter sumi possunt vno pacto , secundum
« suam naturam , nuditatem , & puritatem , & eiusmodi
« sunt cùm sensum ipsum internum aggrediuntur :
« Altero pacto alteratæ , commutatæ , deordinatæ , &
« commistæ , & ita dupliciter , vel ab intentione , vel
« ab aliorum naturalium accidentium perturbatione .
« Primo modo possint esse artificiales , secundo vero
« minimè .

§ V.

« Itaque duo sunt genera imaginum . Aliæ enim
« sunt similes rebus extrinsecis secundum totum vel
« per integrum , vt imago Socratis vel Platonis , imago
« equi , vel tauri . Aliæ vero sunt similes rebus extrin-
« secis secundum partes , sed non secundum totum :
« vt imago montis aurei , centauri , harpiæ , & simi-
« lium . Vtrumque generum commodum est ad praxim
« præsentis artificij , siue etiam necessarium .

CAP. II.

De Conditionibus formarum seu imaginum.

§ I.

« Formæ vero quod ad essentiam & substantiam
« attinet, debent esse ex eorum genere quæ maximè
« valeant phantasiam pulsare, & cogitatiuam excitare.
« Genus verò illarum in proxime dictis est manife-
« statum.

§ II.

« Quod ad quantitatem discretam attinet, iuxta mul-
« tudinem locorum sunt multiplicandæ: & ad commo-
« dum rerum insinuandarum distinguendæ, plures in-
« quam simul, vtpoté in eodem loco non concurrant.
« Hinc enim accidit vt aliæ alias confundant, vt cue-
« nit in literis complicatis. Illud tamen feliciter con-
« tingere potest, vt in eodem loco plures ita collo-
« centur vt aliæ alias consequentes attingant, quæ in
« antecedentibus ita continebantur, sicut virtualiter
« in praemissis sunt illationes.

§ III.

« Quod verò ed quantitatem continuam attinet, ca-
« ueto á paruis imaginibus, & ab immodicis. Illæ enim
« sensum non excitant: istæ vero extensione sua vi-

« sum, internumque obtutum dispergunt. Extrinsecum
« quippe oculum non mouet, vel lente mouet musca,
« ægre verò formam suam insinuat gigas in magno
« pariete depictus. Ad mediocritatem ergo contrahantur ampliora, & extendantur exigua. Ideo dicitur
« in libro clavis magnæ. Aut modica, aut modificata.
« Aut magnifica, aut magnificata: vnde licet elicere
« quod ipsum secundum se modicum, & impotens ad
« mouendum: beneficio concomitantis reddi potest
« magnum atque potens. Scutum & cadauer præsentabit muscam, sagittarius, sagitt. Sutor acum, scriptror calatum.

§ III.

Quod ad qualitatem pertinet, illud in memoriam reuocandum est: quod tales eligendæ sunt formæ, quales admirationem, timorem, amorem, spem, abhorreptionem, similésque alios eius generis affectus valent accire. Quod si imago hoc ipsum de sui natura non præstet: faciat tua institutione, destinatione, & secundum genus applicatione. Ita enim mortuam imaginem (nisi admodum hebetis extes ingenij) viuificare poteris. Hinc si ex hominum genere magis tibi notos, atque celebres, monstruosos, pulchros, dilectos, exosmos omnes adsumas: melius usu venire poterunt. Cùmque duo sint genera formarum, animata videlicet & inanimata: prima præstant secundis. Animatorum quoque cùm duæ sint species, rationalia videlicet & irrationalia: prima secundum omnem modum præcedunt vniuersa. Ipsi enim omnis actio, omnis passio, motus, tandem vsus potest conuenire.

Quocunque enim valent ferre cæteræ omnes: hæ solæ possunt, atque amplius. Vnde & mundos eas appellare licet.

§ V.

« Quod ad relationem vicissim dicitur de istis,
« quod supra de subiectis dictum est.

« Non inquam decipiaris aliquando non collocans
« & putans te collocare, non affigens, & putans te
« affigere. Quandoquidem aliquando accidit (imo vt
« plurimum) vt per minorem applicationem, siue in-
« tentionem naturali memoriæ committas, quod putas
« te loco committere, id est cum quasi in aërem fun-
« dens excogitatam formam, subiecto illam minimé
« facis inhærere. Contra quam delusionem ita repa-
« randum est. Assuesce vt habeas semper veram loci
« formam ob oculos, & germanam formam collocan-
« dæ rei, vt in sene capillos albos, curuum bustum,
« tremulas manus, cæteraque huius modi intuearis:
« Et cum istis omnibus eius applicationem ad locum,
« & habitudinem loci ad ipsum, quasi dicas. En vbi
« homo ille, En quid locus ille capit, similiter de aliis
« formis est iudicandum. Proinde, mitto quod supra
« dictum est de locis adiectiuis.

§ VI.

« Quod ad actionem & passionem attinet. Intelli-
« gatur forma in locum aliquid agere, vel aliquid pati
« à loco, aptum vel ineptum: iucundum vel triste:

« commodum , vel incommodum. Hinc enim pendet
« robur & fixio adiecti cum subiecto , & eius quod
« proportionale est materiæ cum eo quod formæ pro-
« portionatur.

§ VII.

« Mox à similitudine & vuniformitate non minus
« cauendum est quam à quolibet alio , quod minus
« fauet, atque contrariatur rationi perfectionis imagi-
« num. Turbat enim & confundit crebra eiusdem i-
« maginis repetitio, & appositi. Quod si necessitas
« vrgeat (distinctis tamen interuallis) vt eandem for-
« mam iteratō accipias: recipias eam alteratam , al-
« teram, & aliis habitudinibus indutam. Sicut enim
« natura ipsa abolet similitudinem , ipsam (de simili-
« tudine numerali loquor) ita & ars. Nunquam enim
« natura duos homines similes constituit, imo nec
« vnum hominem omnino similem perseverare facit,
« sed quem manœ sumpsit vt unum , vesperē su mit
« sensualiter vt alterum.

ALB. De iis quæ ab antiquis necessaria notatūque digna præcepta sunt; quod faciat ad facilitatem, ordinem, atque sufficientiam: nihil est quod prætermisisse videatur.

BOR. Nimirum præter errores , ineptias , & infantias quæ ab oscuris & irrationalibus quibusdam allata sunt , omnia continet ista consideratio , omnia sufficienter distinxit, numerauit , digessit in species , & ordinauit. Duo sunt quæ sibi peculiariter potest vindicare. Alterum quod adeo (si intelligatur) spiri-

tum ipsum regulare docet: vt tantum absit ne formas
in ipsis doceat depingere subiectis, vt mirum in mo-
dum quomodo eadem in ipsis insculpi valeant aperiat.
Alterum quod paucis aliorum inuenta perficiat, & ad
vlteriora promoueat.

ALB. Prosequere.

CAP. III.

*Modi aliquot imaginum ad rerum figurationem
atque vocum.*

§ I.

« Extant nonnullæ rationes, atque modi: quibus
« possunt tum nomina, tum res ipsæ vnica imagine
« figurari. Primum quidem distinguendum est de mo-
« dis in genere hoc pacto. Eorum á quibus recipi po-
« test signum rei repræsentandæ, alia retinent simi-
« litudinem secundum rem, alia vero secundum di-
« ctionem.

§ II.

j. « Collocamus ergo aliquando rem ipsam si ipsa
« est figurabilis á phantasia, vt scannum pro scamno,
« equum pro equo.

ij. « Aliquando verò similem in voce, pro simili. vt-
« potè collocamus rem figurabilem, quæ denomina-
« tione sua causat memoriam rei infigurabilis, cuius

« nomen affine est nomini illius. Sic apponimus
« equum ad equitatem memorandam, vitim ad vitam.

iij. « Aliquando vero per Etimologiam, solemus
« venari illud a quo ipsa desumitur, ut potest infigura-
« bile a figurabili, a Romano Romam, a montano
« montem.

iiij. « Aliquando a similitudine capitinis, ut potest prin-
« cipij dictionis, consueuimus reuocare memoriam
« eius quod in fine est dissimile. Ita per asinum loco
« appositum solebam asilum recordari, vel Aser.

v. « Aliquando a translatione nominis, quemadmo-
« dum a Philippo loco apposito, venabar memoriam
« amatoris equorum. vel e conuerso aliquando.

vj. « Ab antecedente, venari solebam consequens,
« quemadmodum naturaliter ab aurora solis exortus
« concipitur, & a pastu digestionem figuratam conci-
« pimus.

vij. « Aliquando ex concomitante, sicut a socio so-
« cium qui semper ipsi vnitur consueuimus recordari.
« Vbi igitur aliquid est infigurabile, sicut mors, potest
« figurari per caedem vel cadauer.

viii. « Aliquando a consequente, quod dicitur vicis-
« sim cum antecedente: sicut a fumo nominas ignem
« praecedentem, et per ignem recolimus fumum sub-
« sequentem.

ix. « Aliquando ab accidente subiectum, quem ad-
« modum a re alba apposita, niuem lucramur, a sal-
« tatione saltatorem.

x. « Aliquando a subiecto accidens: sicut ex alueo
« mellis collocato, recolimus dulcedinem, ex leone fe-
« rocitatem, ex vrsso iram.

xj. « Aliquando ex Hyeroglifico suum designatum:
« sicut ex lance & statera iustitiam. Ex speculo pru-
« dentiam.

xij. « Aliquando ex insigni insignitum: vt ex ense
« Martem, ex clavi Ianum.

xijj. « Aliquando ex simbolo simbolatum, vt ex ho-
« mine nasuto Tongilianum, de quo illud, Nil præter
« nasum Tongilianus habet. Ex homine armato Han-
« nibalem: ex togato, lacerata tunica, nudis pedibus,
« detecto capite, Diogenem.

xiji. « Aliquando ex contemporaneo tempus, sicut
« ex floribus Aprilem: ex torculari Autumnum, & sic
« de aliis.

xv. « Aliquando ex circumstantia locum atque sub-
« iectum, vt ex certo habitu Theutonicum seu Ger-
« maniam, Africanum, seu Africam.

xvj. « Ex proportionato proportionale, quemadmo-
« dum ex figulo ad lutum, subit nobis consideratio
« vniuersalis plasmatoris ad vniuersum plasmabile. in
« magno synapi hæc propositio. Modico in semine at-
« que principio maximi effectus præexistunt: vnde
« paruus error in principio, magnus in fine.

xvij. « Ex conuertente conuersum, quemadmodum
« ex voce Maro clarescit Roma, ex voce Remo more.

xvijj. « Ex partibus totum, ex componentibus com-
« positum, vnde Dauus cùm viti obiicit infigurabile
« Dauid.

xix. « Ex capitís diminutione vel additione, corpus
« alterius significati, sicut ex Palatio latio clarescit.

xx. « Ex capitís similitudine, capite adsimulatum,
« sicut ex pariente Paralipomenon liber clarescit.

xxij. « Ex assolente proferre, vocabulum ipsum, vel
« sententiam: hinc quidam qui dicere solebat omnia
« amicorum sunt communia loco appositus reducit te
« in memoriam sententiæ illius. Et nota hic quod
« etiam ex tua institutione potes eiusmodi sententias,
« & terminos quibusdam accommodare, veluti vsu
« venire potest modus proximé sequens atque magis.

xxij. « Ex subiecto recipiente verificationem sen-
« tentiæ, vel significationem termini, sententiam ipsam
« atque terminum, sicut mihi quidam garrulus & ma-
« ledicus, nec bené fortunatus: sententiam illam psal-
« mistæ. vir linguosos non dirigetur in terra.

xxijj. « Ex metaphora seu transpositione, transpo-
« sitionis subiectum: ex argento lunam: ex plumbo
« Saturnum. Ex stamno Iouem. Item & ex vulpe a-
« stutiam. Ex cane adulatioinem. Ex simia imitatio-
« nem & emulationem.

xxiiij. « Ex propria passione, ipsum cui appropria-
« tur, sicut ex boue mugitum, ex porco grunditum.
« Ex quibus etiam aliquando translatio fieri potest,
« sicut postquam ex asino habemus ruditum, ex ru-
« ditu habere possimus fatuum sermonem, eo enim
« & asinilogos solebam mihi describere.

xxv. « Ex instrumento artificem, & instrumenta-
« tum in genere, sicut ex sphera & astrolabio, astro-
« logum possum meminisse.

xxvj. « Ex habituato, habitum infigurabilem, sicut
« ex muliere grammatica, quæ est substantia cum ac-
« cidente, seu subiectum cum qualitate: ipsam gram-
« maticam quæ qualitas quædam est conceptare pos-
« sem. sicut ex musico, musicam. Similiter ex ha-

« bente id quod habetur, vt ex premium habente, pre-
« dium: ex principe principatum: licet sit aliud præ-
« dicamentum. Similiter in qualitatis genere, ex mo-
« dificato, modum: sicut ex recipiente rationem ali-
« cuius aduerbii, ipsum aduerbium: sicut ex bené sal-
« tante, aduerbium bené occurrere potest.

xxvij. « Ex specie genus, sicut ex bove loco appo-
« sito figurabili, meminisse possum animal genus in-
« figurabile.

xxvij. « Ex relatiō correlatiuum, sicut ex domino
« seruum.

xxix. « Ex contrario, contrarium per antiphrasim:
« sicut per aliquem inculte loquentem, Demosthenem,
« per fatuum, Aristotelem.

xxx. « Ex agente, actum, vel actionem: sicut ex
« furante, furtum. Si qui autem alij modi præter istos
« imaginentur, omnes habeantur vt in istis inclusi &
« ad istos reducibles. Perfecta si quidem enumera-
« tione atque respectu ad tales redacti sunt numerum,
« vt patet callentibus rationem magnæ clavis.

ALB. Certē alios difficile possem imaginari modos
qui (quatenus spectat ad ea quæ sensibiliter mouere
continget) in enumeratis triginta non contineantur.

BOR. Cur dicas sensibiliter?

ALB. Quandoquidem ad reminiscentiam atque me-
moriā quam per ordinem semimathematicalium su-
biectorum atque verbalium positiorum: adipiscimur,
possumus aucupari: ex prædictis triginta discursibus,
quibus alia per alia possunt præsentari (quatenus ex
vnus appositi memoria in alterius vel infigurabilis,

vel egré figurabilis solemus promoueri) nulius est qui conducere videatur.

BOR. Pace tua, nullum est memoriæ genus in quo aliquod vel plura harum figureationum genera non vsu veniant: sicut enim citra species phantasiabiles nec intelligere nec memorari possumus: ita nec citra vsum alicuius ex enumeratis generibus.

ALB. Considerabo super hoc, nunc ad alia.

BORISTA

PRIMA PARS PRAXIS.

CAP. I. § I.

ALB. Certé nihil amplius requirebatur ad praxim.
Quis non videt quemadmodum ipsius praxis ratio sub
titulo theoriæ latissime continetur & explicatur.

BOR. Credo hanc tituli distinctionem potius ob ordinem doctrinæ, quám ob aliam causam adduxisse authorem: Sed audi hæc deinceps habebuntur. Ex iis enim non modicum pro vtriusque memoriæ specie releuaberis.

ALB. Audiam.

BORISTA

PRO REBVS PRÆSEN-

TANDIS.

§ II.

« Quamuis his quæ supra allata snnt sub titulo
« theoriæ sufficientissime etiam á mediocribus inge-
« niis ratio praxis tota possit educi: tamen per hæc
« quæ mox subinferimus superiora confirmamus, &
« superioribus addimus.

§ III.

Pro rebus præsentandis.

Paratis ergo dispositis ordinatis, determinatis, atque
« confirmatis subiectis: facile est formas ipsas appone-
« re. Sensibilium quidem sensibiles, non sensibilium
« verò etiam sensibiles. Porro sensibiles formæ rela-
« tæ ad sensibilia obiecta, rationem veram imaginum
« & exemplarum admittunt. Relatæ vero ad non sen-
« sibilia obiecta, habent rationem signorum, notarum,
« & indiciorum. Quomodo autem quælibet significari
« possint, designari, & effigiari, demonstrauimus ex
« parte magna, magis quám vnquam demonstratum
« fuerit ante nos. Vnum tantummodo abest vt succur-
« ramus iis terminis qui per prædictas imaginum ra-
« tiones non possunt figurari: cum de triginta modis
« illis nullum aliquando possumus ad propositum
« adaptare: siue difficultate proueniente à nobis, siue
« á re ipsa cuius memoria est habenda, & commodam
« præsentationem quærimus. Modo igitur proximé sub
« inferendo prouidendum. Qui quidem nullum memo-
« rabile excludit, siue sit terminus intellectus siue
« non intellectus, siue significatiuus. quomodocumque
« sit, dummodo sit articulatus.

SECVNDA PARS PRAXIS.

C A P. I.

De memoriae verborum praxi.

§ I.

Vbi igitur res ipsas collocare nequimus, quia sunt infigurabiles: aptemus nobis nominum, vocumque quarumlibet inscriptionem tali pacto habendam. Primo sint homines, iuxta elementorum numerum distincti, quorum alij vnum, aliud alij tibi designent elementum, siue ex institutione vt poté ex appropriato: siue ex veritate, vt poté ex proprio nomine. Sint in quam tibi pro elemento A designando plures Aristarchi. pro elemento B plures Bacchi. pro C Cæsares, qui quidem loco appositi, hæc tibi repræsentabunt elementa.

§ II.

Sint proinde aliæ res inanimatæ quæ possunt vsu venire prædictis hominibus: ita vt Armarium, auriculare, arcus, & similia significant tibi elementum A. Baculus B. Corbis C. similiter & alia instrumenta, & armamenta, alia tibi designent elementa. Et ita tum homines plures, tum etiam plures tibi reliquas res & operationes ab hominibus contracta-

biles ordinabis, quibus quidem valebis eidem loco integrum committere dictionem.

§ III.

« Quod si dictio erit prolixior, poteris illam in duobus vel tribus locis committere & extendere, quod « consulimus quando extemporanea replicanda sunt « lecta vel recitata.

§ IIII.

« Vbi verò tu ipse tuam tibi materiam disposueris, poteris vni loco dictionem quantumlibet prolixam committere, apponendo duos vel plures homines ordinatos: qui cum suis instrumentis & signis & nominibus propriis literas repræsentando, quamcumque tibi proferant dictionem.

BORISTA. Quod ad memoriam verborum pertinet: à labore in quem nos artes antiquiores impellunt, mirum in modum nos releuare videtur. Quibus licet modicum considerantibus, modicum videatur addere: melius tamen negocium perpendentibus longè aliter apparebit. Elementa enim quæ per antiquorum præceptiones, singularia tantum docebamus præsentare: nunc ad syllabarum & quarumcumque dictionum ex ipsis complexarum complementum, vnico cuicunque loco integrum ipsum docemur apponere terminum. Armenta enim & actiones, non ociosa, leuiā, atque vaga nunc instituuntur: neque solum ad memoriam excitandam homines hominibus adstare, résque alias aliis

applicari debere perdocemur: sed omnia pluribus onusta muneribus accipere , vt quám facilé commodéque quod antiquis impossibile videbatur nacti simus , non sit difficile videre. Audi quid senserit Tullius in suis ad Herennium.

Scio plerosque græcos qui de memoria scripserunt fecisse vt multorum verborum imagines conscriberent, vt qui eas discere vellent , paratas haberent , ne quid inquirendo consumerent opere. Quorum rationem aliquot de causis improbamus , quarum vna est quod in verborum innumerabilium multitudine , mille verborum imagines ridiculum sit comparare: quantulum enim poterunt hæ valere cum ex infinita verborum copia modo vnum modo aliud nos verbum meminisse oportebit?

Ex quibus sané verbis manifestum est illud Tullium existimasse impossibile factu: quod non modo in se facillimum comperitur, verum etiam vniuerso negotio facilitatem causat. Cur autem hunc in modum Græcorum illorum derideat industriam, illud est in causa quod ipsum alio pacto fieri non posse existimatbat , quam singulis dictionibus singulas destinando imagines. Quod tentare ridiculum est. Nos vero tantum abest vt imaginum numerum multiplicemus : vt in singulis perficiendas atque complendas locis ad expressionem infinitorum terminorum siue significantium siue non : completas , paucas, determinatas , & celebres ordinemus imagines. Habes ergo facultatem qua tum res ipsas seu rerum intentiones in Circæo cantu positas, tum & ipsa quibus explicantur verba, locis valeas affigere. Exercesti tui similes in istis se-

cundis non probarem. Ad vanam quippe atque puerilem facere videntur iactantiam, quatenus enim occurrentium figurandorum terminorum necessitas exquirit: solertia vsus triginta configurationum succurrere poteris. In pueris autem & studiosis adolescentibus præter breuem istam viam & alias quas Iordanus instituit nullam laudauerim, grauis. n. cura diurnaque intentio, & abductio à seriis studiis ad quæ fortasse per ipsas redduntur inhabiles (in ipsis. n. actibus expediti, atque aptissimi alioqui stupidi mihi comperti sunt) perceptione fructus qui colligi possit in tardo lentoque fine minimé compensantur. Per hæc autem nostra studium non impeditur, memoria naturalis non hebetescit, non languet, sed proficere potest ingenium. Interim spero futuros qui inuentionis istius semina multiplicent. Porró licet hæc consideratio tanta sit si cum antiquioribus conferatur: sine præiudicio gratiarum quas primis inuentoribus & viam præmonstrantibus habere debemus: nihil tamen est aliarum respectu, quarum integer inuentor appareat iste. quarum mox vnam in breuibus contentam explicabo tibi. Sed hæc de arte, tredecim quibusdam amicis dictata sufficient.

ALB. Proferas rogo te aliam artem.

BOR. Libentissimé.

IORDANI BRVNI NOLANI

ARS ALIA BREVIS CERTIOR

& expeditior ad verborum

memoriam.

Suppositis iis quæ in complemento communis artis de ratione locorum & imaginum sunt allata: nunc in aliquorum gratiam aliam producimus artem, quæ ad nostram integra pertinet inuentionem. Ipsam perfecté subsequenti enunciamus ænigmate.

Bis duodena locum capiant seclusa seorsum

Corpora, quæ argutum finixerit efficiens.

Spiritus adstantes habeant d' hinc singula quinos.

Queis sit quintuplicem promere posse sonum.

Proind' elementa duo dent consistentia quinque.

Queis solers medio, quæstaque calce dabis.

Quid sit, quid faciat, quid habet, quid suscipit, & quid

Adstet, proponant posita quinque tibi.

Li sibi perpetuam firment in corpore sedem:

Quos coniurator non queat eiicere.

Interea varias poterunt errare per oras.

Multaque constando millibus esse locis.

ALB. Quid credis ipsum sibi velle per hoc ænigma?

BOR. Dicam vt possum. Habeas ab inuicem seposita subiecta quatuor & viginti, quæ vniuersa non adiaceant, non inhæreant, non contingant. Sed libera, & solitaria vel situentur vel situata intelligantur.

Tuo ipsa tibi poteris eligere arbitrio, huius tamen esse debent generis B. Arbor. C. Columna. D. Puteus. F. Ara. G. Patibulum. H. Mensa. K. Lectus. L. Statua. M. Tribunal. N. Cathedra. P. Fornax. Q. Focus. R. Incus. S. Archa. T. Saxum. V. Pyramis. X. Horologium. Y. Fouea. Z. Sepulchrum. A. Feretrum. E. Sacrarium. I. Ignis. O. Lapidum cumulus. V. Fons. Quæ quatuor & viginti tibi designent elementa.

Proinde ad constituendas eorum primas combinaciones addicas subiectorum dictorum singulis adsistentia quinque, quæ dupli differentia præcedentem vel subsequentem tibi notam demonstrent. Extant quinque cardinales differentiæ. Occidentale, Orientale, Septentrionale, Australe, & Medium. Extant aliæ quinque situales, prostare, flecti, sedere, cubare, iacere. Extant aliæ quinque locales, ante, retro, sursum, deorsum, in medio. Quibus quidem trinis differentiis, subiectum, insigne, & operationem quintuplicare consonando valebis.

Adsistentia quinque, per diuersos actus ad quatuor & viginti differentias multiplicatos elementum sonans atque consonans addere possunt. Qui quidem differentiarum numerus, in diuersis compleatur generibus, vt commode veniat in vsum.

Pro liquidis mediantibus elementis, iis denique & aliis primam combinationem ex duobus videlicet con-

flatam consequentibus, similiter per aliquot differentias prouidebis.

Quibus ita dispositis, determinatis & menti firmiter adfixis: prompte poteris ex mutuatis insigniis, cæterisque olim propriis quascunque combinationes effingere.

Iam vides quemadmodum signa viginti quatuor elementorum, per quinarium deducantur. Quam si consideraueris industriam, in alias plures poteris per temetipsum promoueri.

ALB. Propositum videor satis (ni decipiar) intelligere. Sed rogo te, aliquid expeditius pro cantu Circæo digneris elargiri.

BORISTA. Faciam.

APPLICATIO PRÆGNANS.

Habes in Circæo dialogo primo duas generalissimas formas, alteram quæ cantum, alteram quæ multiplicem cantus includit effectum. Harum alteram ad unum generalissimum subiectum, alteram vero ad alterum referas.

Secundo in prima formarum generalissima, habes septem deorum ypostases. Et in secunda tria animantium genera. Illa generalia sub generalissimis septem: ista ad generalia sub suo supremo tria referas subiecta.

Tertio habes sub singulis septem ypostaseon, tres terminorum species: quarum duæ sunt incomplexæ, tertia vero complexa est. Habes etiam, sub singulis trium animantium generum, plures infimas pro com-

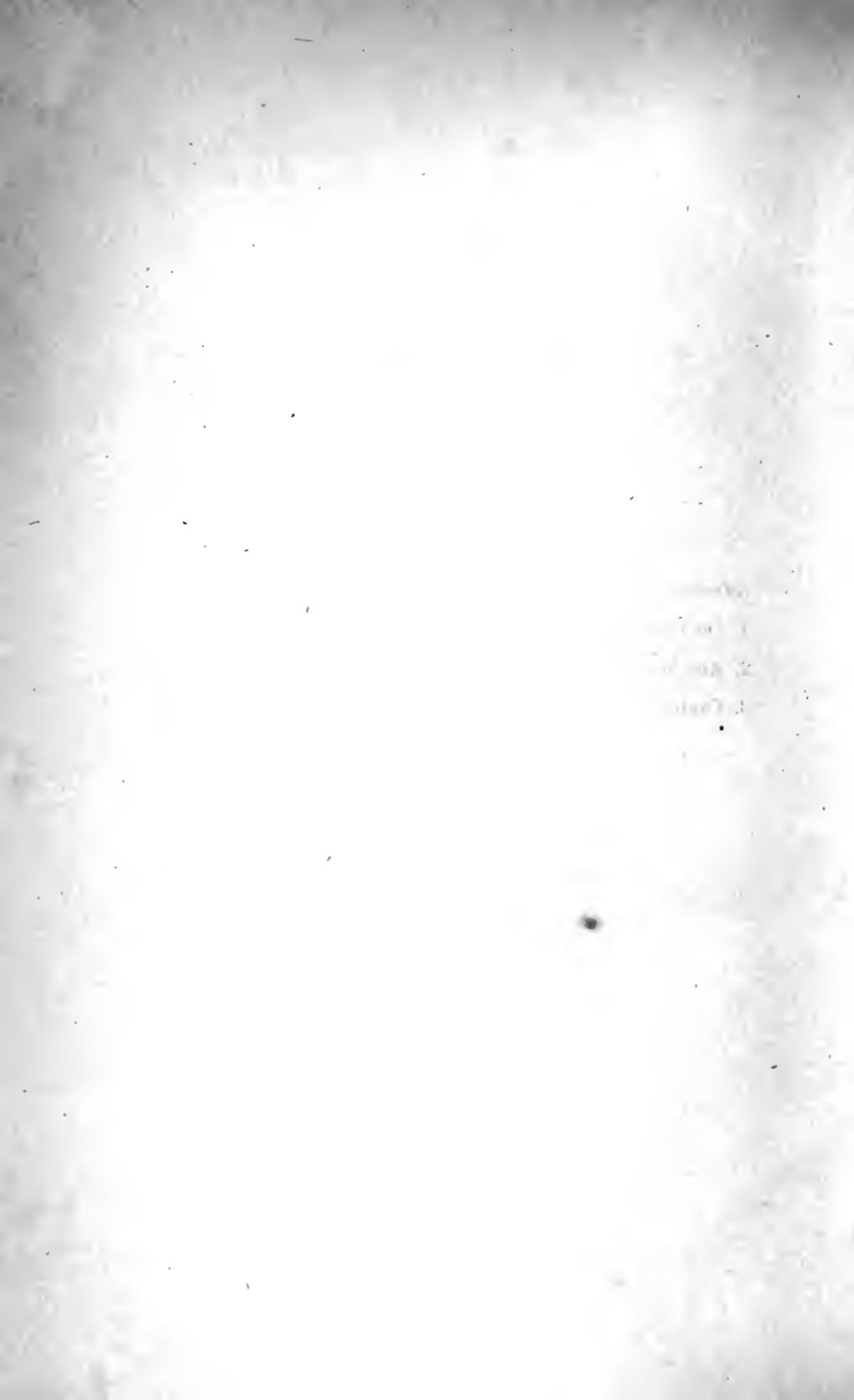
modo enumeratas species. illæ in specialibus subiectis illorum multiplicentur in trinum. Istæ verò in propriis pariter subiectis deducantur.

Quarto sub trium terminorum speciebus istis & il- lis ad singulas pertinentia species habens indiuidua , in indiuiduis pariter hæc & illa subiectis situabis.

Itaque generalissima forma generalissimum conse- quatur subiectum: generalis, generale: specialis, spe- ciale , indiuidualis , indiuiduale. Adeo vt subiectum aliud, aliud includat & contineat. & forma alia aliam includat & contineat: & memoriam facilem non mo- do cantus Circae, sed & omnium quæ tibi memoran- da proponentur adipisceris.

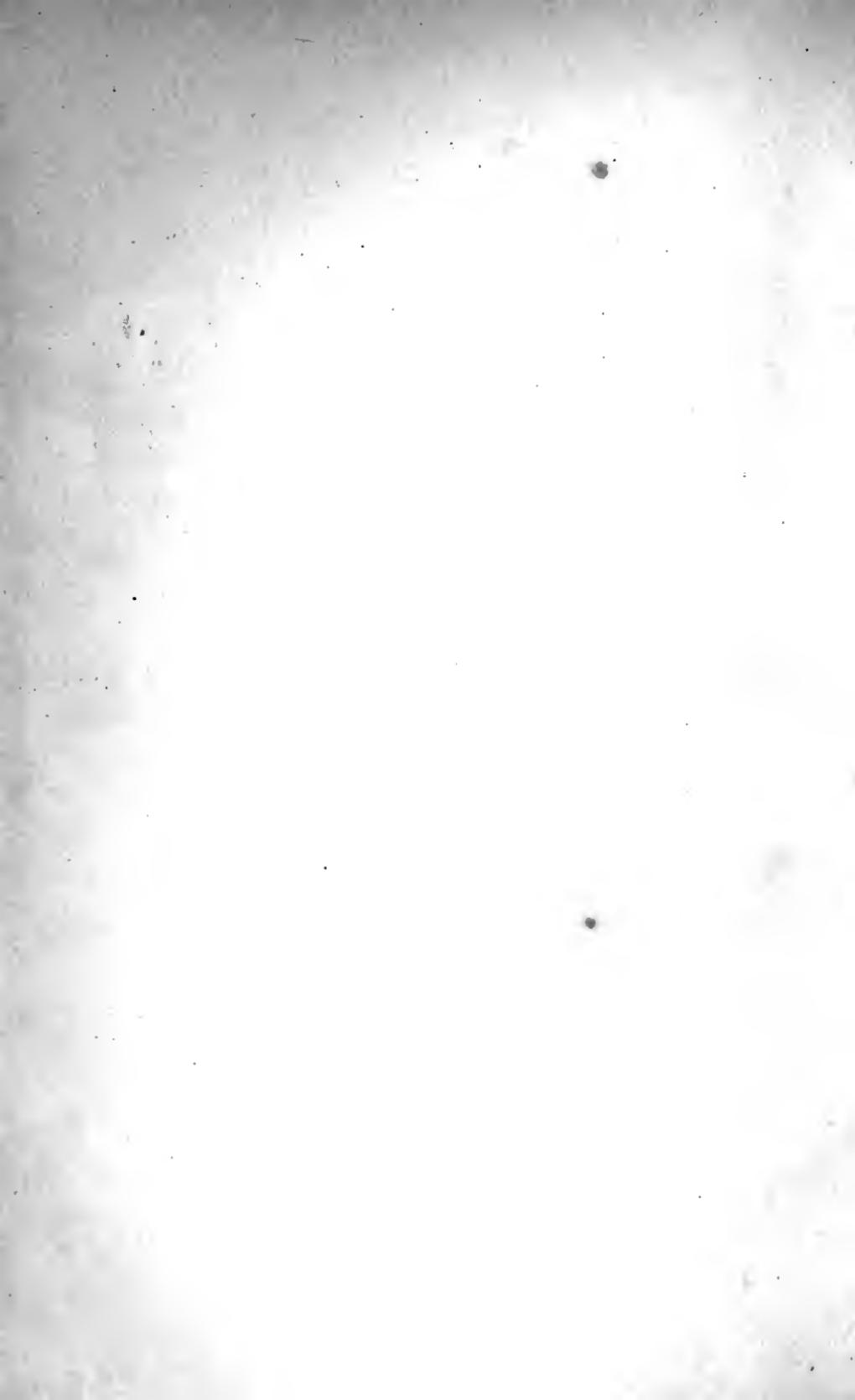
ALB. Experiar.

FINIS.

INDICE

Avvertenza	pag.	III
1. De Umbris Idearum	»	1
2. Ars Memoriae	»	56
3. Cantus Circaeus.	»	179

UTL AT DOWNSVIEW

D	RANGE	BAY	SHLF	POS	ITEM
39	14	19	07	08	013

6